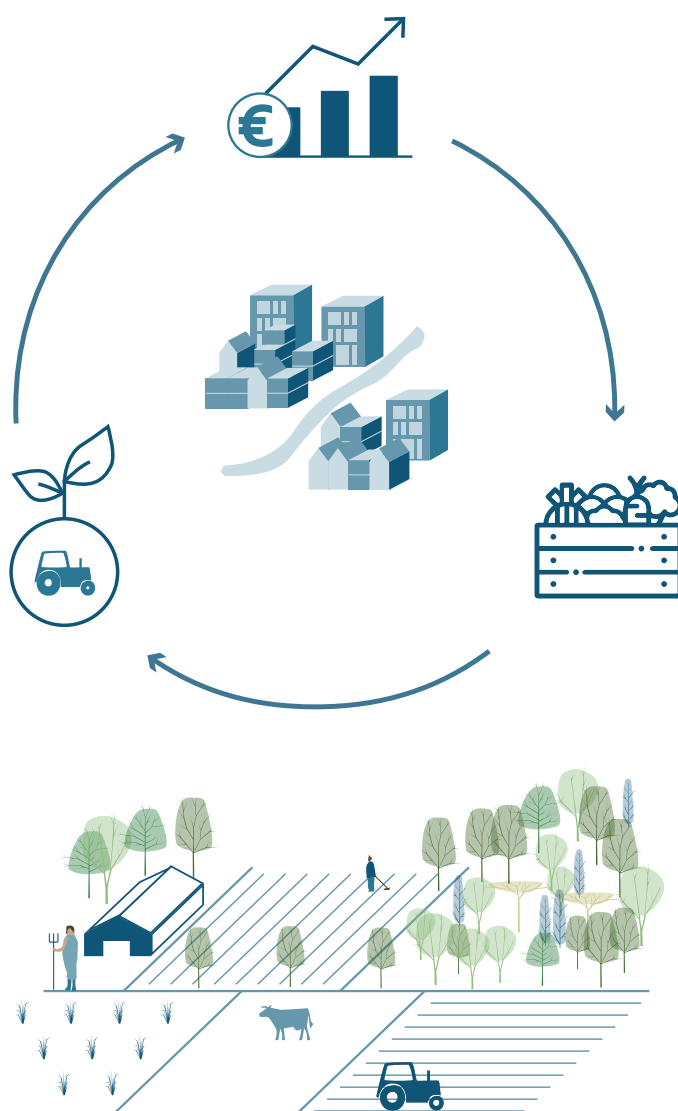

Landbouwbeleidsplan voor het Aalsterse grondgebied

DEEL 1 DYNAMIEK IN DE AALSTERSE LANDBOUW (JUNI 2022)

IN OPDRACHT VAN STAD AALST

COLOFON

Opdracht

Landbouwbeleidsplan voor het Aalsterse grondgebied

OPDRACHTGEVER

Stad Aalst
Werf 9
9300 Aalst

ONDERZOEKSTEAM

Atelier Romain

Sally Lierman
Nathalie Casteels
Roxanne Vanhaeren
Eline Vanoverberghe

Instituut voor Landbouw, Visserij- en Voedingsonderzoek

David De Pue
Jeroen De Waegemaeker
Anna Verhoeve

Let Us

Katrien Verbeke

Vlaamse Landmaatschappij

Dirk Van Gijsegem

Verwijzen naar publicatie

Atelier Romain, Let Us, Instituut voor Landbouw, Visserij- en Voedingsonderzoek, & Vlaamse Landmaatschappij (2022).
Landbouwbeleidsplan voor het Aalsterse grondgebied.

Studie in opdracht van de Stad Aalst.

Beeld en grafiek

Atelier Romain (tenzij anders vermeld)

DAGELIJKS BESTUUR

Stad Aalst

Jan Blindeman
Tineke Stockman
Katrien Beulens
Kris Coen
Jens Debruycker
Elien Muylaert
Inge Singelyn

KLANKBORDGROEP

Koen Dujacquier (Stad Aalst)
Pieter Lauwereys (Stad Aalst)
Hans Vanlangenhove (Stad Aalst)
Antoine Lambrecht (Landbouwwraad)
Paul Stockman (Landbouwwraad)
Katrien Janssen (Dept. LV)
Eric Lievens (Landbouwcomice)
Laura Speeckaert (Boerenbond)
Kathleen D'Eer (Boerenbond)
Jan De Sadeleer (Boerenbond)
Peter Luyten (Milieuraad Aalst)
Lieven De Stoppeleire (ABS)
Tom Dewanckeke (Landelijke gilden)
Katrien Baetens (Prov. OVL)
Jolien De Decker (Prov. O-VL - dienst Integraal Waterbeleid)
Patrick Meulemeester (Innovatiesteunpunt)
Ann Detelder (Steunpunt korte keten)
Tineke D'hondt (Steunpunt korte keten)
Bart Thoelen (Steunpunt korte keten)
Katrien Vanhoutte (Steunpunt korte keten)
Marc Florus (VMM)
Caroline Beele (VLM)
Jeroen Bral (Regionaal Landschap)
Helena Vanrespaille (Regionaal Landschap)
Rik De Baere (Natuurpunt)
Steven Dessair (VVSG)
Klaas Keppens (Polder van de Beneden Dender)
Joost-Pim Balis (Boerenatuur en agrobeheercentrum)

LEESWIJZER RAPPORT

Het landbouwbeleidsplan voor het Aalsterse grondgebied is opgedeeld in twee grote delen. Het eerste deel omvat de dynamiek in de Aalsterse landbouw. Het tweede deel bestaat uit de visie op de Aalsterse landbouw en het uiteindelijke actieplan. Deze delen dienen steeds in samenhang gelezen te worden.

DEEL 1: DYNAMIEK IN DE AALSTERSE LANDBOUW

1. Inleiding
2. De Aalsterse landbouw in kaart en beeld
3. Veranderend klimaat als uitdaging
4. Lopende planningsprocessen
5. Dynamiek in de Aalsterse landbouw met uitdagingen en kansen
6. Deellandschappen

DEEL 2: VISIE EN ACTIEPLAN

1. Visie voor de Aalsterse landbouw
2. Actieplan per bouwsteen
3. Aanbevelingen naar hogere overheden

INHOUD DEEL 1

1	<i>Inleiding</i>	7
1.1.	<i>Landbouw op het Aalsterse grondgebied</i>	7
1.2.	<i>Een geïntegreerd landbouwbeleidsplan met ambitieuze doelen</i>	7
1.3.	<i>Grensoverschrijdend beleidsplan</i>	8
1.4.	<i>Onderzoekstraject</i>	10
1.5.	<i>Leeswijzer</i>	10
2	<i>De Aalsterse landbouw in kaart en beeld</i>	17
2.1.	<i>De Aalsterse landbouw</i>	17
2.2.	<i>Toenemende versnippering van landbouwgrond</i>	39
2.3.	<i>Stadsgerichte landbouwinitiatieven</i>	47
3	<i>Veranderend klimaat als uitdaging</i>	59
3.1.	<i>Watersysteem</i>	61
3.2.	<i>Bodemkwaliteit</i>	71
3.3.	<i>Droogte</i>	77
3.4.	<i>Koolstofopslag en -uitstoot</i>	79
3.5.	<i>Ecologische structuren: biodiversiteit en connectiviteit</i>	85
4	<i>Lopende planningsprocessen</i>	92
5	<i>Dynamiek in de Aalsterse landbouw</i>	100
5.1.	<i>Sterktes van de Aalsterse landbouw</i>	100
5.2.	<i>Uitdagingen en kansen in beeld</i>	102
6	<i>Deellandschappen</i>	115

1 Inleiding

1.1. Landbouw op het Aalsterse grondgebied

Ongeveer één derde van de oppervlakte in Aalst is in gebruik door landbouw. Landbouw vormt op vandaag een cruciale bewaker van de open ruimte die nood heeft aan een kwalitatieve en integrale beleidsvisie waar oog is voor toekomstige, ruimtelijke ontwikkelingen.

Een groot aandeel kleinschalige landbouwbedrijven¹ kenmerkt reeds van oudsher de landbouw in Aalst. Ter hoogte van Moorsel, Baardegem en Herdersem, maar ook ten westen van Erembodegem waren en zijn nog steeds relatief kleinschalige landbouwbedrijven terug te vinden. Historisch kwamen in de zandleemstreek vooral kleinschalige en gemengde bedrijven voor als gesloten systemen. Aalst was gekend omwille van zijn hopteelt, zijn tuinbouw en bloementeelt. Voornamelijk in de omgeving van Moorsel kwamen talrijke serres voor in het landschap.

De landbouw in Aalst staat de laatste decennia meer en meer onder druk door verschillende mechanismen. Een steeds toenemende versnippering van de landbouwruimte door allerlei factoren zorgt er onder meer voor dat landbouw(st)ers moeilijk toegang hebben tot grond (beschikbaarheid, betaalbaarheid, bereikbaarheid). De veelheid aan kleinschalige landbouwpercelen, werkt de aankoop van landbouwpercelen voor geprivatiseerde doeleinden dan weer in de hand. Dit heeft als gevolg dat niet alleen het landbouwgebruik, maar ook de landbouwgrond verdwijnt uit het landbouwareaal. Pensioenboeren zijn omwille van diverse redenen vaak niet bereid om hun akkers te verpachten aan startende (jonge) boeren. Omwille van subsidie- of andere financiële voordelen vertonen landbouwgronden die geregistreerd zijn als professioneel landbouwgebruik vaak een ander feitelijk gebruik op terrein. Het landbouwbeleidsplan tracht deze drukmechanismen scherper in beeld te brengen.

Daarnaast staat landbouw op het Aalsterse grondgebied – net zoals de rest in Vlaanderen – voor een grote uitdaging: klimaatadaptatie en -mitigatie. Landbouw in Vlaanderen is vandaag doorgaans intensief, gespecialiseerd, kennis-gedreven en grondgebonden. Deze efficiëntieverhoging in landbouw is steeds minder afgestemd op de capaciteiten van het landschap en de lokale (voedsel-)uitdagingen door onder meer de prijsdruk op landbouw. Grondstoffen en landbouwgronden kosten steeds meer, maar de prijzen voor landbouwproducten blijven quasi onveranderd. De impact van landbouw op het milieu, het klimaat, de biodiversiteit en op de ruimte is bijgevolg groot (Swinnen, 2014). Daar tegenover staat dat de toenemende droogte, waterschaarste en wateroverlast een aanzienlijke impact hebben op de landbouwsector. De grondwatertafels staan onder druk door minder regen in de zomermaanden en meer regen in de winter en herfst. De komende jaren zal er bijgevolg moeten gewerkt worden aan een 'sterkere landbouw' oftewel landbouw klimaatbestendig maken van zijn omgeving door waterproblemen geïntegreerd aan te pakken (Open Ruimte Platform, 2021).

1.2. Een geïntegreerd landbouwbeleidsplan met ambitieuze doelen

Ondanks het aanzienlijk percentage in oppervlakte waarover de landbouw in Aalst beschikt wordt het landbouwgebied nog steeds te veel beschouwd als restgebied. Aalst heeft in het verleden heel sterk ingezet op een ruimtelijk beleid voor haar bebouwde omgeving, waarbij

¹ In Aalst zijn 106 landbouwbedrijven actief, waarvan 61 beroepsmatige landbouwbedrijven (standaardopbrengst >25.000 euro) en 45 kleine landbouwbedrijven (standaardopbrengst <25.000 euro).

nog onvoldoende aandacht gaat naar ruimtelijke ontwikkelingen in het landbouwgebied. Het belang van de open ruimte groeit vanuit actuele en urgente maatschappelijke en klimaatuitdagingen. Maar ook het belang van de voedselproductie nabij de stad. Willen we een **gezonde en toekomstbestendige stad** plannen dan is **ruimte voor voedselproductie hier een cruciaal onderdeel** van. Heel wat landbouw(st)ers worden vanuit voorgaande uitdagingen geconfronteerd met heel wat ruimtegebonden vraagstukken. Wil de stad Aalst de landbouw ondersteunen door de gezamenlijke uitbouw van een transitiepad naar een meer toekomstbestendige en rechtszekere landbouw dan is een visie op lange termijn, dat diverse legislaturen overstijgt, een absolute must.

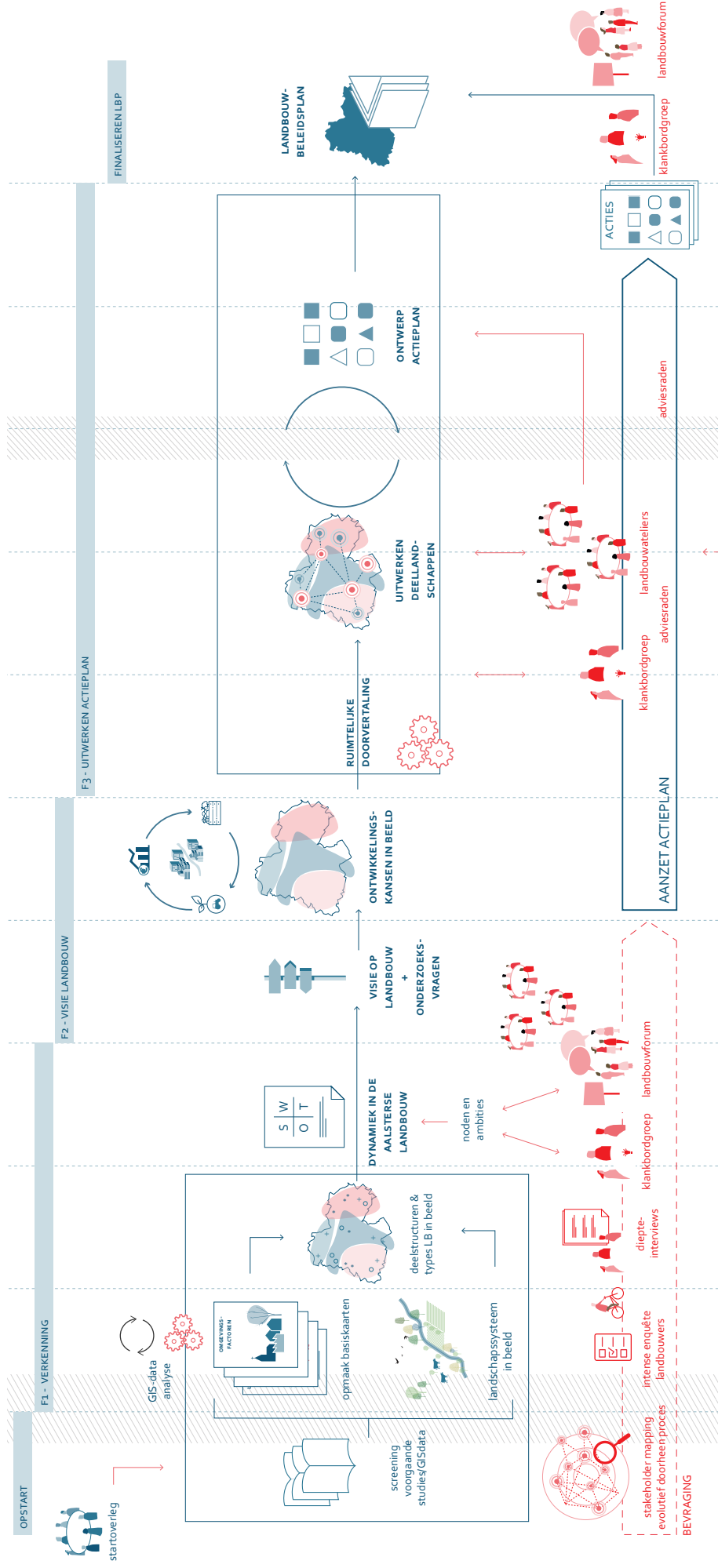
Door de opmaak van een **geïntegreerd landbouwbeleidsplan** neemt de stad Aalst de tijd om deze uitdagingen gefundeerd én integraal te beantwoorden. De focus ligt hierbij op een duidelijk en vooral actiegericht beleid dat beantwoordt aan de verwachtingen, behoeften en knelpunten van de landbouwsector. Al is een duurzaam en toekomstbestendig beleid van de landbouwruimte niet enkel een taakstelling van de lokale overheid. Heel wat uitdagingen en kansen stellen zich op hogere beleidsniveaus die een belangrijke omslag kunnen betekenen voor de landbouw (zie ook Aanbevelingen naar hogere overheden. Landbouwrapport Deel 2, p.28). Het landbouwbeleidsplan past bijgevolg binnen de huidige landbouwcontext die vormgegeven wordt door hogere bestuursniveaus. De stad vertrekt dan ook vanuit een gedegen open ruimtebeleid dat uitspraken formuleert richting een lokale voedselstrategie en doorwerkt tot op het niveau van de Aalsterse landbouwbedrijven. Dit biedt kansen voor de duurzame voedselproductie, het landschap, het klimaat, de biodiversiteit en de waterberging. Het biedt de boeren in de eerste plaats een gedegen toekomstperspectief, rechtszekerheid en een herwonnen plaats in de samenleving.

Het beleidsplan wil ambitieus zijn en antwoorden bieden op de prangende ruimtelijke vraagstukken omtrent de bereikbaarheid en de toegang tot gronden alsook op de economische knelpunten i.v.m. de leefbaarheid van de sector. De landbouw in Aalst heeft binnen de complexiteit van talloze uitdagingen geïntegreerd sturing en ondersteuning nodig richting een rechtszeker toekomstperspectief.

1.3. Grensoverschrijdend beleidsplan

Landbouw verspreidt zich over verschillende bestuursniveaus, gaande van Europa tot de gemeente. Ongeacht haar verschijningsvorm komt landbouw ook op lokaal niveau in aanraking met meerdere sectoren en belangen, vanuit sociale, ecologische en economische doelstellingen. De stad Aalst hanteert dan ook van bij het begin een sector- en grensoverschrijdende aanpak. Naar aanleiding van de opmaak van voorliggend landbouwbeleidsplan heeft de stad Aalst dan ook reeds verschillende stadsdiensten en relevante actoren met raakvlakken tot de landbouw bevraagd. Deze samenwerking tussen stadsdiensten, maar ook de nauwe betrokkenheid van de landbouw(st)ers, burgers, experts en het middenveld doorheen het proces, opent de weg naar een integrale benadering van de open ruimte waarin landbouw als cruciale actor in samenhang met andere thema's gebiedsgericht wordt onderzocht. Enkel door het uitstippelen van een geïntegreerd traject in samenwerking met geeft het plan oog voor realiteitszin en biedt het plan overlevingskansen. De koppeling tussen de landbouw- en de klimaatopgave ziet het projectteam als één van de sterktepunten, alsook het wederzijds belang van de landbouw in een lokale voedselstrategie.

De stad Aalst heeft met voorliggend document de doelstelling om een **visie op lange termijn** te ontwikkelen voor het beleid dat de lokale overheid zal voeren met betrekking tot landbouw in zijn totaliteit. Aalst laat zich hiervoor ondersteunen door een multidisciplinair projectteam gevormd door Atelier Romain, Let Us, het Instituut voor Landbouw Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) en een expert van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Het landbouwbeleidsplan richt zich in de eerste plaats op een **grondige analyse** van de huidige stand van zaken, alsook tot een haalbaar en realisatiegericht **actieplan** op 5 jaar met voorstellen van concrete maatregelen en acties die kunnen genomen worden om de landbouwsector toekomstbestendig te maken.

FIGUUR 1: Plan van aanpak

1.4. Onderzoekstraject

Het onderzoek is gevoerd over een termijn van 12 maanden en stelt een economisch haalbaar en actiegericht landbouwbeleidsplan voor dat in de eerste plaats beantwoordt aan de verwachtingen, de behoeften en de knelpunten van de landbouwsector in Aalst. Parallel aan dit onderzoek werd het klimaatactieplan voor de stad Aalst afgerond. Beide trajecten werden op elkaar afgestemd. Aansluitend op dit onderzoek start een studie rond de waterhuishouding op Aalsters grondgebied. Resultaten en acties uit het landbouwbeleidsplan kunnen binnen de opmaak van dit integraal waterplan verder verfijnd worden.

Het onderzoek vat aan met het scherpstellen van de onderzoeksfocus en het afstemmen van het onderzoeks- en participatietraject. Het onderzoekstraject bestaat uit drie grote onderdelen. Een eerste fase '**Verkenning**' bestaat uit een driedelige parallele aanpak, namelijk (1) een GIS data-analyse bestaande uit een cartografisch en analytisch GIS-werk, (2) het in beeld brengen van het landschapssysteem als structurerende drager, en (3) het uitvoeren van een actorenanalyse en een gerichte bevraging om de hiaten in de analyse aan te vullen en de specifieke noden en ambities te identificeren. De bevindingen van deze eerste fase resulteren in een kaartenatlas en een SWOT-analyse die zowel bedreigingen, sterktes als kansen van de Aalsterse landbouw oplicht.

In een toekomstbestendig én klimaatrobuust landbouwlandschap worden lokale condities zoveel mogelijk benut. Het doorgronden van het landschapssysteem maakt het dan ook mogelijk om deellandschappen af te bakenen. Per deellandschap worden de uitdagingen scherp gesteld. Deze diepgaande eerste fase laat toe om in een tweede fase de visie voor de Aalsterse landbouw te formuleren en scherp te stellen aan de hand van toekomstbeelden. Deze gewenste toekomstbeelden vormen de basis van het actieplan.

In een laatste fase '**Uitwerken actieplan**' worden oplossingsgerichte acties voor het landbouwbeleid uitgewerkt, rekening houdend met een termijn van 5 jaar. Dit levert een gedetailleerd actieplan op waarin aandacht is voor de prioriteiten, het trekkerschap en de tijdsraming. Het actieplan is doorheen het proces gegroeid in co-creatie met landbouw(st)ers, actoren en overheden. Tot slot werden alle resultaten overzichtelijk gebundeld in een wervend en toegankelijk landbouwbeleidsplan.

1.5. Leeswijzer

Het landbouwbeleidsplan voor het Aalsterse grondgebied is opgedeeld in twee onderdelen. Het eerste deel omvat de dynamiek in de Aalsterse landbouw. Het tweede deel bestaat uit de visie op de Aalsterse landbouw en het uiteindelijke actieplan. Beide nota's dienen steeds in samenhang te worden gelezen.

DEEL 1: DYNAMIEK IN DE AALSTERSE LANDBOUW

1. Inleiding
2. De Aalsterse landbouw in kaart en beeld
3. Veranderend klimaat als uitdaging
4. Lopende planningsprocessen
5. Dynamiek in de Aalsterse landbouw
6. Deellandschappen

DEEL 2: VISIE EN ACTIEPLAN

1. Visie voor de Aalsterse landbouw
2. Aanbevelingen hogere overheden
3. Overzicht van actieplan per bouwsteen

Beide rapporten worden gevoed door heel wat beeld- en kaartmateriaal, analytische GIS-data, schema's en grafieken, maar ook door citaten van zowel betrokken landbouw(st)ers, burgers, overheden en het middenveld.

1.5.1. Data en methoden

Het in kaart en beeld brengen van de landbouw steunt op de beschikbaarheid van data en diverse onderzoeksmethodieken. Het onderzoek steunt dan ook op heel wat data-onderzoek:

1. Databanken

Het plan beoogt een up-to-date analyse van de landbouw aan de hand van de meest recente beschikbare data. Diverse databanken en gericht data-overleg werd uitgevoerd om een grondige analyse uit te voeren en zo de huidige stand van zaken in kaart te brengen. Het projectteam beschikt over heel wat kennis van de complexiteit en de beschikbaarheid van de data. Elke databron heeft zijn eigen ontstaansredenen en logica. Naargelang de complexiteit van de data was het zowel naar tijd als naar inhoudelijke interpretatie efficiënt om samen te werken met de beheerder van de datasets om zo de geschikte gegevens in functie van de onderzoeksvraag te destilleren. Zo werd onder meer gebruik gemaakt van de Verrijkte Kruispuntenbank van Ondernemingen, de databank ter beschikking op de website van het Departement Landbouw en Visserij en de EPR-data (de éénmalige perceelsregistratie), beter gekend als de verzamelaanvraag of de landbouwgebruikspercelen. Bij kaarten die verschillende datalagen dienen te combineren werd als referentiejaar 2019 gebruikt, hoewel enkele datasets over recentere gegevens beschikken.

2. Kwalitatief onderzoek

Om stadsgerichte landbouwinitiatieven in kaart te brengen, wordt gebruik gemaakt van bestaande kwalitatieve onderzoeken. De stad Aalst beschikt onder meer over een brochure met bijhorende website 'Heerlijk Lokaal', gerealiseerd in samenwerking met het Regionaal Landschap Schelde - Durme, waar heel wat stadsgerichte en korte ketenbedrijven in Aalst en in de gemeenten Affligem, Asse en Opwijk zijn opgenomen. Verder brengt Joris Dewinter via zijn masterthesis 'Gebruik van fruitbomen in stedelijk groen' een inventaris van fruit in het openbaar groen van Aalst in beeld.

3. Bevraging

Het landbouwbeleidsplan vertrekt in de eerste plaats vanuit de **landbouw(st)er**. Om kansen, verwachtingen, behoeften en knelpunten in beeld te brengen werd elke landbouw(st)er bij aanvang van het onderzoek bevroegd. Zij beschikken over heel wat waardevolle en vaak onzichtbare kennis, waardoor een doelgerichte individuele bevraging heel wat bijkomende inzichten levert. Aan de hand van deze bevraging was het team in staat om ontbrekende informatie verder aan te vullen. De bevraging vond plaats onder de vorm van een uitgebreide online enquête, verspreid en verwerkt in nauwe samenwerking met de stad Aalst. Maar liefst 75 van de 106 aangeschreven landbouw(st)ers namen de tijd om deze bevraging met zorg in te vullen. De enquête is samengesteld uit open vragen, gesloten vragen en multiple choice vragen, en is opgebouwd rond drie thema's: het profiel van het landbouwbedrijf, de dynamiek van het landbouwbedrijf en verwachtingen met betrekking tot de opmaak van het landbouwbeleidsplan. Enkele resultaten van de enquête zijn als kader opgenomen in het rapport, gemarkeerd door bovenstaand symbool.

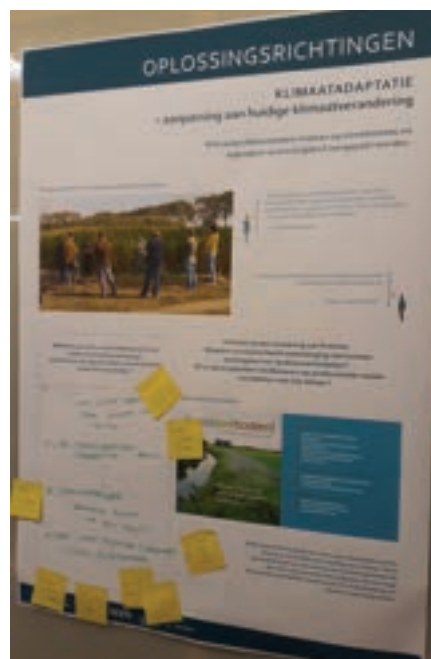
1.5.2. Participatietraject

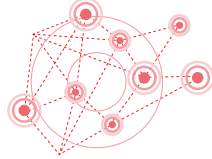
Het landbouwbeleidsplan is het resultaat van een intens participatietraject, mede gegroeid vanuit de landbouw(st)ers én betrokken actoren. De georganiseerde participatiemomenten leverden waardevolle inzichten op die mee als basis dienen voor de opmaak van het landbouwbeleidsplan.

Het participatietraject ging van start met het uitvoeren van een actorenanalyse en een gerichte intense bevraging onder de vorm van een **online enquête en analoge gesprekken met de landbouw(st)ers**. Deze bevraging hielp om de hiaten in de analyse aan te vullen en de specifieke noden en ambities te identificeren voor de Aalsterse landbouw. Naast de bevraging bij de landbouw(st)ers werden in de verkenningsfase ook inzichten blootgelegd vanuit **consumentgerichte actoren**. De landbouw vormt immers een belangrijke schakel in de voedselketen. Hoe staan consumenten tegenover de landbouw? Wat zijn verwachtingen vanuit de consument? Wat kan de landbouw betekenen voor de stad? Het projectteam ging ook enkele **gerichte gesprekken aan met actoren uit het werkveld** om onder meer de prijs van landbouwgrond te bepalen.

De verkenningsfase met de resultaten van de enquête, het kaartmateriaal en de uitdagingen en kansen voor de Aalsterse landbouw werden voorgesteld aan de landbouw(st)ers op een laagdrempelig **startforum**. Ook met de **betrokken actoren uit de klankbordgroep** werden de resultaten gedeeld. De aanvullende reacties en ervaringen werden meegenomen door het projectteam om de visie verder vorm te geven.

Via een **landbouwatelier** met landbouw(st)ers en een enkele experts werden de visie op landbouw, de daarbijhorende toekomstbeelden en de eerste acties afgetoetst en aangevuld met hun praktijkervaring. De **landbouwcomice, de landbouwraad** en ook de klankbordleden vulden de visie en eerste acties verder aan. Na een terugkoppeling met **het bestuur** werd de actietabel verder verfijnd. Tot slot werd de actietabel aan de hand van een interne werksessie met de **stadsdiensten** en een werksessie met de betrokken actoren uit de klankbordgroep gefinaliseerd. Tot slot werd het landbouwbeleidsplan gelanceerd door een toelichting aan alle betrokkenen.

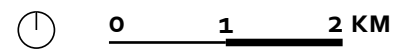
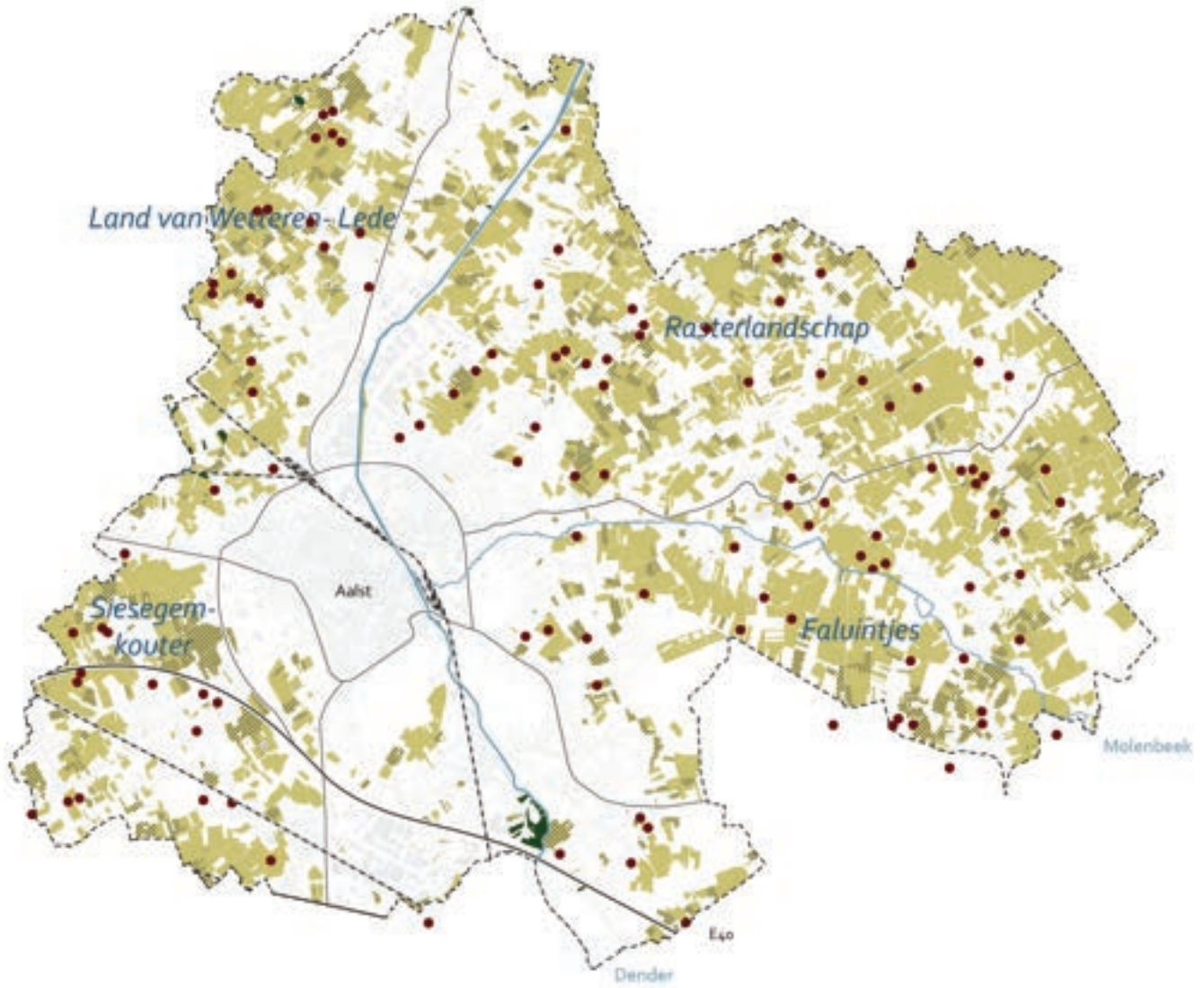

**DE AALSTERSE LANDBOUW
IN KAART EN BEELD**

KAART 1: LANDBOUWGEBRUIKSPERCELEN

- Landbouwgebruikspcelen (33% of 2.607 ha)
- Natuurbeherende instanties
- Hobbyboeren (SO < €25 000)
- Hoofdgebouwen

De kaart heeft enkel de nationaal erkende natuurbeherende instanties weer, ter beschikking via de EPR-data.

In Aalst zijn daarnaast nog heel wat gebieden in beheer van (boven)lokale natuurbeherende instanties zoals bijvoorbeeld enkele natuurgebieden gelegen in de groenpool (Osbroek, Gerstjens), het Kravaalbos en het Kluisbos.

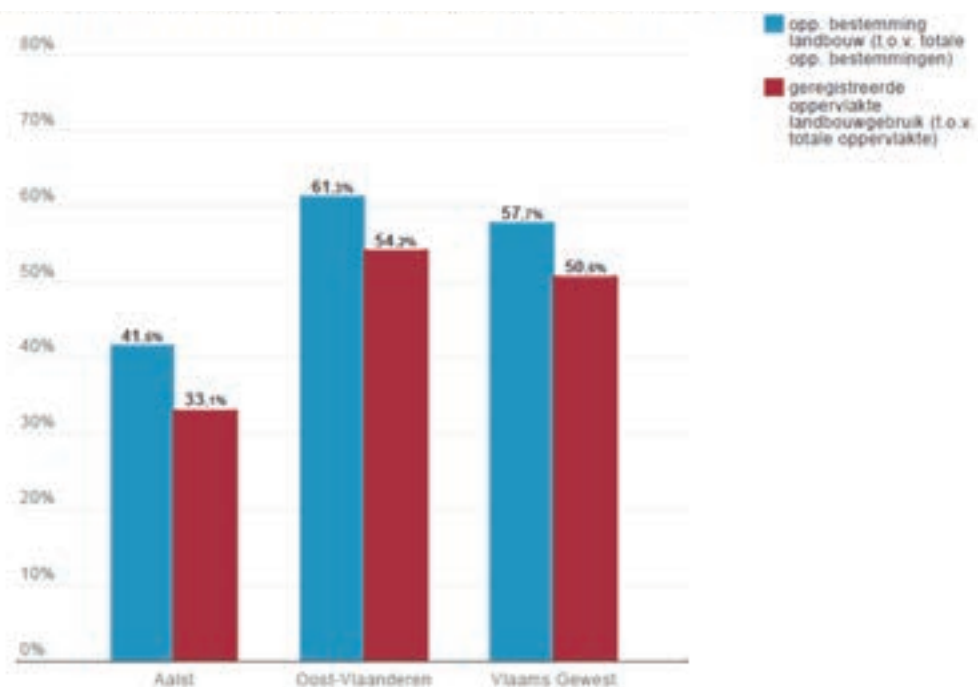
bron: VKBO, ILVO

2 De Aalsterse landbouw in kaart en beeld

2.1. De Aalsterse landbouw

2.1.1. Landbouwgebruiksruimte

Aalst beslaat een totale oppervlakte van 7.812 ha waarvan 2.607 ha geregistreerd is in 2020 als landbouwgebruik. Dat is ca. **33% in landbouwgebruik** t.o.v. de totale oppervlakte van Aalst (Provincies in cijfers o.b.v. de landbouwgebruikspcelen 2020). Ten aanzien van andere gelijkaardige centrumsteden scoort Aalst hier relatief laag: Roeselare (39,2%), Hasselt (31,6%), Sint-Niklaas (46%), Turnhout (40,3%).

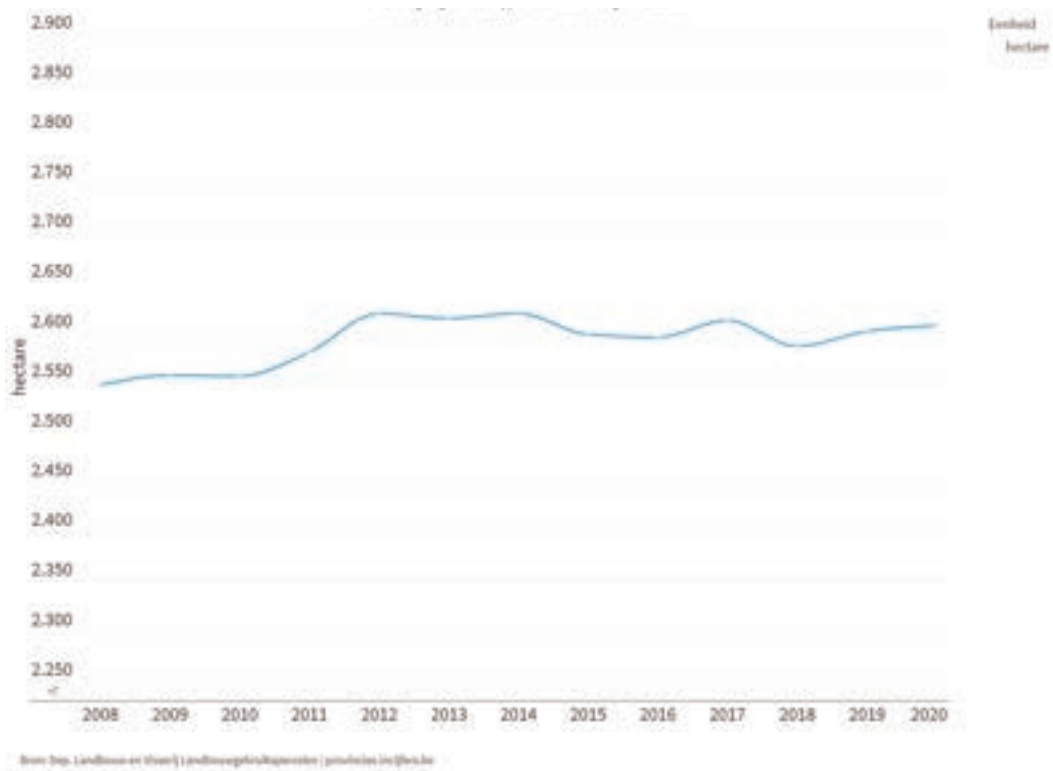

FIGUUR 2: Oppervlakte bestemd voor landbouw en gebruikt door landbouw (2020) (Bron: Ruimteboekhouding - provincie in cijfers.be, Dep. Landbouw en Visserij - landbouwgebruikspcelen)

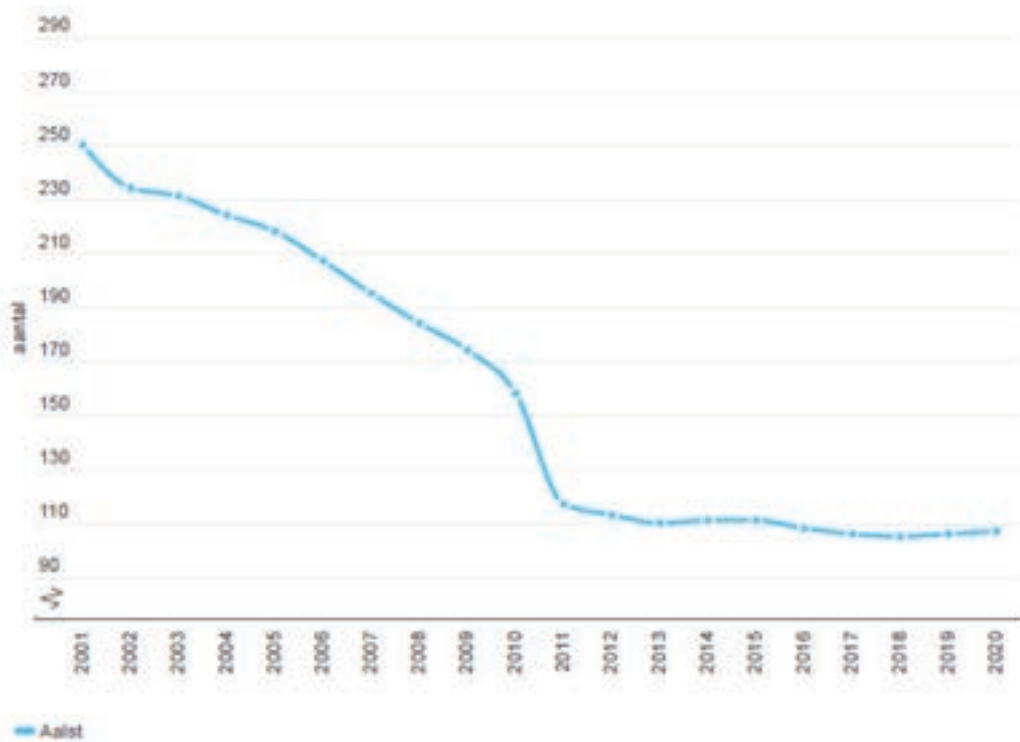
In de binnenstad zijn geen landbouwgebruikspcelen geregistreerd en in het zuiden, waar de Groenpool wordt uitgebouwd en het bedrijventerrein Zuid gelegen is, zijn slechts een beperkt aantal pcelen in landbouwgebruik. Het meeste landbouwgebruik situeert zich ten oosten van Aalst in de deelgemeenten Herdersem, Moorsel, Baardegem en Meldert.

Indien we de natuurbeherende instanties en de hobbyboeren (standaardopbrengst <25.000 euro) in beeld brengen zien we een eerste verfijning van de landbouwgebruikspcelen. In werkelijkheid is de landbouwgebruiksruimte o.a. hierdoor kleiner en meer versnipperd, dan wat de zuivere data laag van de landbouwgebruikspcelen aantoont.

Een opmerkelijk aandeel 'hobbylandbouw(st)ers' is op de kaart te zien ter hoogte van de Siesegemkouter. De Siesegemkouter is onlangs gewijzigd van agrarische bestemming naar industriegebied. Hier gaat het dus om landbouw(st)ers die onder druk staan en geleidelijk aan noodgedwongen uitbollen.

FIGUUR 3: Totaal geregistreerde oppervlakte van landbouwgebruik in Aalst (2008-2020)
Bron: Statbel - Landbouwresultaten provinciesincijfers.be

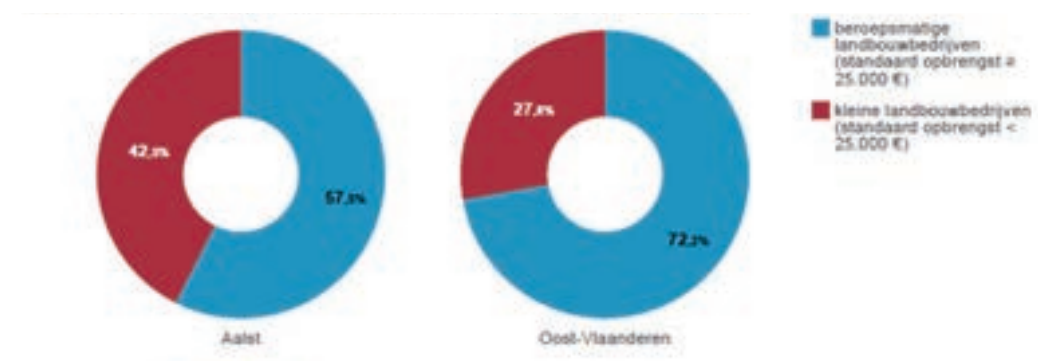

FIGUUR 4: Bedrijven met landbouwproductie in Aalst (2001-2020)
Bron: Statbel - Landbouwresultaten provinciesincijfers.be

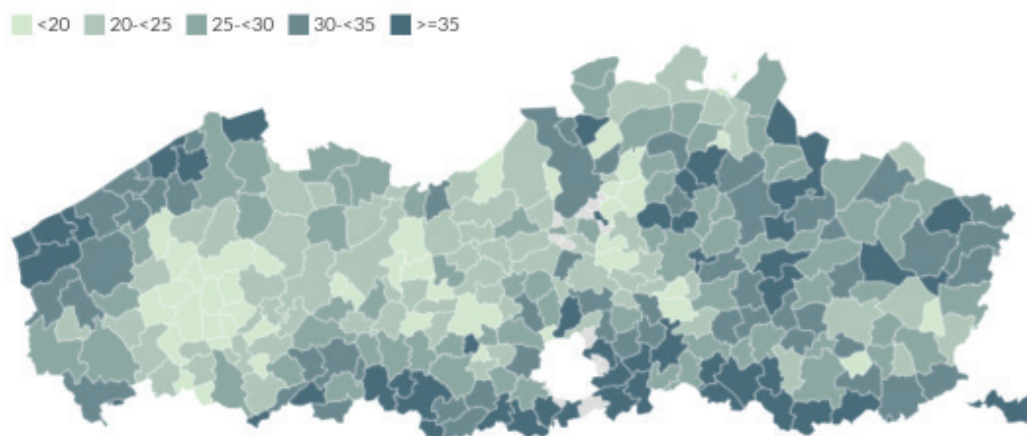
Evolutie landbouwbedrijven en - areaal

Ten aanzien van andere gemeenten kent Aalst van 2001 tot 2010 een zeer sterke afname van het aantal landbouwbedrijven (53%), terwijl dat in Oost-Vlaanderen en het Vlaams Gewest ca. 40% was. Sinds 2011 kent Aalst dan weer een beperkte afname in het aantal landbouwbedrijven (ca. -5,3%) ten aanzien van het gemiddelde in Oost-Vlaanderen (ca. -9,3%). De geregistreerde landbouwooppervlakte in Aalst blijft over een periode van 2008 tot 2020 vrij stabiel, de landbouwooppervlakte schommelt tussen de 2.550 ha en 2.620 ha. In 2021 zijn er **106 landbouwbedrijven** actief in Aalst, waarvan 61 beroepsmatige landbouwbedrijven (standaardopbrengst >25.000 euro) en 45 kleine landbouwbedrijven (standaardopbrengst <25.000 euro). Aalst beschikt over een relatief **groot aandeel kleine landbouwbedrijven**. Bijna zes op tien landbouwbedrijven in Aalst zijn gespecialiseerd, terwijl dat in het Vlaamse Gewest bijna acht op tien is. De gemiddelde oppervlakte per landbouwbedrijf is 18,1 hectare.

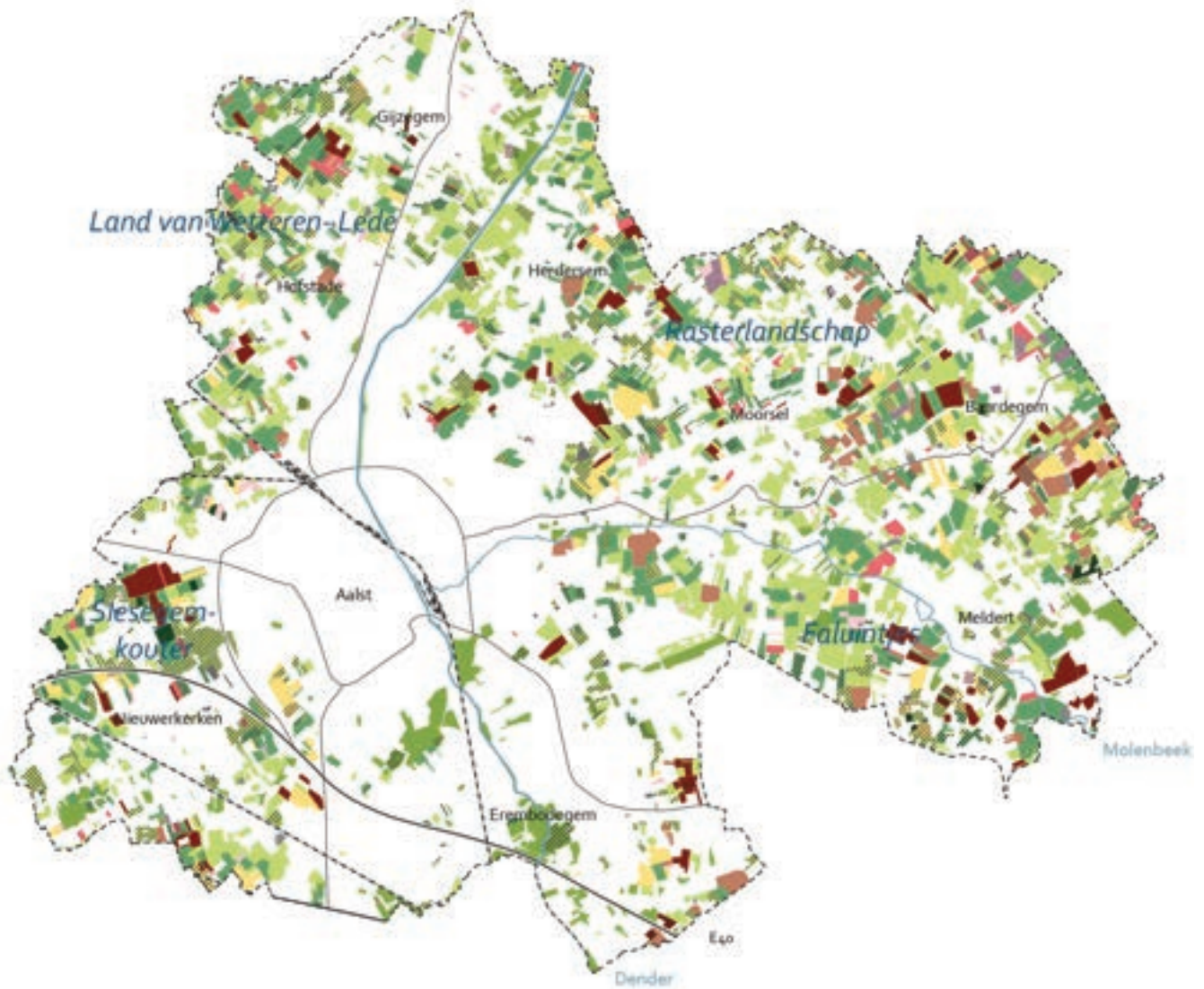
Volgens de EPR data gekoppeld met de SO-dataset zijn de meest voorkomende bedrijfstypes in het Aalsters landschap: 1) Gespecialiseerde melkveebedrijven, 2) Gespecialiseerde rundjong- en mestveebedrijven, 3) Bedrijven met diverse combinaties van akkerbouwgewassen, 4) Bedrijven met diverse graasdieren, en 5) Bedrijven met combinaties van graasdieren andere dan melkvee en akkerbouw. De twee meest voorkomende teelten uit de landbouwgebruikspcelen in Aalst zijn: 1) Grasland: regulier, 2) Akkerbouw: maïs (silo en korrel). Deze teeltgroepen stemmen overeen met de resultaten van Oost-Vlaanderen en het Vlaams Gewest (Provincie in cijfers, 2021).

FIGUUR 5: Verhouding kleine versus beroepsmatige landbouwbedrijven (2019) - standaardopbrengsten.
Bron: Statbel - Landbouwresultaten provinciesincijfers.be

FIGUUR 6: Gemiddelde oppervlakte per bedrijf in hectare. Aalst = 18,1 hectare.
Bron: Statbel, bewerking Dep. Landbouw en Visserij (2020)

KAART 2: GEWASGROEP VAN DE LANDBOUWGEBUIKSPERCELEN (2019)

bron: Landbouwgebruikspcelen 2019 - Departement Landbouw en Visserij

Gewastypes van de landbouwgebruikspcelen

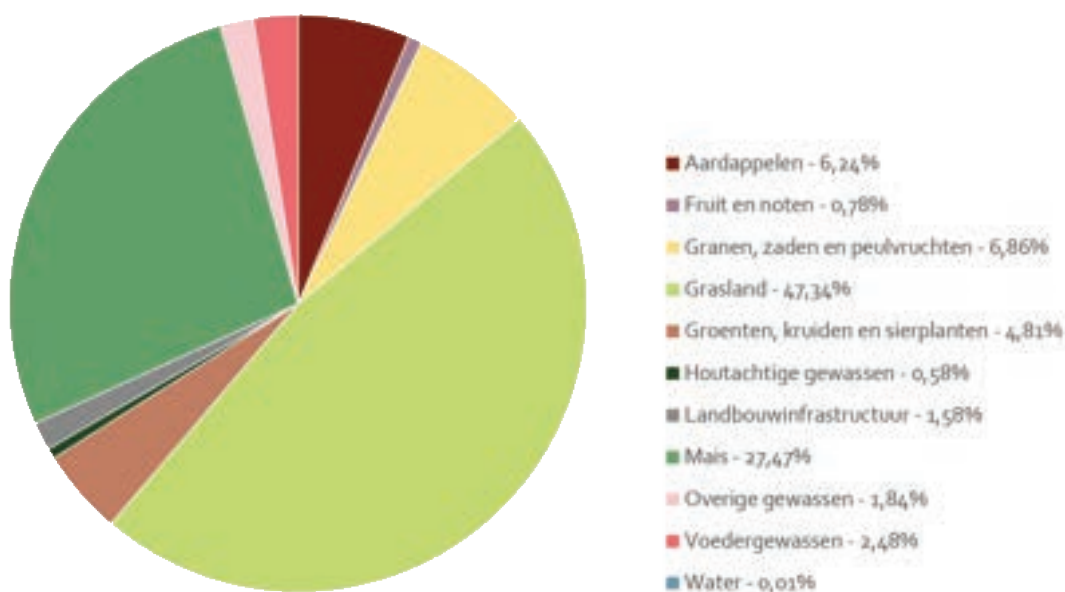
Nevenstaande kaart toont een overzicht van de gewastypes op de landbouwgebruikspcelen. De meest voorkomende teelten zijn **grasland** (47,34% van de oppervlakte) en **maïs** (27,47% van de oppervlakte).

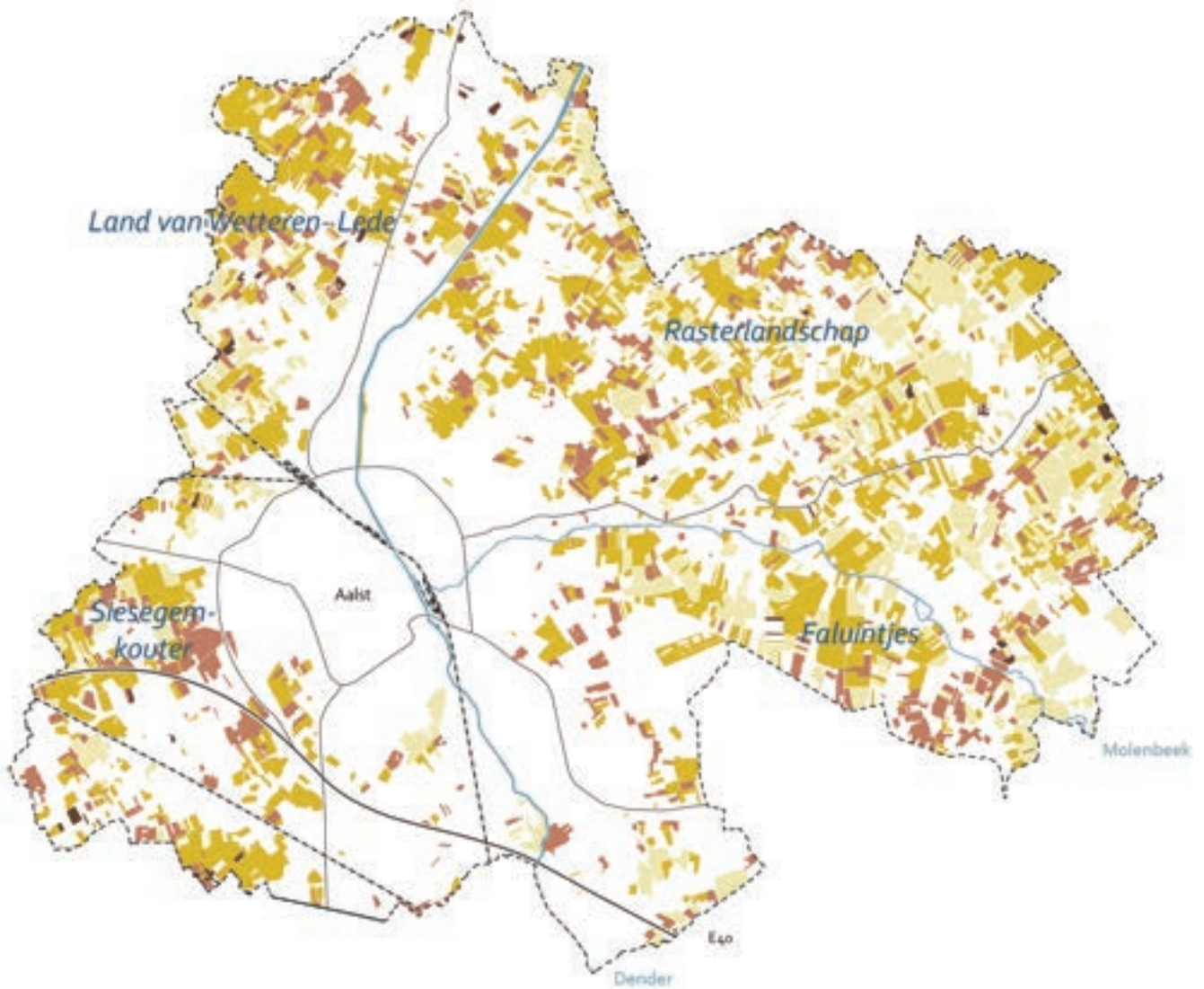
De andere teelten zijn granen, zaden en peulvruchten, aardappelen, groenten, kruiden en sierplanten, voedergewassen, fruit en noten, houtachtige gewassen en overige gewassen.

- Aardappelen, granen, zaden en peulvruchten, grasland, maïs en overige (voeder-)gewassen zijn allen vrij verspreid over het grondgebied
- Fruit en noten: voornamelijk in het oosten van Aalst
- Groenten, kruiden en sierplanten: voornamelijk in het oosten van Aalst
- Houtachtige gewassen: voornamelijk in het westen van Aalst
- Overige gewas

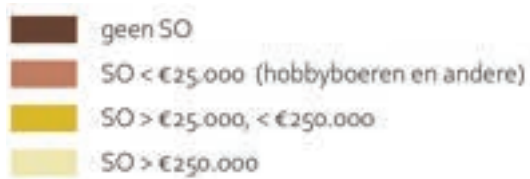
Voor de graslanden wordt er in nevenstaande kaart met een overdruk een onderscheid gemaakt tussen de historische permanente graslanden (HPG) en andere permanente graslanden, beschermd door de natuurwetgeving. Deze permanente graslanden zijn uiterst waardevol en spelen onder meer een belangrijke rol binnen de klimaatuitdaging. Mede vanuit de landbouw genieten deze graslanden van een bescherming.

De historische permanente graslanden in Aalst bevinden zich langs de Dender en de Molenbeek, ten zuiden van de stad ter hoogte van de groenpool, een strook ten noorden van het Kluizenbos en enkele percelen in de Faluintjes (zuidoosten).

KAART 3: STANDAARD OPBRENGST VAN DE LANDBOUWGEBRUIKSPERCELEN

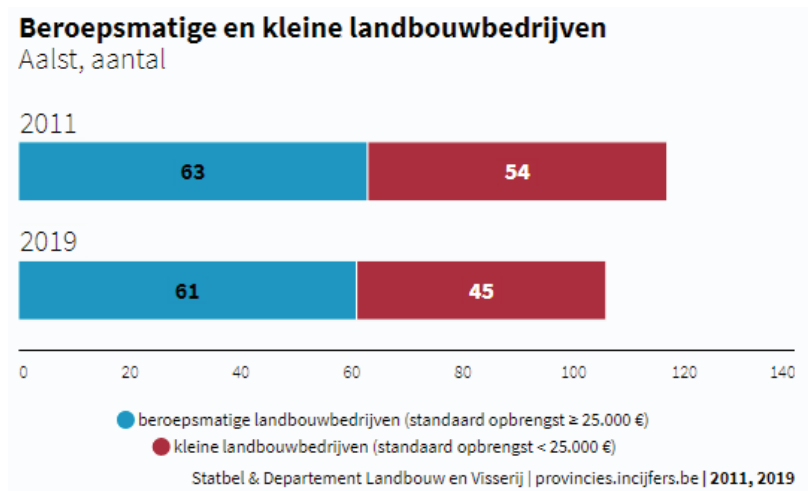

bron: EPR, Departement Landbouw & Visserij, ILVO

Standaard opbrengst van de landbouwgebruikspcelen

Een standaard opbrengst (SO) van minder dan €25.000 wordt conform het Landbouwrapport (LARA) van het Departement Landbouw & Visserij, benoemd als een 'hobbyboer' (zie woordenlijst). Een belangrijke nuance is dat deze groep ook landbouw(st)ers kan bevatten die vandaag net met innovatie bezig zijn zoals agro-ecologische landbouw(st)ers en CSA bedrijven. Op het grondgebied van Aalst komen de hobbyboeren vrij verspreid voor met enkele opvallende concentraties ter hoogte van de Siesegemkouter en ten zuiden van Meldert, aan de randen van het Kravaalbos. De economisch grotere bedrijven met een SO groter dan €250.000 bevinden zich voornamelijk ten oosten van de stadskern in Moorsel, Baardegem en Meldert.

Bepaalde percelen kennen geen SO, het betreft hier percelen geregistreerd door landbouw(st)ers die over geen standaardopbrengsten beschikken. Dit kan gaan over percelen die braak liggen, percelen met stallen en gebouwen en dergelijke meer.

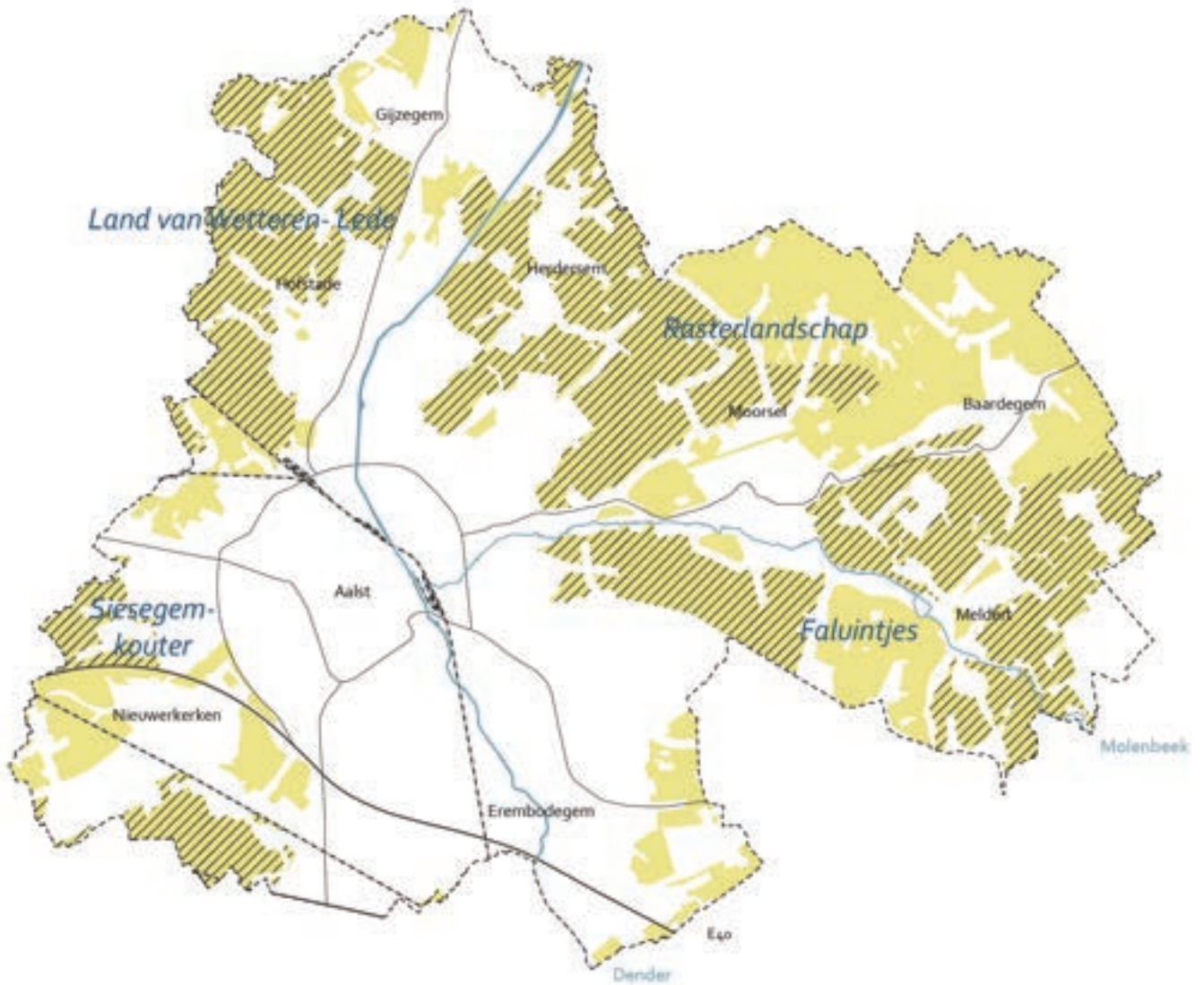
Land- en tuinbouwbedrijven 2019 - Aalst

	Aalst	Oost-Vlaanderen	Vlaams Gewest
beroepsmatige landbouwbedrijven (standaard opbrengst ≥ 25.000 €)	61	4.355	17.875
kleine landbouwbedrijven (standaard opbrengst < 25.000 €)	45	1.678	5.443
Totaal	106	6.033	23.318

Eenheid: aantal

Bron: Statbel & Departement Landbouw en Visserij | provincies.incijfers.be

FIGUUR 7: Landbouwresultaten provinciesincijfers.be

42% van het grondgebied is bestemd als agrarisch gebied

0 1 2 KM

KAART 4: AGRARISCH GEBIED VOLGENS GEWESTPLANBESTEMMING EN WIJZIGINGEN VIA RUP'S

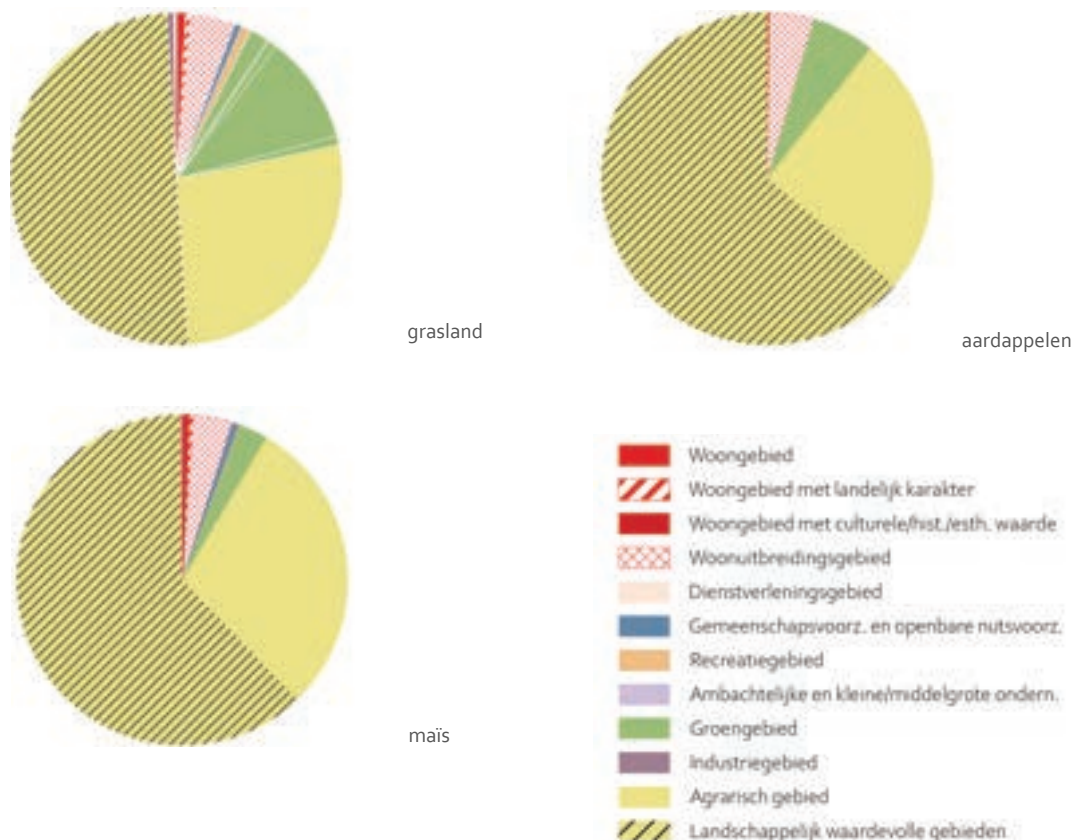
- Agrarisch gebied
- Landschappelijk waardevolle gebieden

bron: Gewestplan (1978) en RUP's (input stad Aalst)

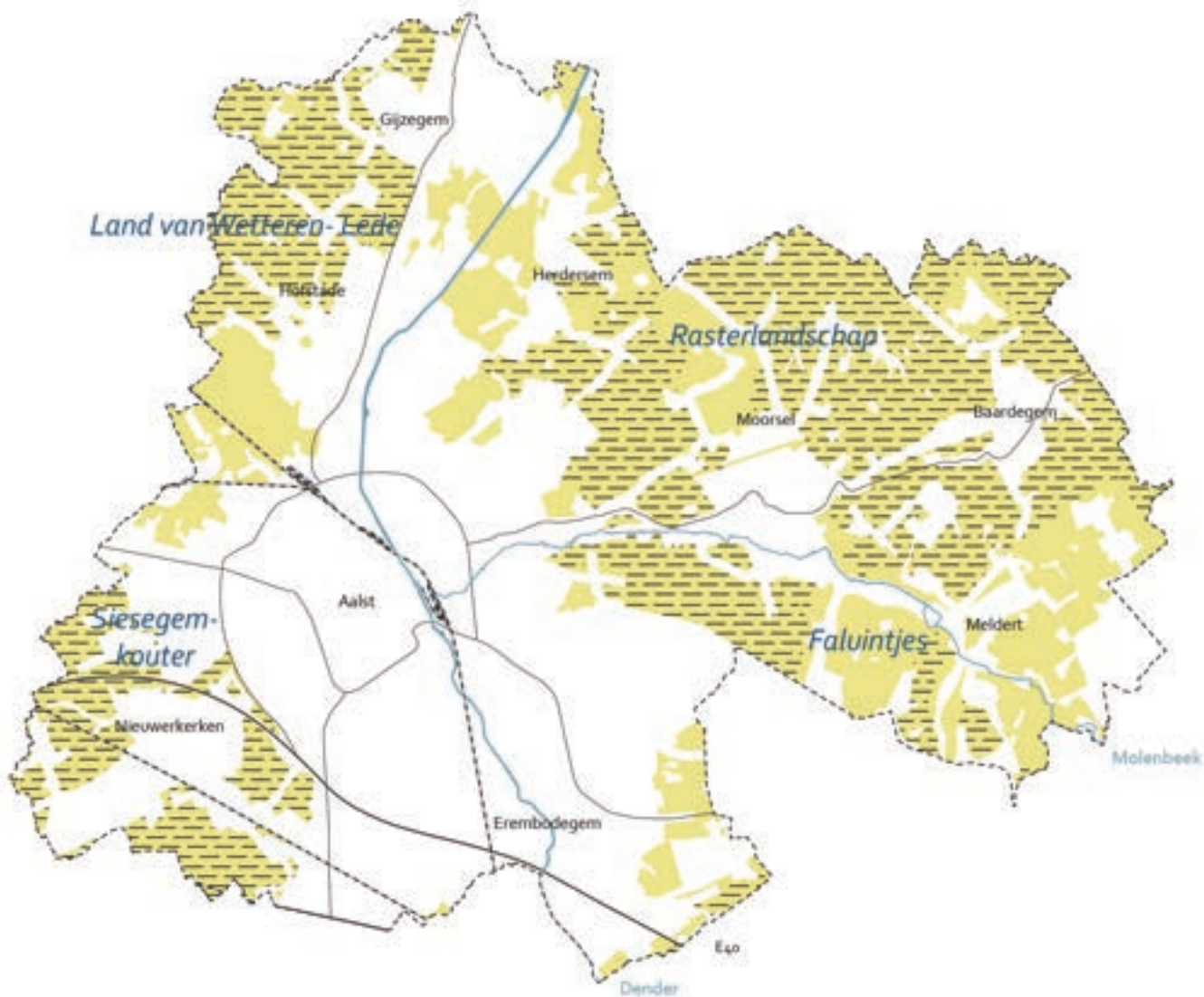
2.1.2. Verhouding agrarisch bestemmingsgebied vs. landbouwgebruiksruimte

Volgens het gewestplan en de wijzigingen in bestemming aangebracht via RUP's, is 3.251,42ha of 42% van het grondgebied bestemd als agrarisch gebied. In het agrarisch gebied werd bij de opmaak van het gewestplan een differentiatie doorgevoerd vanuit een landschappelijke invalshoek. Opvallend veel van het agrarisch gebied in Aalst is gearceerd als landschappelijk waardevolle gebieden, zoals te zien is op kaart 4. In deze gebieden gelden bepaalde beperkingen met het doel het landschap te beschermen of aan landschapsontwikkeling te doen. Nieuwe ontwikkelingsplannen van de landbouw moeten in deze gebieden een vrij strenge tweeledige toets doorstaan: in deze gebieden mogen alle handelingen en werken worden uitgevoerd die binnen een agrarische bestemming toegelaten zijn én enkel voor zover zij 'de esthetische waarde' van het landschap niet ondermijnen. De daaropvolgende kaart 5 toont de selectie van de gebieden met een agrarische bestemming die door de Vlaamse Regering in 2009 herbevestigd zijn (hierna HAG). Het HAG geniet procedureel een bijkomende bescherming. De vergunningverlenende overheid kan hier niet van afwijken.

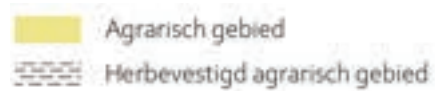
Welke landbouwgebruikspcelen binnen of buiten de agrarische bestemming gelegen zijn (gewestplan en RUP's), kan waargenomen worden op kaart 6. Ongeveer 2.063,38 ha is in 2019 geregistreerd als landbouwgebruikspcel binnen de bestemming agrarisch gebied. Ongeveer 1188,04 ha of 36,54% is niet geregistreerd als landbouwgebruik binnen het agrarisch bestemmingsgebied. Zo'n 652 percelen van de in totaal 3.163 percelen zijn (bijna) volledig buiten agrarisch gebied gelegen in 2019. Dat is ongeveer 21% van de oppervlakte of 550,31 ha van de landbouwgebruikspcelen dat gelegen is buiten agrarisch gebied. Onderstaande grafieken tonen in welke verschillende gewestplanbestemmingen de drie meest voorkomende teelten van Aalst gelegen zijn. Grasland ligt bijvoorbeeld naast agrarisch gebied voornamelijk binnen de bestemming groengebied².

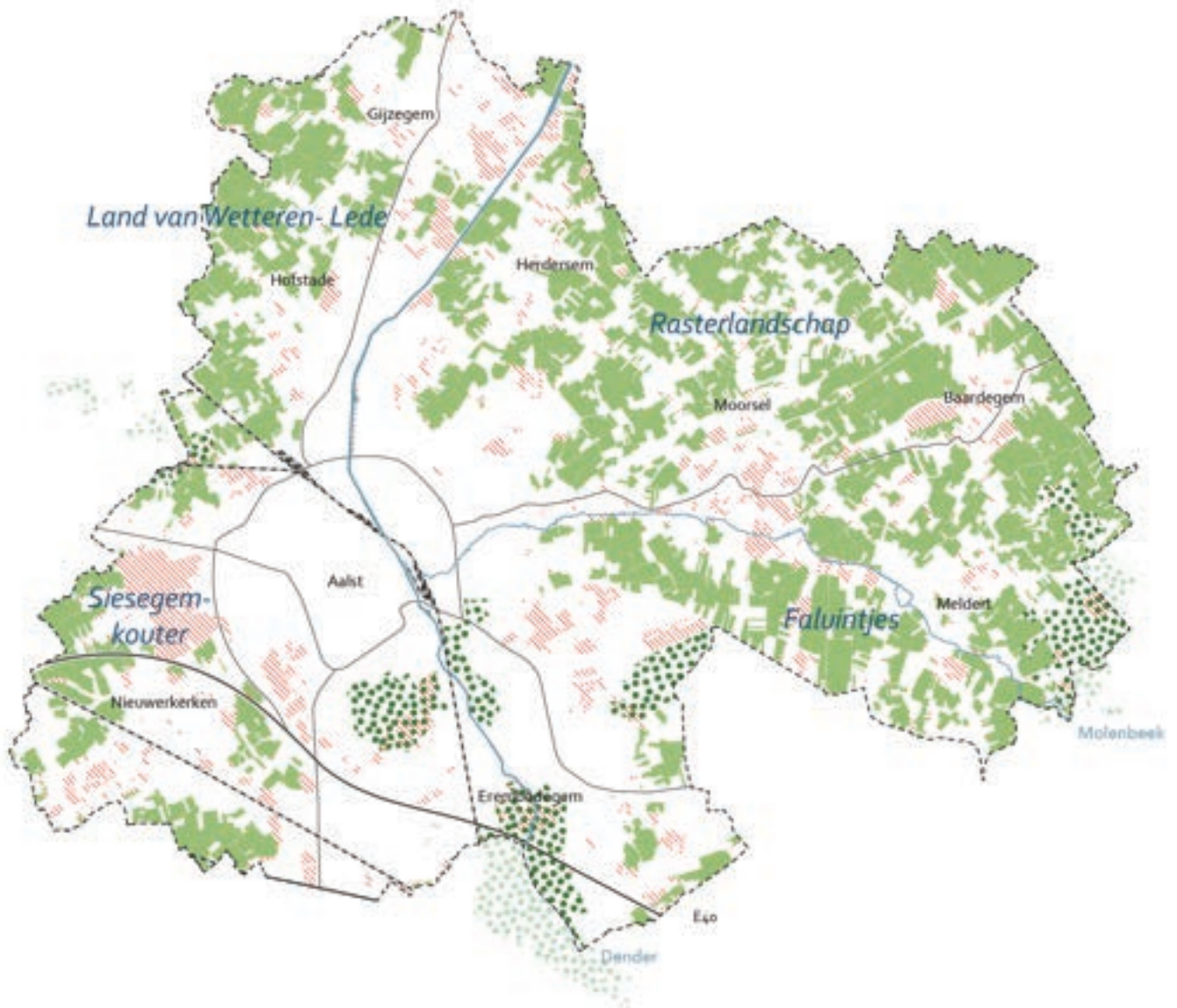
² Volgens het gewestplan zijn groengebieden bestemd voor het behoud, de bescherming en het herstel van het natuurlijk milieu.

KAART 5: HERBEVESTIGDE AGRARISCHE GEBIEDEN

bron: Gewestplan (1978), Herbevestigde agrarische gebieden (2009) - Departement Omgeving

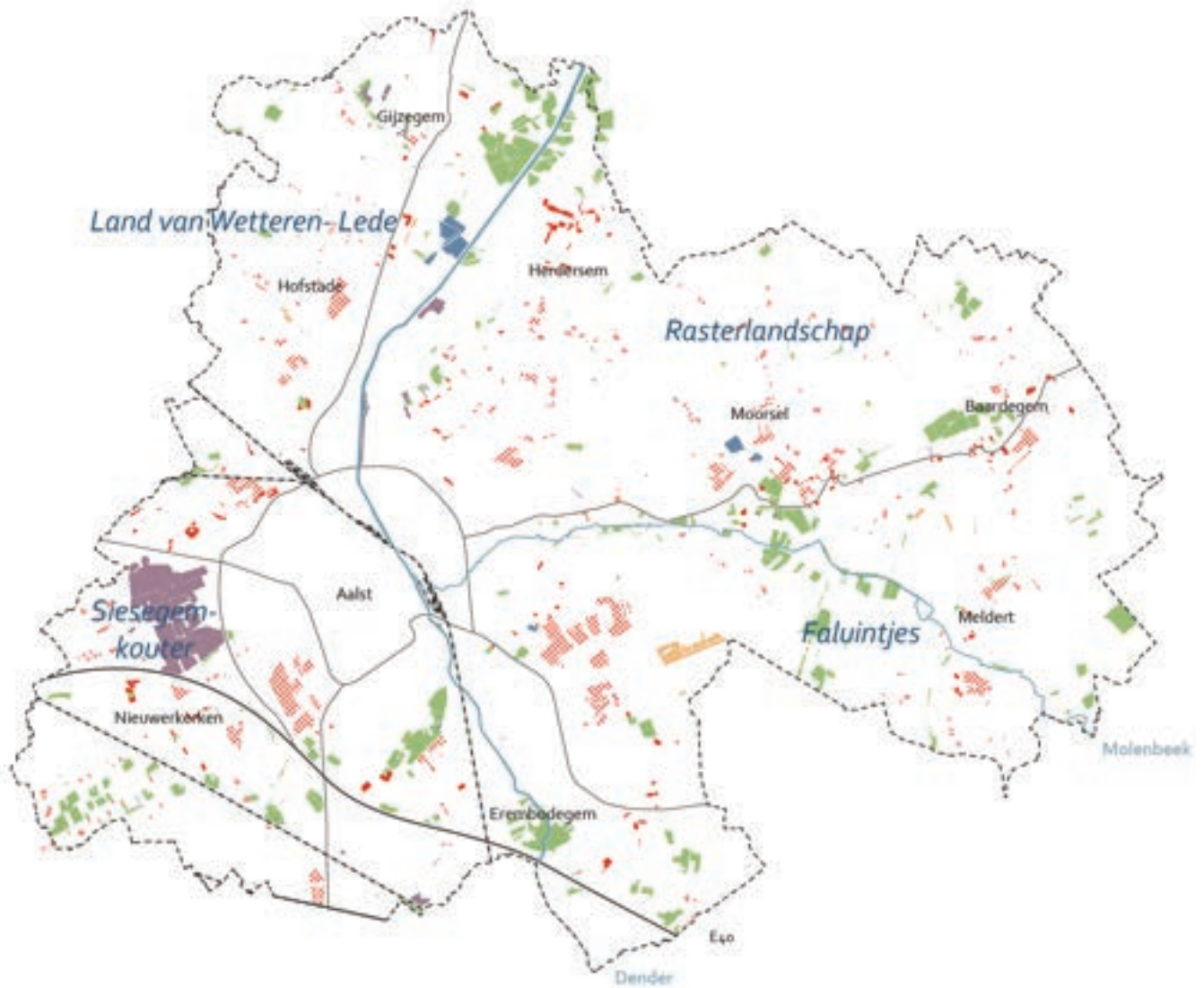

In Aalst ligt 21% van de oppervlakte van alle landbouwgebruikspcelen buiten de bestemming agrarisch gebied. In Vlaanderen is dit gemiddeld 10%.

KAART 6: AGRARISCHE BESTEMMING VS. LANDBOUWGEBUIK

- Landbouwgebruik binnen agrarisch gebied
- Landbouwgebruik buiten agrarisch gebied
- Natura 2000, VEN en IVON-gebieden

bron: Gewestplan (1978) en Landbouwgebruikspcelen 2019 (Departement Landbouw en Visserij)

Het merendeel van de landbouwgebruikspcelen buiten agrarisch gebied is gelegen in groengebied

KAART 7: LANDBOUWGEBRUIK BUITEN AGRARISCHE BESTEMMING

	Woongebied		Recreatiegebied
	Woongebied met landelijk karakter		Ambachtelijke en kleine/middelgrote ondern.
	Woongebied met culturele/hist./esth. waarde		Groengebied
	Woonuitbreidingsgebied		Industriegebied
	Dienstverleningsgebied		Agrarisch gebied
	Gemeenschapsvoorz. en openbare nutsvoorz.		Landschappelijk waardevolle gebieden

bron: Gewestplan (1978), Landbouwgebruikspcelen (2019) - Departement Landbouw en Visserij

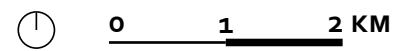
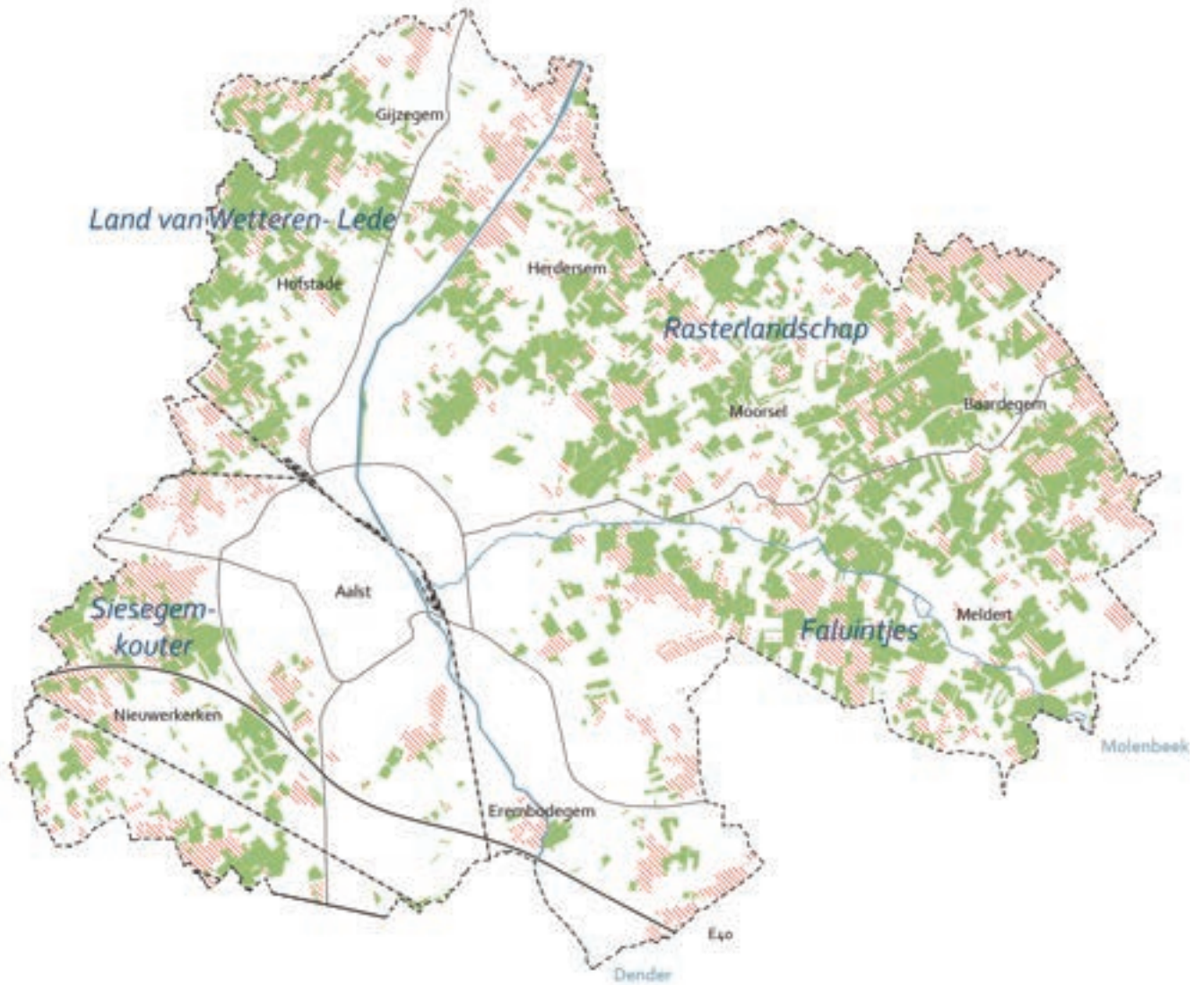
Landbouwgebruik buiten agrarische bestemming

Nevenstaande kaart geeft de bestemmingszone volgens het gewestplan weer voor de landbouwgebruikspercelen die buiten dit agrarisch gebied gelegen zijn. Op basis van de kaart kunnen inzichten verkregen worden over de aard van de bestemmingszones waarin dit landbouwareaal gelegen is.

Het merendeel van de landbouwgebruikspercelen buiten agrarisch bestemmingsgebied zijn gelegen in groengebied. Bij de opmaak van het gewestplan kregen heel wat van deze landbouwgebruikspercelen de bestemming groengebied toegewezen. De percelen die binnen groengebied gelegen zijn, zijn veelal graslanden. In mindere mate worden de percelen ook gebruikt om maïs op te telen.

Daarnaast zijn ook veel landbouwgebruikspercelen buiten agrarisch bestemmingsgebied gelegen in woonuitbreidingsgebied. Ongeveer 10% van de aardappelteelt (zowel in aantal percelen als in oppervlakte) is gelegen in deze woonuitbreidingsgebieden. Een andere trend is de ligging van landbouwinfrastructuur in woongebied (of woongebied met landelijk karakter). In aantallen zijn dit veel percelen, maar in oppervlakte zijn deze meestal niet zo groot.

Tot slot valt de zone Siesegemkouter sterk op. Dit gebied is onlangs door een RUP gewijzigd van agrarische bestemming naar industriegebied. Op heden (anno 2021) zijn hier nog steeds enkele landbouwbedrijven actief.

KAART 8: VERHOUDING LANDBOUWAREAAL IN GEBRUIK DOOR AALSTERSE VS. NIET-AALSTERSE LANDBOUWBEDRIJFSZETELS

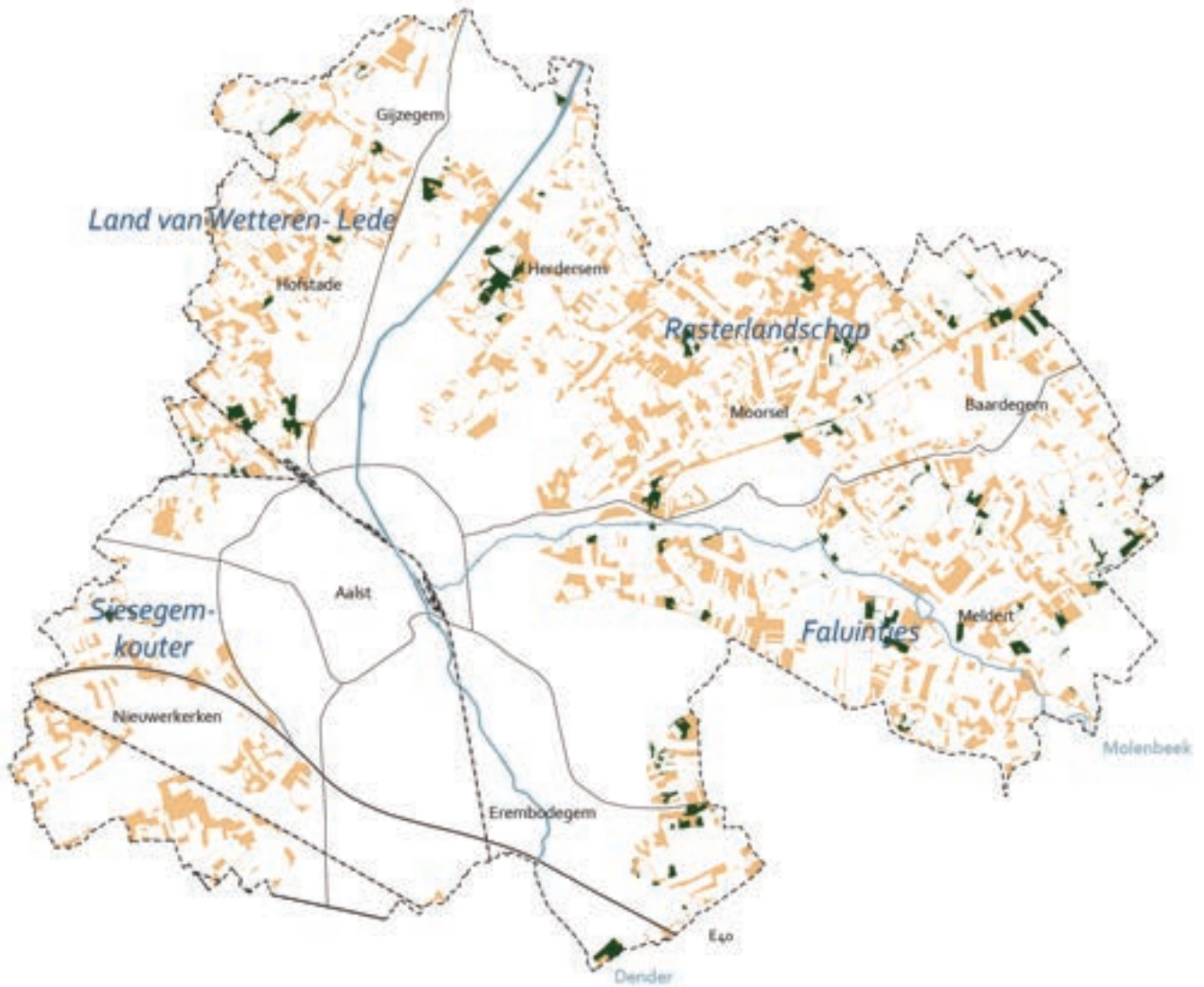
- Percelen met Aalsterse bedrijfszetels
- Percelen met niet-Aalsterse bedrijfszetels

bron: Landbouwgebruikspcelen (2018) - Departement Landbouw en Visserij, verwerking ILVO

Verhouding landbouwareaal in gebruik door Aalsterse versus niet-Aalsterse landbouw(st)ers

Nevenstaande kaart geeft een beeld van Aalsterse landbouwgebruikspcelen volgens de gemeente waaruit de landbouw(st)er afkomstig is. Deze data is afkomstig uit de verzamelaanvraag (EPR) waarbij de landbouw(st)ers die een perceel in landbouwgebruik hebben, aangeven uit welke gemeente zij zelf komen en in welke gemeente het perceel gelegen is.

Op de kaart is een tweedeling van Aalsterse versus niet-Aalsterse landbouw(st)ers gebruikt. Op basis van deze indeling is 63,5 % van de percelen (oftewel 63,2% van de geregistreerde oppervlakte) in gebruik door een Aalsterse landbouw(st)ers en zijn de overige percelen, respectievelijk 36,5 % van de percelen (oftewel 36,8% van de geregistreerde oppervlakte), in gebruik door niet-Aalsterse landbouw(st)ers. Een groot aandeel van deze percelen, in gebruik van niet-Aalsterse landbouw(st)ers, bevindt zich nabij de gemeentegrens.

ca. 36,5% van de bestemming agrarisch gebied heeft geen geregistreerd landbouwgebruik.

0 1 2 KM

KAART 9: GEEN LANDBOUWGEBRUIK BINNEN AGRARISCHE BESTEMMING

- Geen landbouwgebruik binnen agrarisch gebied (36,5%)
- Boswijzer 2018

bron: Gewestplan (1978), Landbouwgebruikspcelen (2019), Boswijzer (2018) - Departement Landbouw en Visserij, Agentschap voor Natuur en Bos

"Bijkomend bosgebied mag geen bijkomende versnippering teweegbrengen in het landbouwgebied. Er moet gezocht worden naar de juiste bestemmingen voor bijkomend bosgebied, zodanig dat landbouw(st)er efficiënt zijn gronden kan blijven bewerken.

Boerenbond

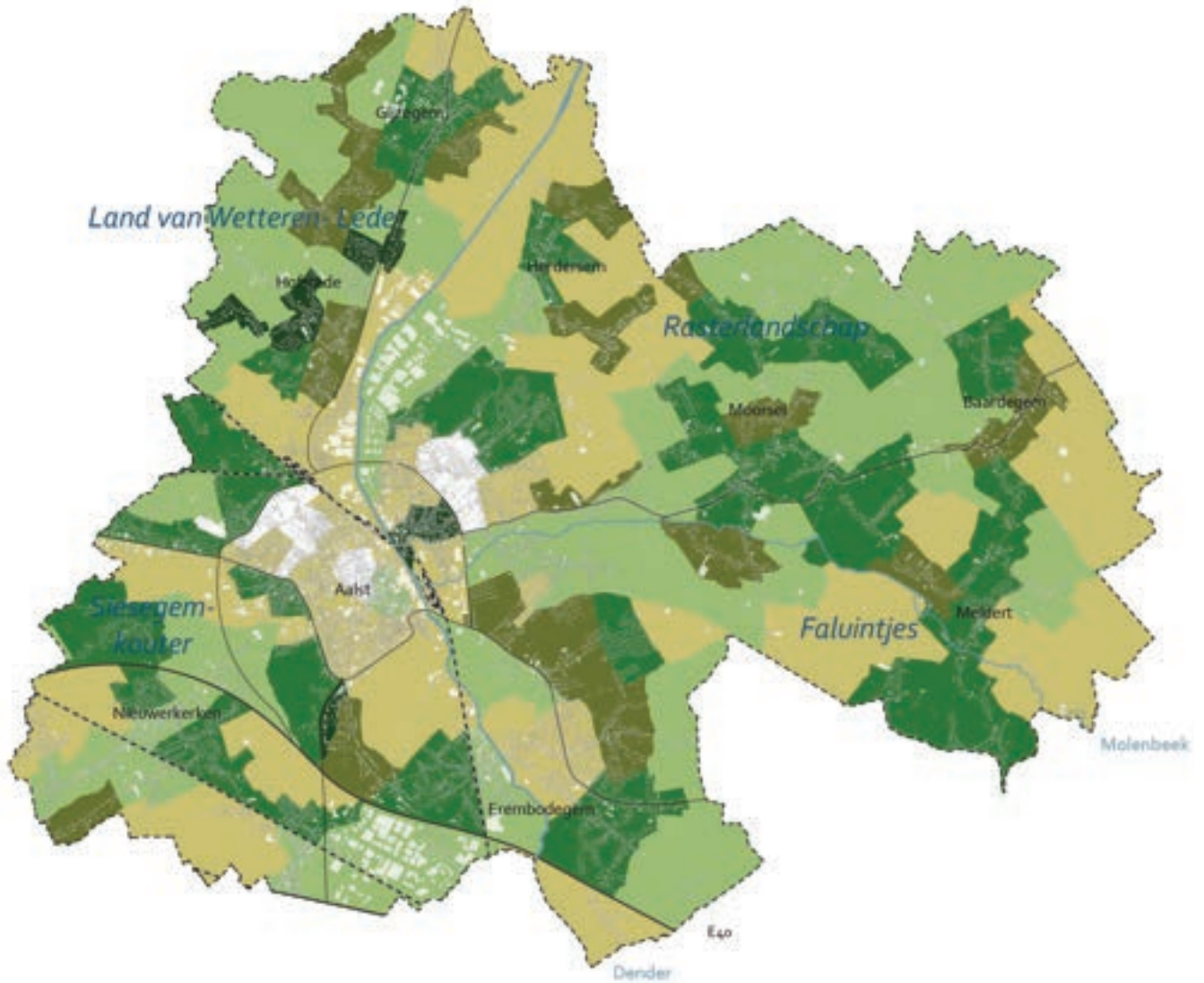
2.1.3. *Verhouding agrarisch bestemmingsgebied in gebruik door landbouwactiviteiten vs. niet agrarische activiteiten*

Volgens het gewestplan en de wijzigingen door RUP's heeft Aalst 3.251,42 ha agrarisch bestemmingsgebied in 2020, wat ca. 42% is van de totale oppervlakte van de gemeente. Maar de oppervlakte in landbouwgebruik binnen deze bestemming ligt aanzienlijk lager in Aalst. **Ongeveer 1.188,04 ha of 36,54% heeft geen geregistreerd landbouwgebruik**, wat betekent dat slechts 2.063,38 ha of 63,46% effectief in landbouwgebruik is, wat te zien is op de nevenstaande kaart. Vermoedelijk ligt het percentage effectief in landbouwgebruik in realiteit nog lager. Terreinonderzoek toont aan dat vb. een geregistreerd landbouwperceel in realiteit wel eens onderverhuurt wordt aan een paardenliefhebber. In Vlaanderen was in 2021 gemiddeld 22,9% van de agrarische bestemming niet in landbouwgebruik (op basis van methodiek toegepast door ILVO). De 36,54% in agrarisch gebied die niet is geregistreerd als landbouwgebruik is opvallend veel en kan op verschillende manieren verklaard worden:

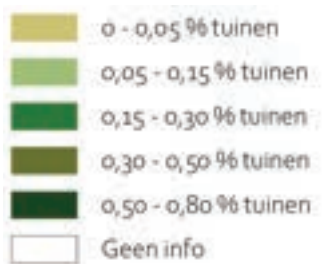
- Een 1ste verklaring zijn **niet agrarische activiteiten** zoals woningen, tuinen, paardenweides, andere economische activiteiten, Deze delen van het agrarisch gebied zonder registratie worden beschouwd als niet in gebruik door professionele landbouw. Verhoeve et al. 2015 sprak eerder van een gemiddelde van 15% in Vlaanderen van percelen met een volledig agrarische bestemming die geen landbouwregistratie hebben. Volgens de toen gevolgde methodiek lag het percentage voor Aalst op 28,2%, wat boven het toenmalig Vlaams gemiddelde van 15% gelegen is.
- Een 2de verklaring is de eigenheid van de EPR databank (Eénmalige perceelsregistratie): Afgelopen jaren is de aangifteplicht verder uitgebreid.³ Vrijwel alle landbouwbedrijven zijn op heden opgenomen in de verzamelaanvraag. Voor tuinbouwbedrijven geldt deze aangifteplicht reeds vanaf 0,50 hectare. Tuinbouwbedrijven kleiner dan 0,50 ha, waaronder vb. hobbyseristen, zijn bijvoorbeeld niet opgenomen. Een zeer beperkt aandeel van de gronden zal dus in landbouwgebruik zijn door landbouwbedrijven die niet geregistreerd zijn in de databank.
- Een 3de verklaring is het **'tara' landbouwgebruik** in het agrarisch gebied. Hieronder verstaat men wegenis, kleine landschapselementen (afkorting KLE's), bufferstroken, ... Het zijn m.a.w. kleine oppervlaktes die tot het landbouwgebruik horen, maar niet in het nettolandbouwgebruik vervat zitten dat is geregistreerd. Volgens een studie zou dit 'tara' landbouwgebruik in Vlaanderen gemiddeld 7% bedragen (Bomans et al., 2010). Op heden zal dit gemiddelde lager zijn, landbouwgebouwen zijn ondertussen wel opgenomen in de huidige datasets.

Om te weten wat in Aalst net het gebruik is van het agrarisch bestemd gebied dat niet geregistreerd is als landbouwgebruik, is gedetailleerd onderzoek nodig. Terreinonderzoek toont aan dat landbouwpercelen die geregistreerd zijn als professionele landbouw vaak een ander feitelijk gebruik vertonen op terrein (vb. omwille van subsidievoordelen). Dit betekent dat het cijfer 36,54% mogelijks nog groter is in de realiteit. Een diepgaand onderzoek is gewenst om deze druk meer gedetailleerd in beeld te brengen. Het departement Landbouw en Visserij is hier in samenwerking met het ILVO op heden mee aan de slag op het niveau van Vlaanderen.

3 Men is verplicht de verzamelaanvraag 2022 in te dienen als men in één van onderstaande categorieën valt: 1. U heeft zich voor de eerste keer geregistreerd als landbouw(st)er bij het Departement Landbouw en Visserij; 2. U vraagt Europese of nationale steun aan in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid waarbij u zich engageert om de randvoorwaarden na te leven; 3. U bent aangifteplichtig bij de Mestbank; 4. U teelt een speciale teelt, bv. hennep, u vermeerderd zaaizaad of u beschikt over paspoortplichtige planten. 5. U wenst een of meerdere percelen te laten certificeren voor biologische productie (NIEUW vanaf 2022). Landbouw(st)ers zijn aangifteplichtig volgens het Mestdecreet als ze meer dan 2 ha landbouwgrond, 0,50 ha groeimedium of 0,50 ha permanent overkapte landbouwgrond in gebruik hebben of meer dan 300 kg P₂O₅ uit dierlijke mest produceren of een opslag hebben van meer dan 300 kg P₂O₅ uit dierlijke mest. Deze Mestbankaangifte geldt dus voor alle landbouw(st)ers. Voor tuinbouwers is dit al vanaf 0,50ha, dus elk tuinbouwbedrijf dat een inkomen genereert uit zijn tuinbouwactiviteit. Enkel hobbyseristen vallen hier niet onder. (Bron: Departement Landbouw en Visserij - Wie moet de verzamelaanvraag indienen - Campagne 2022)

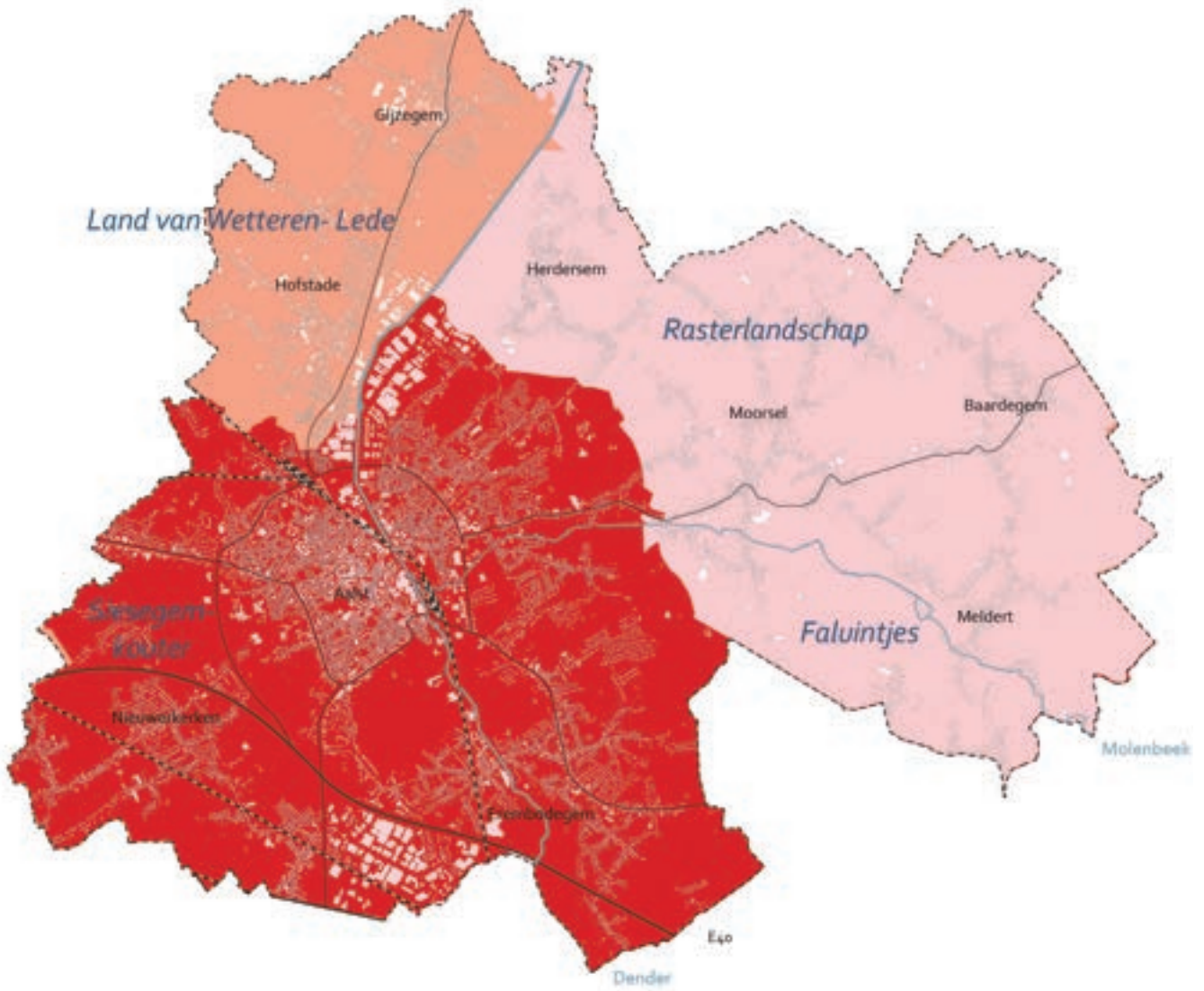

KAART 10: AANDEEL TUINEN PER STATISTISCHE SECTOR (2016)

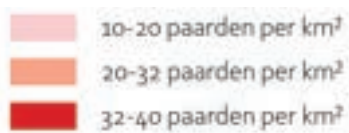

bron: Aandeel tuinen per statistische sector buiten de kern (2016) - Departement Omgeving

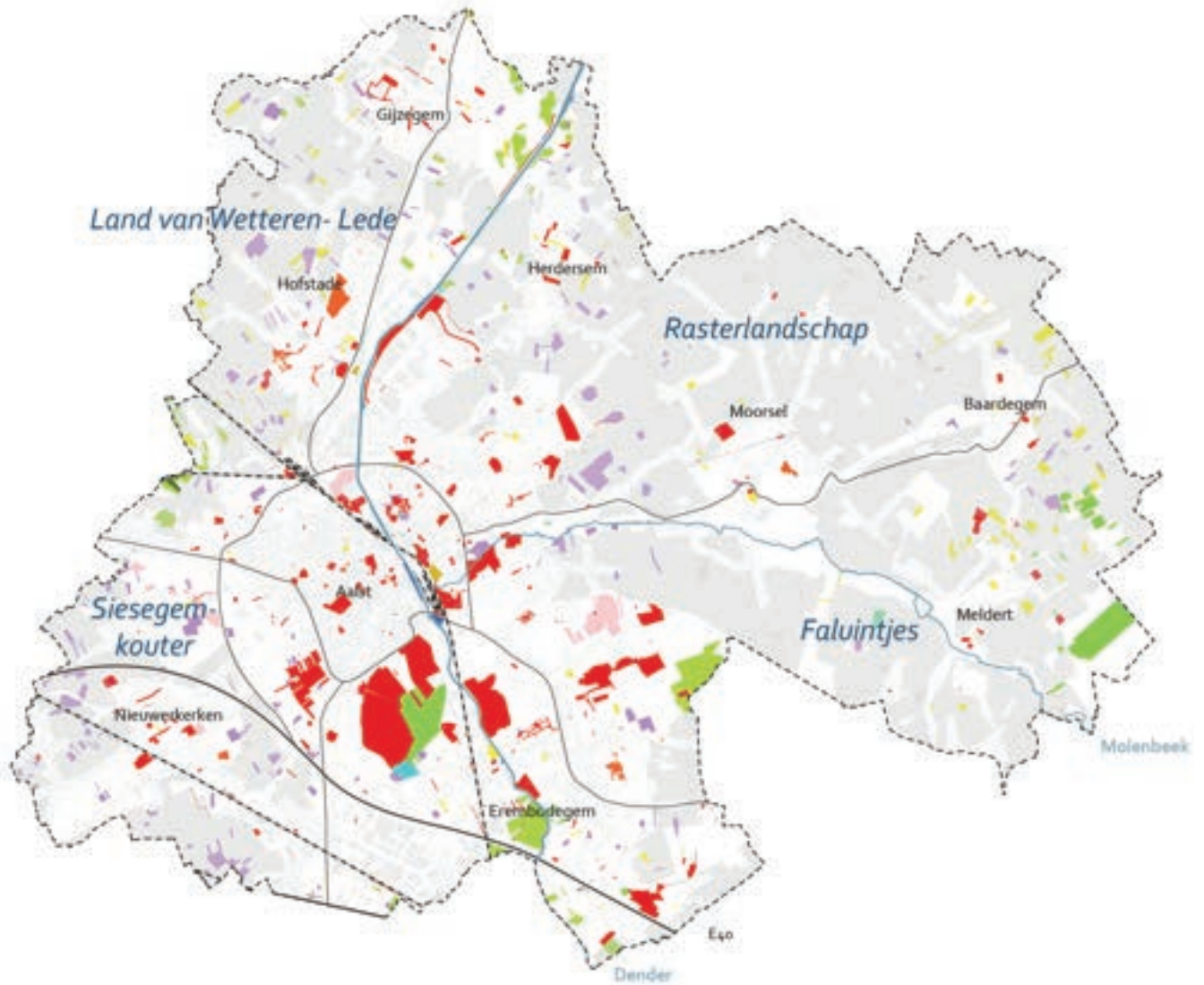
De statistische sectoren zijn ontstaan uit een opdeling van de gemeenten en de vroegere gemeenten door Statbel, zodat statistieken op een gedetailleerder niveau weergegeven kunnen worden dan het gemeentelijk niveau.

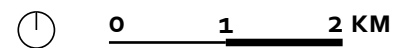
KAART 11: AANTAL PAARDEN PER KM²

bron: Aantal paarden per km² per postcode in Vlaanderen (2018) - Departement Omgeving

24% van de eigendommen van Stad Aalst en OCMW zijn gelegen binnen de agrarische bestemming

KAART 12: PUBLIEKE EIGENDOMMEN BINNEN DE AGRARISCH BESTEMMING

bron: Gemeentelijke data - eigen verwerking

"Er zou dringend bekeken moeten worden om kostbare landbouwgronden te bewaren en diegene dat niet in gebruik zijn voor landbouw te herwaarderen. Het gebruik van gebouwen in landbouwgebied moet voorbehouden worden voor landbouw of para-agrarische bedrijven."

Landbouw(st)er uit de enquête

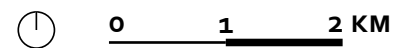
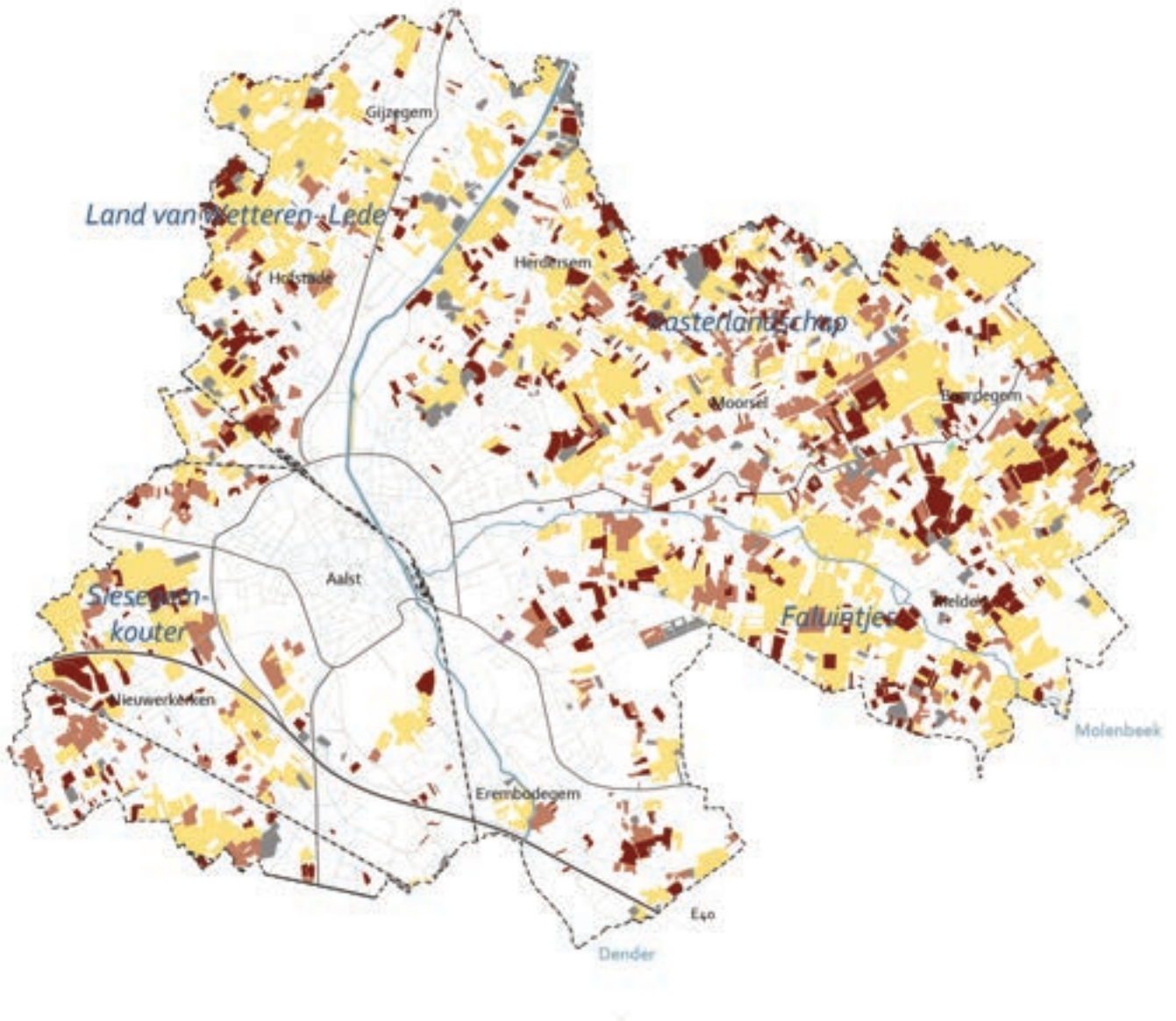
Niet agrarische activiteiten

De huidige regelgeving omtrent zonevreemde basisrechten en functiewijzigingsmogelijkheden zorgt voor een toename van zonevreemde activiteiten (zowel wonen als niet agrarische bedrijvigheid) in het agrarisch bestemmingsgebied. Bovendien wordt de huidige regelgeving nauwelijks gehandhaafd en is gemiddeld 85% van de bedrijfsvoering in het agrarisch gebied eigenlijk niet vergunbaar. Deze trend genereert bijgevolg een overwaardering van de bestaande gebouwen en gronden in het agrarisch gebied. Deze niet agrarische activiteiten leiden tot een grote verstedelijkingsdruk in de open ruimte, versnippering door privégebruik en verminderde ontwikkelingskansen voor de professionele landbouw. Startende landbouw(st)ers worden bijgevolg op de vastgoedmarkt geconfronteerd met kapitaalkrachtige nieuwkomers die de marktprijzen van landbouwgrond en patrimonium opvoeren (Verhoeve et al., 2021). Dit fenomeen is ook sterk aanwezig in Aalst. Maar liefst 36,54% van de agrarische bestemming is niet in landbouwgebruik. Meer gedetailleerd onderzoek is nodig om zicht te krijgen in het concreet type en aandeel aan zonevreemde activiteiten in Aalst. Beschikbare data toont wel reeds zones met een sterke concentratie aan vertuining en verpaarding. Kaart 10 brengt dan weer het toenemend privaat gebruik van de open ruimte voor privétuinen of de zogenaamde **vertuining van de open ruimte** in beeld. De concentratie aan tuinen in de open ruimte van Aalst is het grootst nabij bewoning in woonkernen of lintbebouwing of daar waar de open ruimte is ingesloten door bewoning. Kaart 11 toont de **verpaarding** of het aantal paarden per km². Deze berekening is gebeurd op basis van het adres van de houder van paarden. Gedetailleerd onderzoek is nodig om deze fenomenen in beeld te brengen. Eerste resultaten van een gericht onderzoek uitgevoerd door de stad tonen reeds een zeer hoge druk van infrastructuur voor paardenrecreatie in het landbouwgebied. Deze druk situeert zich voornamelijk nabij de stadskern en in de deelgemeenten Moorsel, Nieuwerkerken en Hofstade. De hobby paardenhouderijen en infrastructuur vormen in Aalst een groot aandeel van het zonevreemd ruimtegebruik in Aalst.

2.1.4. Eigendomsstructuur

Sinds de fusie van de Vlaamse OCMW's met hun lokale besturen in 2019, erft ook de stad Aalst het eigenaarschap over heel wat landbouwgronden. Heel wat lokale besturen hebben vooral oog voor de verkoopswaarde van deze gronden, waardoor deze waardevolle gronden in sneltempo verloren gaan. Het strategisch belang van publiek grondbezit is groot. Nevenstaande kaart geeft een overzicht van de publieke eigendommen gelegen binnen het agrarisch bestemmingsgebied. De kaart toont niet alleen het publiek eigendom van de stad en OCMW, maar ook van hogere overheden en andere publieke actoren. Het merendeel van de gronden in agrarisch gebied zijn in het bezit van stedelijke actoren met als koploper het OCMW. Zo ligt 74,75 ha van de in totaal 113,60 ha van eigendommen van het OCMW binnen het agrarisch gebied. De eigendommen van de stad Aalst hebben een totale oppervlakte van 229,5 ha, waarvan maar 8,67 ha binnen het agrarisch gebied ligt⁴. In de oostelijk gelegen deelgemeenten Baarddegem en Meldert zijn de heel wat gronden in de agrarische bestemming in eigendom van de Kerkfabriek. Zowel bij het OCMW als bij de Kerkfabriek gaat het vermoedelijk over historische schenkingen. Verder onderzoek is nodig naar welke publieke eigendommen al dan niet verpacht zijn aan landbouw(st)ers. Nieuwe initiatieven zijn mogelijk op publieke eigendommen die op heden pachtvrij zijn. De grootste beleidsopgave zit dan weer bij de meerderheid van de gronden waar op vandaag een lopende pacht op zit.

⁴ De resultaten zijn indicatief. Bij de berekening werd enkel de perceel oppervlakte dat binnen het agrarisch gebied ligt, opgeteld in de oppervlakte en dus niet de gehele perceel oppervlakte.

KAART 13: ONTSLUITING VAN LANDBOUWGRONDEN (INDICATIEVE KAART!)

Percelen worden ontsloten door:

- Aardeweg
- Ventweg
- Wandel- of fietsweg, niet toegankelijk voor andere voertuigen
- Weg bestaande uit één rijbaan
- Weg met gescheiden rijbanen, geen autosnelweg
- Geen info

bron: Wegenregister (2021), Landbouwgebruikspcelen 2019 - Agentschap Informatie Vlaanderen, Departement Landbouw en Visserij

2.2. Toenemende versnippering van landbouwgrond

Wat is volgens u prioritair om mee te nemen in het landbouwbeleidsplan Aalst? Wat zijn uw verwachtingen?

Open vraag - 59 / 75 ondervraagde landbouw(st)ers hebben geantwoord

Antwoorden met betrekking op bereikbaarheid van landbouwpercelen:

- moeilijk of bijna onbereikbaar voor oogstmachines/grote machines
- te smalle wegen > nood aan voldoende breed (meerdere malen)
- overhangende takken en bomen, snoeien van houtkanten langs straat en veldwegen (meerdere malen)
- geparkeerde wagens (1x)
- wegen 3,5 ton/te veel 3,5 ton borden (2x)
- reinigen grachten (1x)
- voldoende brede losweg nodig (2x)
- verpaarding en versnippering gronden (1x)
- moeilijke vormgeving perceel (1x)
- recreatiedruk
- sluijverkeer

De enquête met de landbouw(st)ers schuift de bereikbaarheid van landbouwgronden als een belangrijk aandachtspunt naar voor, wat mede een gevolg is dan de steeds toenemende versnippering van het landbouwgebied. Een ander gevolg is de noodgedwongen toename van landbouw(st)ers in bijberoep omwille van de beperkte oppervlakte die beschikbaar is.

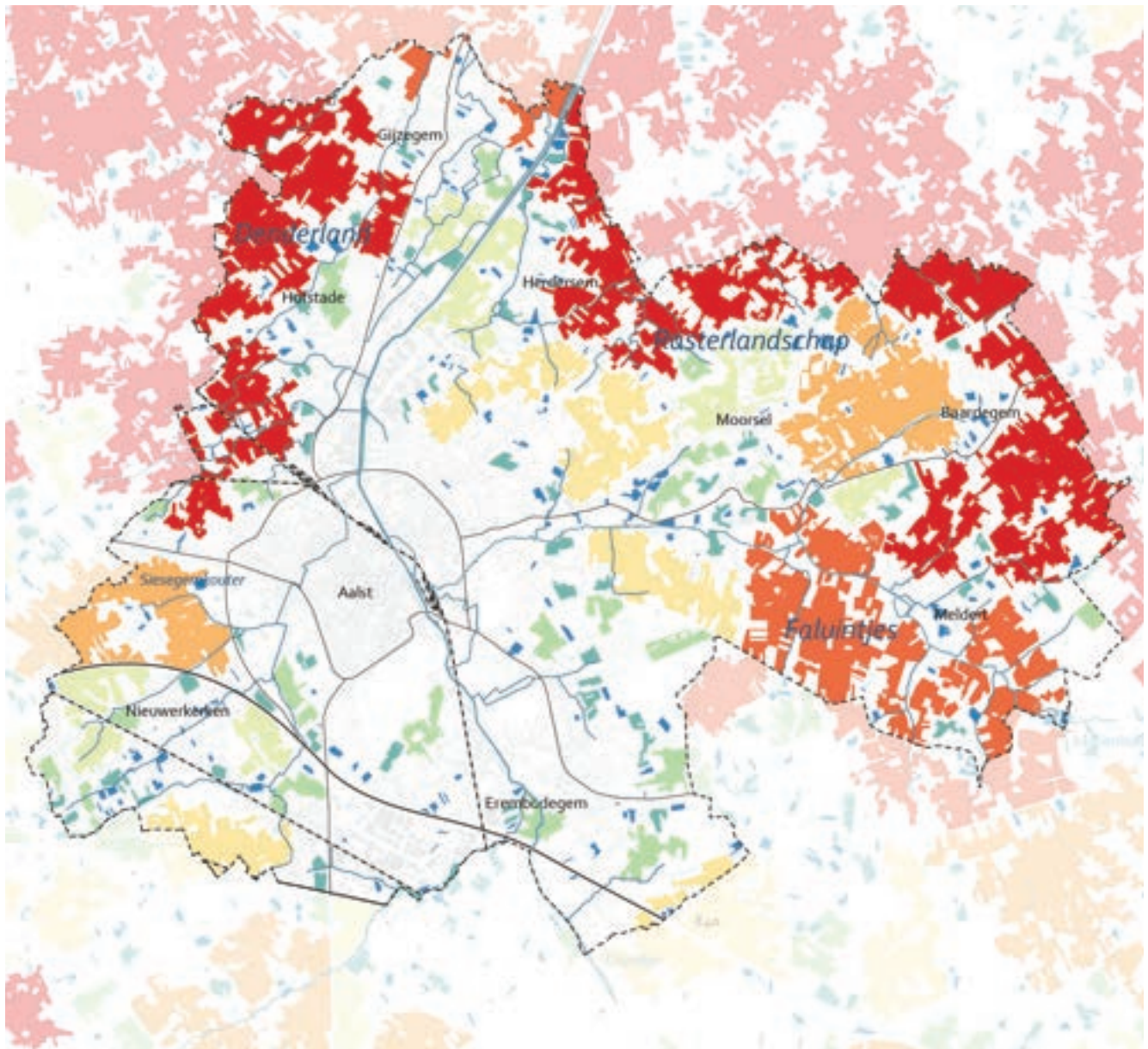
2.2.1. Bereikbaarheid landbouwgrond

Voor de ontsluiting van de landbouwgronden is een buffer rond wegen toegepast om te bepalen waar een perceel overlapt met een weg. De resultaten hiervan dienen wel objectief bekeken te worden, omdat het niet zeker is dat er wel degelijk een verbinding aanwezig is tussen het perceel en de weg. De GIS-data dient dus aan de hand van terreinonderzoek verder gedetailleerd en bijgestuurd te worden! Ongeveer 370 percelen vallen binnen de categorie 'geen info' en zijn dus niet gelinkt aan een weg uit het wegenregister. Deze percelen zouden volgens de GIS-data bestempeld kunnen worden als niet of moeilijk bereikbaar. Daarnaast is onderzocht of er een opvallende verdeling is naar teelt (bijvoorbeeld veel graslanden bij moeilijker bereikbare percelen). De verdeling naar teelt is niet opvallend. Enkel bij percelen gekoppeld aan wandel- of fietswegen is een lichte verhoging merkbaar van het aantal graslanden t.o.v. het Aalsters gemiddelde (+/- 60% percelen t.o.v 45% gemiddeld).

*"De landbouwgrond moet kunnen gebruikt worden door de landbouw(st)er.
Toegankelijke wegen die voldoende breed zijn naar de percelen zijn dus van belang."*

Landbouw(st)er uit de enquête

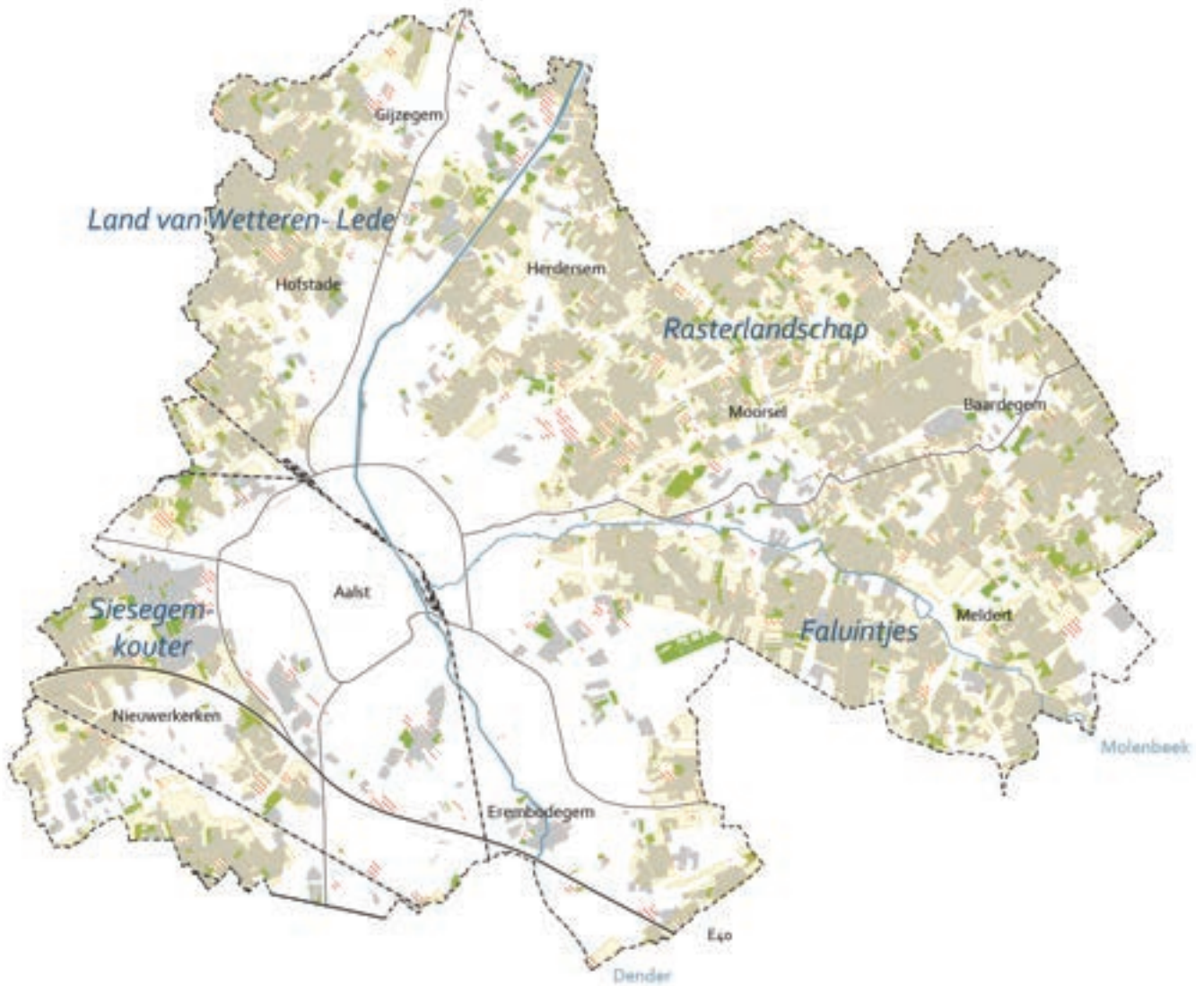

KAART 14: AANEENGESLOTEN LANDBOUWGEBRUIKSPERCELEN (2016)

bron: Atelier Romain (2018). Onderzoek naar de bruikbaarheid van het concept 'strategische landbouwgebieden' en naar een toolset om landbouwgebieden te vrijwaren voor de beroepslandbouw.

KAART 15: EVOLUTIE VAN DE LANDBOUWGEBUIKSPERCELEN BINNEN AGRARISCH GEBIED (2009-2019)

- Stabiël perceel (2009-2019)
- Verdwenen perceel (2019 tov 2009)
- Bijgekomen perceel (2019 tov 2009)
- Agrarisch gebied

bron: Landbouwgebruikspcelen (2009 en 2019) - Departement Landbouw en Visserij

Over een periode van 2009 tot 2019 is ca. 10% van de landbouwgebruikspcelen verschoven. In 2009 ligt 22% van de landbouwgebruikspcelen en in 2019 21% van de landbouwgebruikspcelen buiten agrarisch bestemmingsgebied.

bron: zicht op landbouwgrondten noorden van de kern Moorsel

2.2.2. Versnippering van landbouwgebieden

In Herdersem, Moorsel en Baardegem nam het aaneengesloten karakter van de landbouwgebieden sterk af, wat zorgt voor een toenemende versnippering van de open ruimte.

Evolutie aaneengeslotenheid landbouwgebieden

Kaart 14 toont de aaneengeslotenheid van de landbouwgebruikspercelen gebaseerd op de meest recente kaartbeelden die dateren van 2016 opgenomen in de studie.⁵ De vele kleine, individueel aangestuurde landbouwgebruiksveranderingen zorgen voor een steeds toenemende versnippering van de aaneengesloten landbouwruimte. De kaart toont aan dat vnl. het rasterlandschap in het NO van Aalst (Herdersem, Moorsel en Baardegem) te kampen heeft met een steeds toenemende versnippering. Een aaneengesloten landbouwareaal kan men begrijpen als het tegenovergestelde van een versnipperd landbouwareaal. Versnippering is nefast voor de (macro-)landbouwstrategische waarde van een gebied. Deze indicator steunt op de landbouwlogica zelf: hoe meer aaneengesloten de gronden zijn, hoe geschikter zij zijn om efficiënt op te boeren. Dit wil niet zeggen dat versnipperde landbouwgebruikspercelen per definitie niet interessant kunnen zijn voor bepaalde landbouwtypes, maar de meer aaneengesloten gebieden worden vanuit een macro-perspectief wel enigszins bevoordeeld wanneer het gaat om het toepassen van een afwegingskader zoals het vrijwaren van hoeses voor agrarisch hergebruik. De resultaten uit de enquête en de gesprekken van het landbouwforum bevestigen dit kaartbeeld. De steeds toenemende versnippering, des te meer in deze regio, leidt tot een moeilijke toegankelijkheid van wegen en landbouwgronden, maar ook moeilijk bewerkbare landbouwgronden.

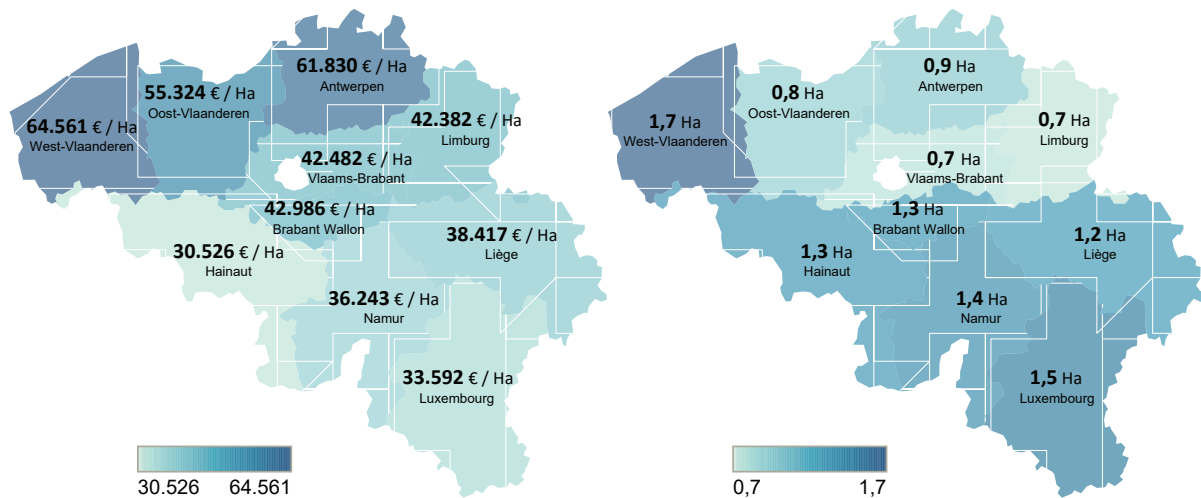
Evolutie van de landbouwgebruikspercelen

Over een periode van 2009 tot 2019 is het landbouwareaal beperkt gestegen van 2.557 ha in 2009 naar 2.601 ha in 2019. Er vindt wel een verschuiving plaats doorheen de tijd. Zo'n 270,4 ha is daarvan niet meer in landbouwgebruik in 2019 en 314,4 ha aan nieuwe landbouwgebruikspercelen werden geregistreerd in 2019. Kortom, ongeveer 10% van het landbouwareaal is dus verschoven. In 2019 is 10,5% van het areaal niet meer in gebruik en 12% van het areaal van 2019 was niet in gebruik in 2009. Deze resultaten zijn indicatief en mogen niet als exacte cijfers geïnterpreteerd worden, maar als grootteordes omdat de perceelsgrenzen doorheen de jaren gewijzigd zijn.

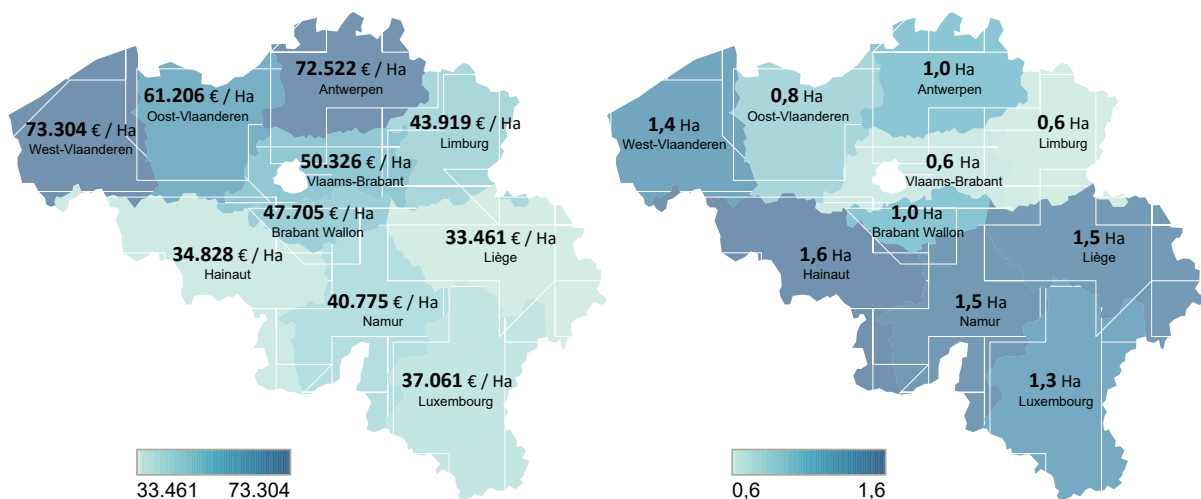
Evolutie van de landbouwgebruikspercelen binnen agrarisch gebied

Binnen het agrarisch bestemmingsgebied, rekening houdend met de bestemmingswijzigingen, zijn er op een decennium ca. 205,24 ha landbouwgebruikspercelen bijgekomen en zijn er 156,59 ha landbouwgebruikspercelen weggevallen. Er is een lichte stijging waar te nemen met in 2009: 2.004,66 ha landbouwgebruikspercelen binnen agrarisch gebied en in 2019: 2.053,31 ha landbouwgebruikspercelen binnen agrarisch gebied. In 2019 is er in oppervlakte meer gebruik van landbouw geregistreerd dan in 2009 binnen agrarisch gebied. De verhouding van landbouwgebruik binnen en buiten agrarisch gebied is zowel in 2009 als in 2019 ongeveer stabiel gebleven. In 2009 ligt 22% van de landbouwgebruikspercelen buiten agrarisch gebied en in 2019 ligt 21% van de percelen buiten agrarisch gebied. Deze resultaten zijn indicatief en mogen niet als exacte cijfers geïnterpreteerd worden, maar als grootteordes omdat de perceelsgrenzen doorheen de jaren gewijzigd zijn.

⁵ Atelier Romain (2018). Onderzoek naar de bruikbaarheid van het concept 'strategische landbouwgebieden' en naar een toolset om landbouwgebieden te vrijwaren voor de beroepslandbouw.

FIGUUR 8: Overzichtskaarten van de gemiddelde prijs per hectare (links) en de gemiddelde oppervlakte (rechts) van de landbouwgrond in elk van de provincies in 2019 (Fednot, 2019)

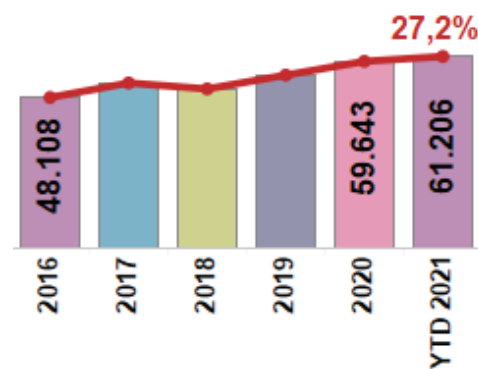

FIGUUR 9: Overzichtskaarten van de gemiddelde prijs per hectare (links) en de gemiddelde oppervlakte (rechts) van de landbouwgrond in elk van de provincies in 2021 (Fednot, 2021)

"De gemiddelde prijs van landbouwgrond in Aalst schommelt rond de 7 euro/m². De ligging aan een openbare weg, het al dan niet verpacht zijn en ligging in overstroomingsgebied zijn belangrijke factoren bij het bepalen van de prijs."

Notaris Aalst

FIGUUR 10: Evolutie op 5 jaar van de gemiddelde prijzen van landbouwgronden in Oost-Vlaanderen (Fednot, 2021)

Prijs van landbouwgrond in Aalst

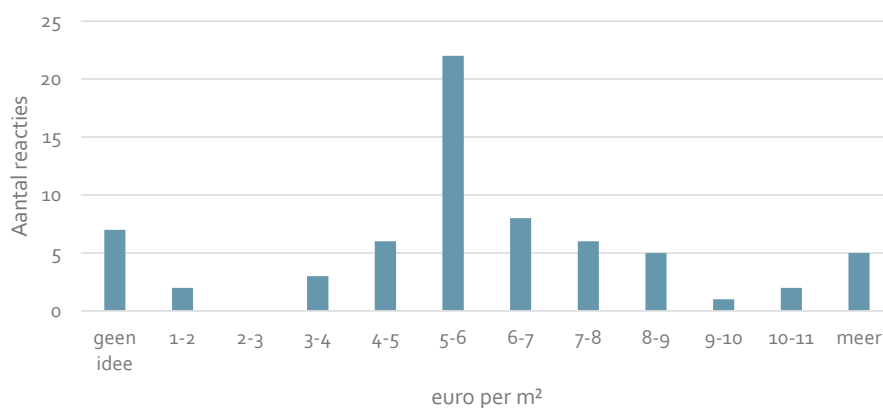
Net zoals in andere soorten vastgoed⁶ is de gemiddelde prijs voor landbouwgrond in Oost-Vlaanderen de afgelopen jaar gestegen. In 2019 was de gemiddelde waarde van een landbouwgrond in Oost-Vlaanderen 55.324 euro per ha, in 2021 bedraagt deze 61.206 euro per ha. Deze gemiddelde prijs geeft een goed beeld van de algemene trend, maar zegt niets over een specifiek perceel. Landbouwgrond is een zeer specifieke markt met grote prijsverschillen per provincie en zelfs per gemeente. Een perceel landbouwgrond in Oost-Vlaanderen (0,8 hectare) is gemiddeld kleiner dan in Vlaanderen (0,9 hectare).

De prijsbepaling gebeurt op basis van vier factoren: 1) de ligging (vb. aan openbare weg), 2) de omgeving, 3) de bodemstructuur, en 4) de kwaliteit van de grond. Daarnaast is niet verpachte landbouwgrond veel meer waard dan pachtgrond waarvan de pacht nog lang doorloopt. Op basis van een analyse die het 'Observatoire du foncier agricole wallon' publiceerde in zijn rapport 2020, bedraagt de meerprijs die betaald wordt voor een onverpachte landbouwgrond zo'n +27% (Fednot.be, 2021). Verder worden de vorm van het perceel en de nabijheid van de stad als aanvullende factoren aangebracht tijdens een interview met lokale notarissen.

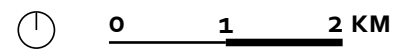
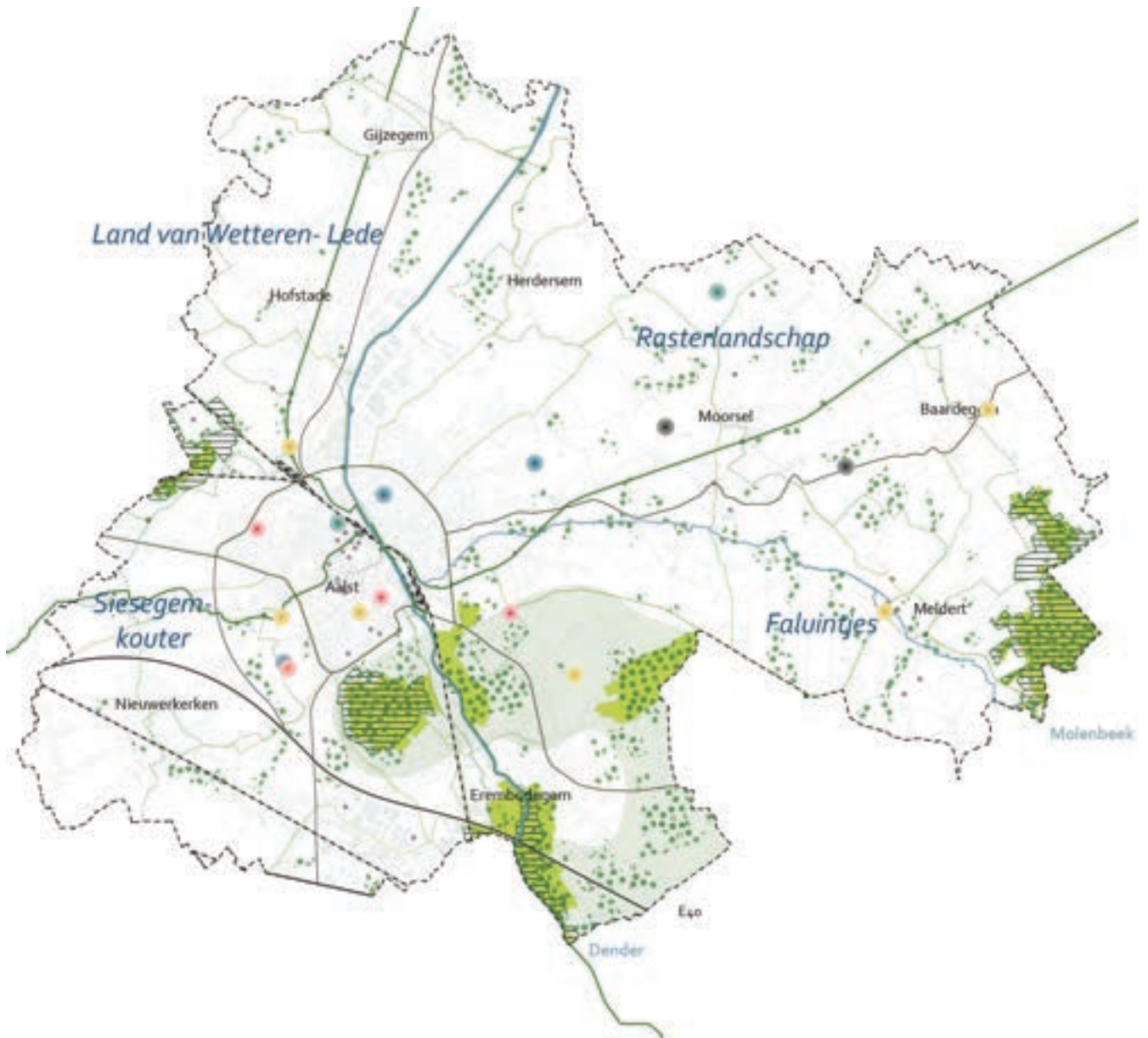
Wat is volgens u de gemiddelde prijs van een m² goed bereikbare en vruchtbare landbouwgrond in jouw omgeving?

Open vraag - 70 / 75 ondervraagde landbouw(st)ers hebben geantwoord

De gemiddelde prijs van landbouwgrond varieert sterk van 3 tot 9 euro per m².

⁶ De voornaamste redenen voor deze prijsstijging van landbouwgrond is de lage rentevoeten en het beperkte aanbod.

KAART 16: TYPES VAN STADSGERICHTE LANDBOUW

bron: Inventaris "Fruit in openbaar groen" uit Masterthesis 'Gebruik van fruitbomen in stedelijk groen' van Joris Dewinter

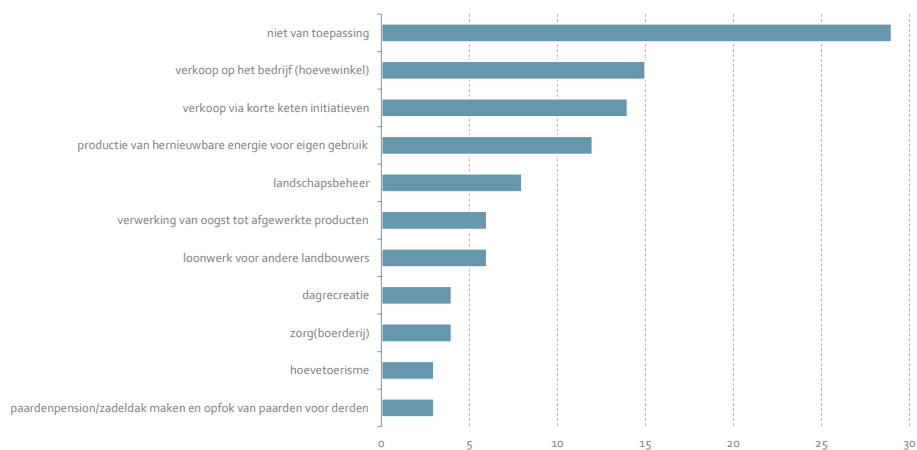
2.3. Stadsgerichte landbouwinitiatieven

Alle landbouwinitiatieven die een link hebben met de stedelijke omgeving van Aalst worden in kaart gebracht door enerzijds gebruik te maken van kwalitatieve onderzoeken en anderzijds initiatieven handmatig te inventariseren. De initiatieven zijn zeer uiteenlopend en maken een koppeling tussen landbouw en het stedelijk voedselbeleid. Een belangrijke nuance is dat het overzicht van deze stadsgerichte landbouwinitiatieven niet als alomvattend mag benaderd worden. Data kan ontbreken vanwege het continu opkomen van nieuwe ontwikkelingen en het tijdelijk aspect van sommige initiatieven.

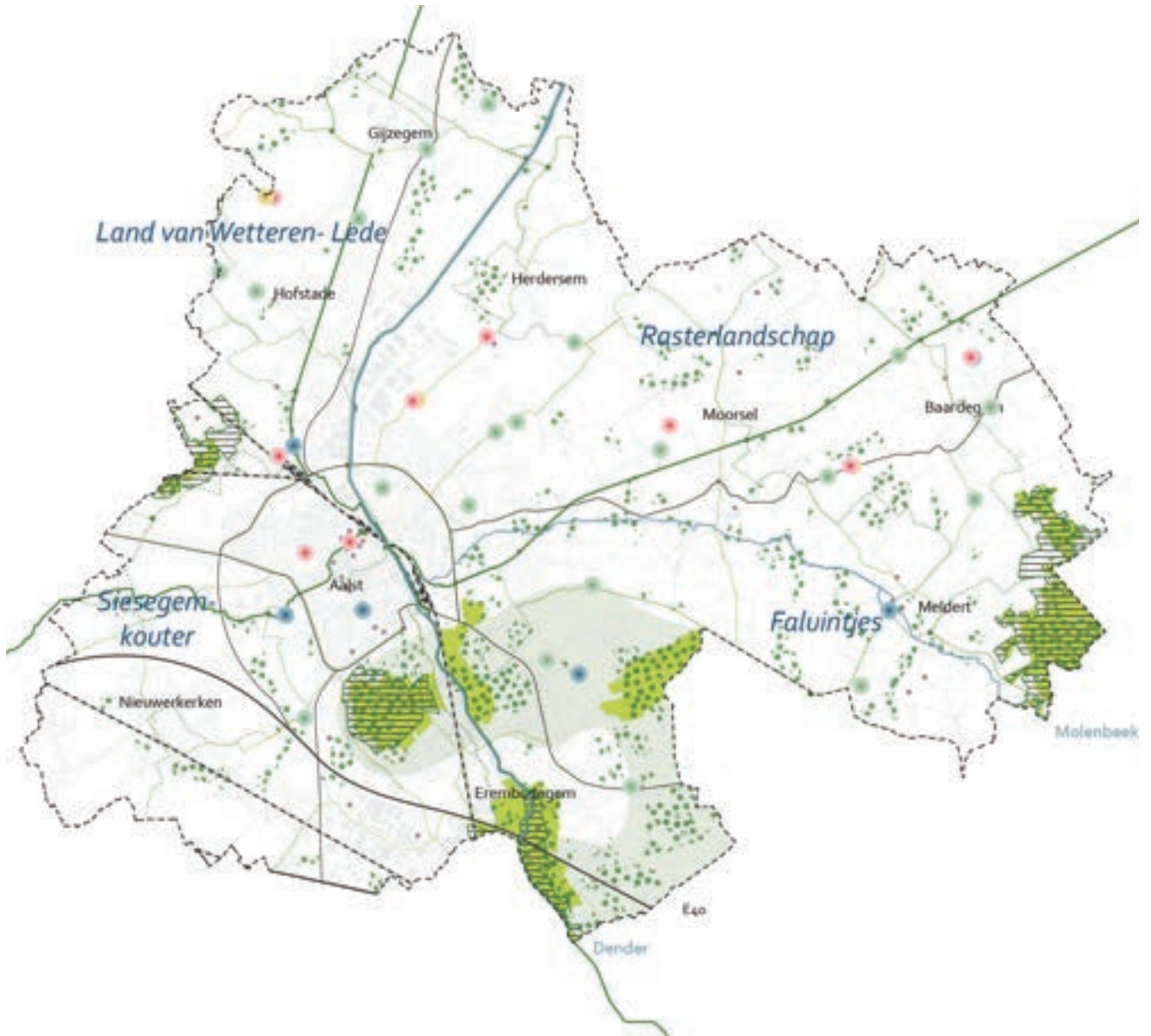
Doet uw bedrijf aan landbouwverbreding? Richt uw landbouwbedrijf zich tot de stad?

Multiple choice - 68/75 ondervraagde landbouw(st)ers hebben geantwoord

De meest voorkomende landbouwverbreding is gerelateerd aan de **afzet van producten** op lokaal niveau (verkoop via korte keten, hoevewinkel, verwerking van oogst tot afgewerkt product) alsook de **productie van hernieuwbare energie** voor eigen gebruik.

De landbouwbedrijven die aan landbouwverbreding doen, zetten meestal in op meerdere aspecten tegelijk, zoals een combinatie van verkoop via korte keteninitiatieven + hoevewinkel + verwerking van oogst tot afgewerkte producten of de combinatie dagrecreatie + hoevewinkel + zorg(boerderij).

"Recent is de interesse in de korte keten bij de consument gegroeid door de coronacrisis."

Landbouwrapport 2020

0 1 2 KM

KAART 17: TYPES VAN LOKALE VOEDSELPUNTEN

bron: Eigen inventarisatie Atelier Romain

2.3.1. Stadsgerichte landbouwinitiatieven

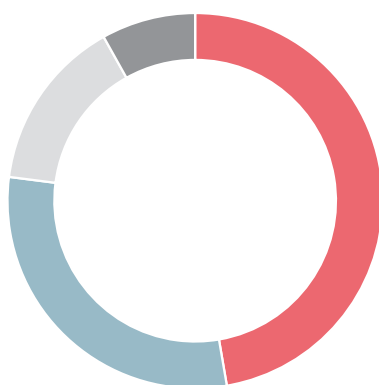
Bestaande stadsgerichte landbouwinitiatieven in Aalst delen we op in zes categorieën:

- **Volkstuin** omvat het telen van voedings- en siergewassen dat enkel bedoeld is voor eigen gebruik en dus niet op handel gericht is. Een volkstuin behoort niet tot de grond waarop de woning van de gebruiker staat en komt alleen of in groep voor (Hanegreefs et al., 2011).
- **Schoolmoestuin** is een educatieve moestuin dat binnen de schoolmuren gevestigd is en door een groep mensen (kinderen, studenten en volwassenen) onderhouden wordt (Velt et al., z.j.).
- **Buurtmoestuin** omvat het telen van voedings- en siergewassen op een (tijdelijk en/of braakliggend) perceel waarop een groep mensen uit de omgeving collectief samenwerken. De buurtmoestuin creëert een ontmoetingsplek in de buurt .
- **Openbare tuinen** zijn openbaar groen en bestaan uit een combinatie van eetbare gewassen, struiken en bomen, wat de stedelijke biodiversiteit verbetert. Naast de belangrijke functies voor natuur en milieu, heeft eetbaar groen ook een invloed op de sociale cohesie en de beleving van de omgeving (SumResearch et al., 2015).
- **Zorgboerderij** is een actieve boerderij waar mensen uit een kwetsbare groep opgevangen worden en mee helpen met de werkzaamheden op de boerderij.
- **CSA** of Community Supported Agriculture is gebaseerd op het idee dat zowel de oogst als de kosten gedeeld worden met de consument (Provincie Vlaams-Brabant et al., 2020).

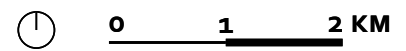
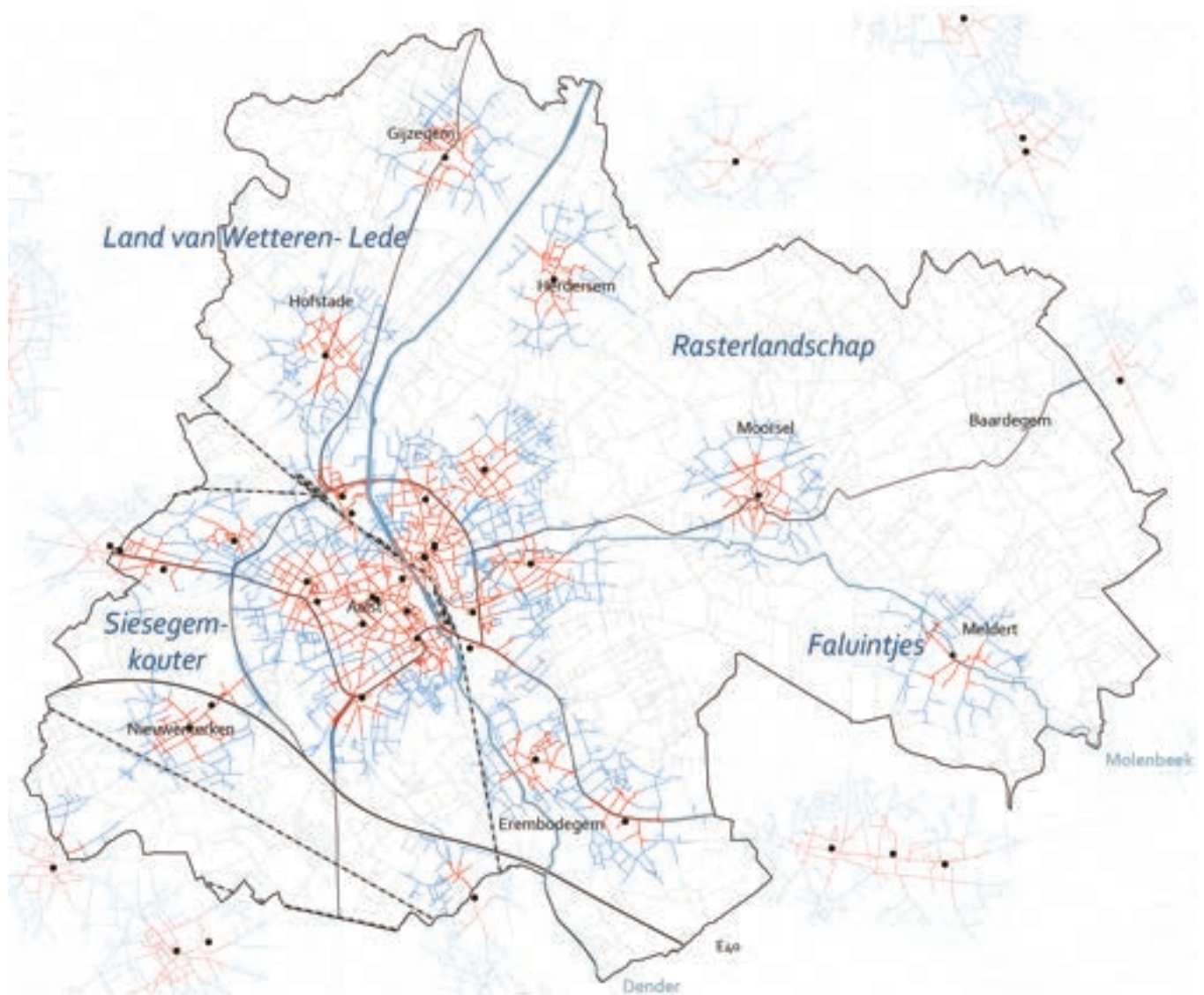
Verwacht u dat een aangepaste landbouwbedrijfsmethode, zoals bijvoorbeeld korte keten (rechtstreekse verkoop, lokale afzet, ...) een belangrijke rol zal spelen in uw bedrijf in de komende 5 jaar?

Gesloten vraag - 74 / 75 ondervraagde landbouw(st)ers hebben geantwoord

■ nee (47%) ■ ja (30%) ■ weet niet / geen mening (15%) ■ misschien (8%)

Van de landbouw(st)ers die 'ja' hebben geantwoord, doet ca. 80% momenteel al aan een vorm van verbreding. Dus 20% van de landbouw(st)ers die 'JA' geantwoord hebben willen hierin de komende 5 jaar investeren, wat overeenkomt met ca. 6% van alle landbouw(st)ers die de enquête ingevuld hebben.

KAART 18: VOEDSELOMGEVING - BEREIKBAARHEID VAN SUPERMARKTEN OP WANDELAFSTAND

- Gebouwen binnen 500 m
- Gebouwen binnen 1000 m

bron: databank Locatus (2021), GRB, wegenregister

2.3.2. De voedselomgeving in beeld - het voedselaanbod

Als lokale overheid kan men het verband tussen het ruimtelijk beleid en een gezond en duurzaam voedselbeleid versterken. Als deel van een lokale voedselstrategie is het aangewezen om naast bovenstaande stadsgerichte landbouwinitiatieven ook het voedselaanbod in beeld te brengen. Door het voorzien van voldoende aanbod aan gezond en duurzaam voedsel op wandel- en fietsafstand, met oog voor kwetsbare omgevingen, kan een lokale overheid mee inspelen op voedsel- en gezondheidsongelijkheid. De toegang tot voedsel wordt voornamelijk bepaald door twee ruimtelijke factoren: de beschikbaarheid en de bereikbaarheid. De beschikbaarheid verwijst naar de verschillende bronnen van voedsel in de omgeving (vb. winkels). De bereikbaarheid heeft betrekking op de locatie en dus de reis(tijd) naar de verschillende bronnen (Atelier Romain et al, 2021).

Lokale 'alternatieve' voedselverdeelpunten

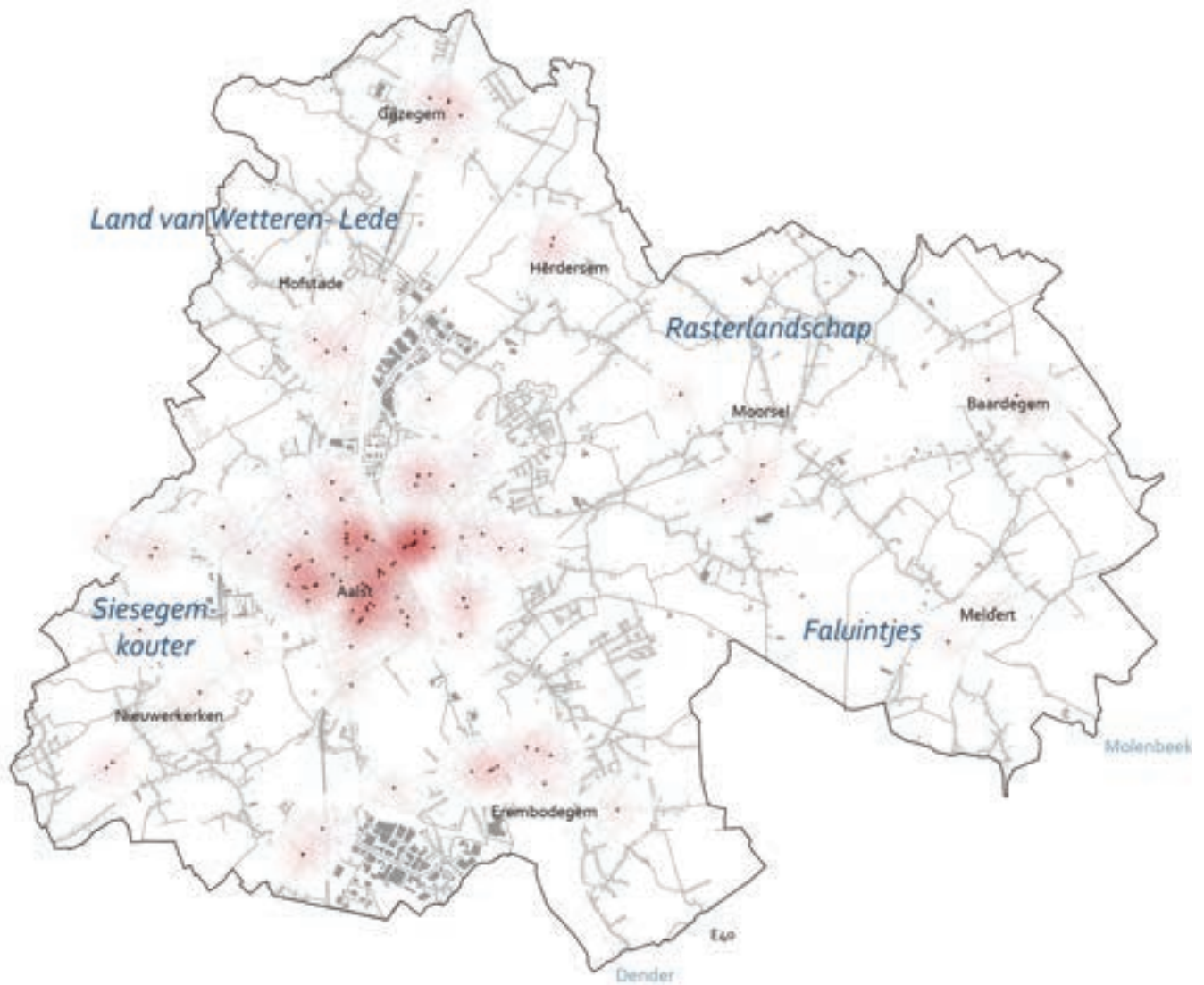
Kaart 17 toont waar de verkooppunten van lokale voedselstrategieën gevestigd zijn in Aalst. Bij lokale voedselstrategieën ontstaat een rechtstreekse band tussen de producent en de consument. In Aalst wordt er een onderscheid gemaakt tussen vijf verschillende soorten verkooppunten. De data en de definities van de verkooppunten zijn afkomstig uit de brochure 'Heerlijk Lokaal' (Provincie Vlaams-Brabant et al., 2020).

- **Zelfpluk/eetbaar groen:** Bij zelfpluk staat de landbouw(st)er in voor de productie van groenten, fruit of bloemen en komt de consument deze daarna zelf oogsten op de boerderij. Eetbaar groen bevindt zich in de openbare ruimte en bestaat uit een combinatie van eetbare gewassen, struiken en bomen.
- **Hoewwinkel/winkel met lokaal (bio-)aanbod/verpakkingsvrij:** Zowel in de hoewwinkel als in de winkel met lokaal (bio-)aanbod worden eigen producten van één of meerdere boerderijen verkocht. De hoewwinkel is gesitueerd nabij een landbouwbedrijf. De verpakkingsvrije winkel biedt verpakkingsvrije en lokaal geproduceerde en/of biologische producten aan.
- **Afhaalpunt** van lokale (bio-)producten: Lokale producten kunnen eventueel na een online bestelling afgehaald worden op een vast tijdstip of na afspraak op een bepaalde locatie (bedrijf, sociaal centrum, ...).
- **Automaat** verkoopt producten van één of meerdere boerderijen rechtstreeks aan de consument.

Bereikbaarheid van supermarkten op wandelafstand

Nevenstaande kaart toont de gebieden die op minder dan 500 m wandelen (rood) of tussen 500 m en 1.000 m wandelen (blauw) van een supermarkt gelegen zijn. In deze kaart wordt er rekening gehouden met het 'randeffect' oftewel een supermarkt die net over de gemeentegrens gelegen is. In quasi de volledige binnenstad van Aalst (de zone binnen de R41) is er op maximaal 500 m wandelen een supermarkt beschikbaar. Een uitzondering hierop is een deel van de buurt Puiteput (tussen R41 en Welvaartstraat) die tussen 500 en 1.000 m wandelen is. Naast de kernstad vertonen ook de dorpskernen van de deelgemeenten, met uitzondering van Baardegem, een goede bereikbaarheid van supermarkten. Op de verbindingswegen tussen de dorpskernen daarentegen is er dan weer geen supermarkt beschikbaar op een wandelafstand van 1.000 m.

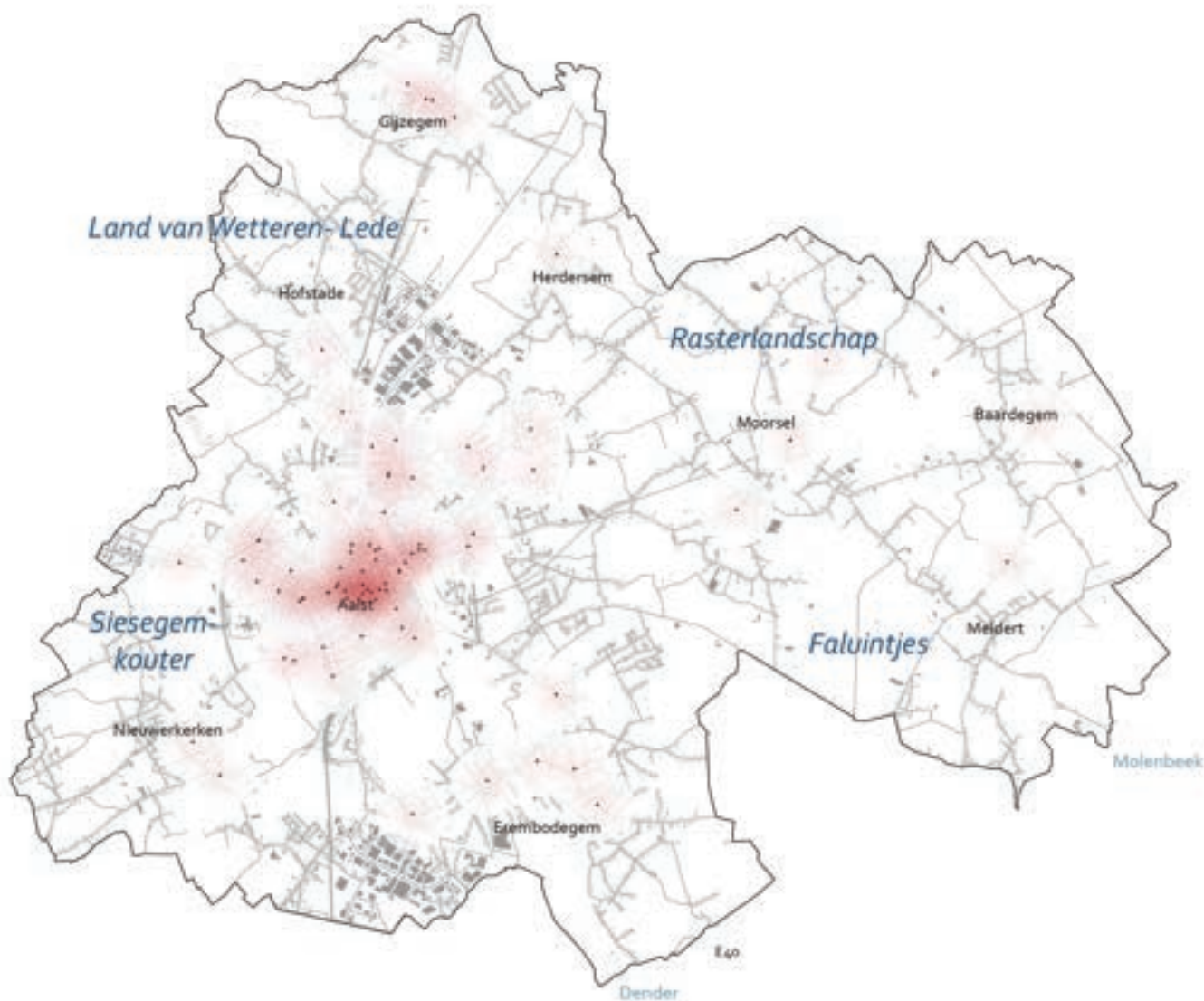
De bedrijventerreinen Noord III en IV gelegen in het noorden van de kernstad Aalst net boven R41, bevinden zich op minder dan 1.000 m wandelafstand. Voor de overige bedrijventerreinen in het noorden is de dichtstbijzijnde supermarkt op meer dan 1.000 m wandelen gelegen. Hetzelfde geldt voor de bedrijventerreinen Zuid gelegen in het zuiden onder de E40.

KAART 19: VOEDSELOMGEVING - DENSITEIT VAN HET REGULIER VOEDINGSAANBOD

De kaart geeft in een rode tint weer waar de hoogste concentraties aan regulier voedingsaanbod terug te vinden zijn. Dit zijn bronnen waar mogelijks gezonde en milieuverantwoorde voeding kan aangekocht worden (vb. supermarkt, groente en fruitwinkel, viswinkel, bakker, ...). Voor gezonde voeding bevinden de grootste concentraties zich in het centrum ter hoogte van het Bauwensplein, het Statieplein, de Varkensmarkt, de Grote Markt, het Koningin Astrid Park en het Keizersplein. Op deze locaties is er niet enkel een groot aantal bronnen van voeding maar ook een grote diversiteit aan type bronnen of verkooppunten. In mindere mate kunnen er ook concentraties terug gevonden worden ter hoogte van de dorpskernen van de deelgemeenten.

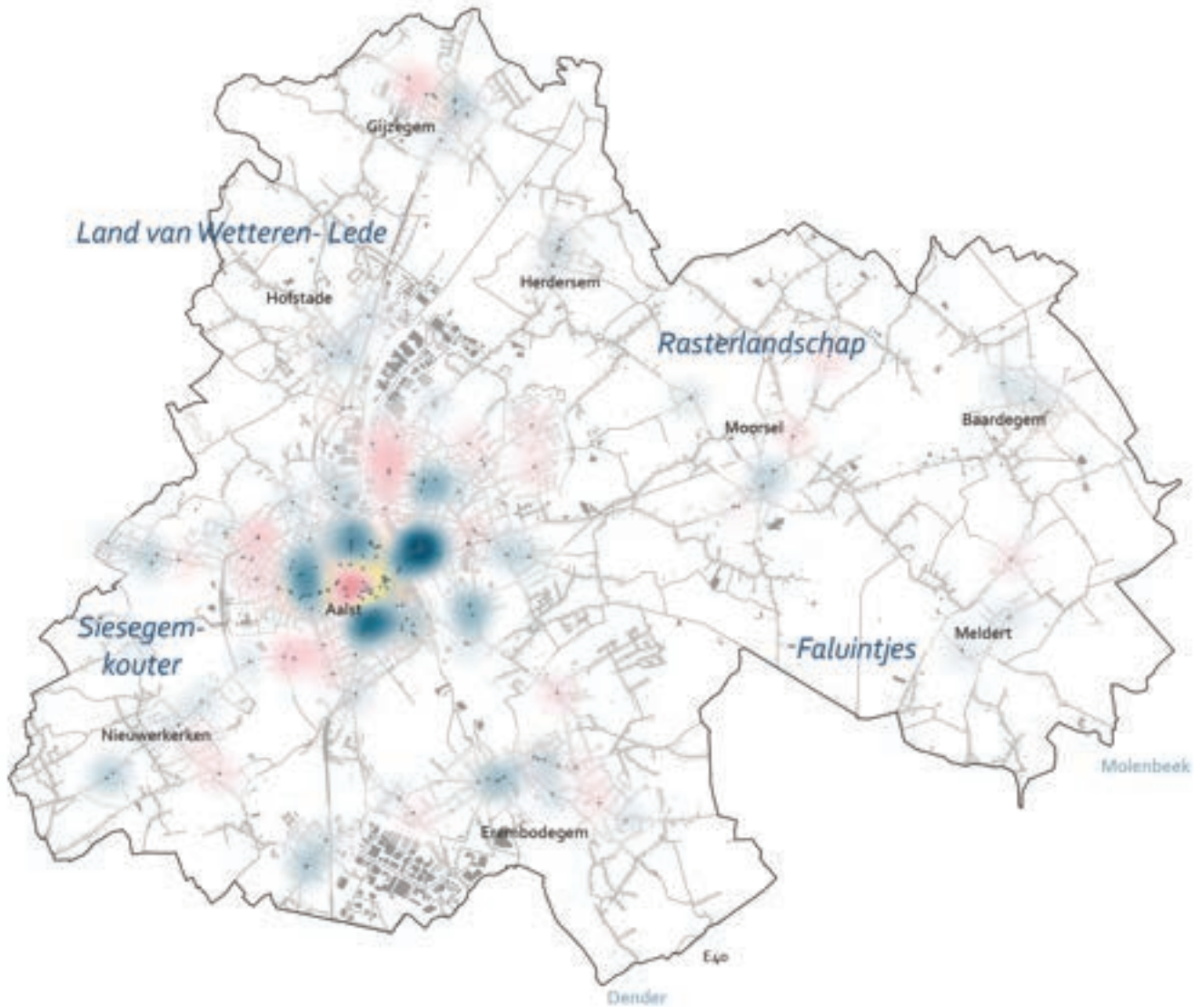
bron: databank Locatus (2021) en Atelier Romain et al (2021)

KAART 20: VOEDSELOMGEVING - DENSITEIT VAN BRONNEN MET VOORNAMELIJK EEN ONGEZOND VOEDINGSAANBOD

De kaart geeft in een rode tint weer waar de hoogste concentraties aan bronnen van eerder ongezonde voeding (vb. afhaal, fastfood, shoarma, grillroom, ...) terug te vinden zijn in Aalst. De grootste concentraties bevinden zich ter hoogte van de Hopmarkt en de Grote Markt, en weliswaar in mindere mate ter hoogte van het bedrijventerrein Noord V, de scholencampus aan de R41, het Koningin Astrid Park en de Varkensmarkt. Er zijn ook lichte concentraties van ongezonde voeding aanwezig in de dorpskernen van de deelgemeenten.

bron: databank Locatus (2021) en Atelier Romain et al (2021)

KAART 21: VOEDSELOMGEVING - VERHOUDING GEZOND/ONGEZOND

- Veel meer regulier winkelaanbod
- Meer regulier winkelaanbod
- Evenveel regulier winkelaanbod als bronnen met ongezonde voeding
- Meer bronnen met ongezonde voeding
- Veel meer bronnen met ongezonde voeding

bron: Locatus

Heatmap van gezonde en ongezonde voeding

Zowel kaart 19 als 20 tonen de densiteit van bronnen waar hoofdzakelijk gezonde of ongezonde voeding verkocht worden in Aalst. Op basis van de clustering van punten wordt een densiteitkaart opgemaakt. In de rode tint wordt aangegeven waar de hoogste concentraties aan bronnen van voeding van gezonde of ongezonde voeding zijn in Aalst.

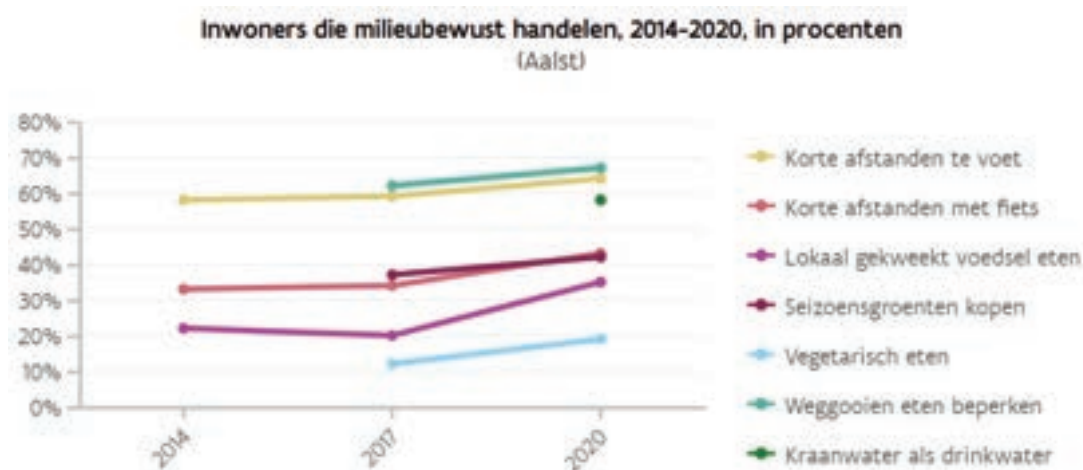
Verhouding gezond/ongezond

Op basis van een gewogen dichtheid-interpolatie is nevenstaande kaart opgemaakt. De rode tint geeft aan waar het meeste aantal bronnen van ongezonde voeding zich situeren, tegenover de blauwe tint waar het meeste aantal bronnen van reguliere (gezonde) voeding aanwezig zijn.

De kaart licht hoofdzakelijk in een blauwe tint op, wat betekent dat er in verhouding meer bronnen met gezonde voeding aanwezig zijn in de kernstad van Aalst. In de buurten ter hoogte van het Koningin Astrid Park, het Statieplein, de Varkensmarkt en de Parktuin Schelfhout bevindt zich dus in verhouding een gezonder voedingsaanbod dan ter hoogte van de Grote Markt.

2.3.3. Toename interesse lokale voeding

Via een intergemeentelijke samenwerking (Aalst, Affligem, Asse en Opwijk) zette de stad Aalst afgelopen jaren sterk in op het promoten van de korte keten. Via de website 'heerlijklokaal.be' en via een brochure krijgen bewoners een overzicht van verkooppunten in en rond Aalst. Dergelijke campagnes werpen hun vruchten af. Onderstaande grafiek toont aan dat, net zoals in heel wat andere gemeenten, de interesse in lokale producten een sterke stijging kent in Aalst sinds 2017. Deze stijgende interesse wordt bevestigd tijdens gesprekken met consumentgerichte actoren.

bron: Stadsmonitor Aalst, 2020. (bron gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be)

PERCEPTIE VANUIT DE CONSUMENTENZIJD

Aanvullend op de bevraging met de landbouw(st)ers zijn er ook enkele gerichte gesprekken georganiseerd met een aantal betrokkenen uit het werkveld om inzichten vanuit de consumentenzijde over de stadsgerichte landbouw bloot te leggen.

Lokaalmarkt

Volgens Lokaalmarkt is in Aalst een publiek aanwezig voor korte keten. Dat publiek ligt procentueel misschien iets lager dan elders, maar de stad is groot genoeg om voldoende publiek aan te trekken. Aalst kan goed draaiende korte keten initiatieven een plek geven. Lokaalmarkt is op dit moment niet meer actief in Aalst en volgens hen is het voornamelijk fout gelopen door de locatie, de vroegere rijkswachtkazerne De Gendarmerie, waar ze gevestigd waren. De voormalige rijkswachtkazerne, de Gendarmerie, is in eigendom van de stad Aalst en werd indertijd ter beschikking gesteld van Lokaalmarkt onder gunstige voorwaarden. Echter, de locatie was tijdelijk (in afwachting van een projectontwikkeling) en bovendien niet ideaal gelegen. Er was onder meer geen parkeergelegenheid. Een vlot bereikbare en centrale locatie ziet Lokaalmarkt als essentiële voorwaarden om korte keten initiatieven uit te bouwen. Op het moment dat Lokaalmarkt de deuren ging sluiten, is de organisatie nog tevergeefs op zoek gegaan naar een nieuwe locatie in Aalst. Ook de stad had op dat moment geen mogelijkheden ter beschikking binnen het eigen patrimonium.

Lokaalmarkt ziet kansen in meer ondersteuning en communicatie vanuit de lokale overheid. Een praktische ondersteuning in de zoektocht naar een geschikte locatie, maar ook financiële ondersteuning kan de organisatie vooruit helpen.

Lokaalmarkt had producenten van Aalst en van iets verder, waardoor ze een relatief goed aanbod hadden. Een continu en kwalitatief aanbod hebben, blijft daarbij wel een uitdaging. Veel producenten deelden één kraam en namen elkaars assortiment mee. Daardoor was er geen concurrentie tussen de producenten aanwezig volgens de stad. Er werd maar één producent gekozen per type product. Bovendien vraagt Lokaalmarkt een aanzienlijke commissie, wat ook naar voor kwam tijdens het eerste landbouwforum, waardoor de lokale producten vrij duur zijn voor de consument. De stad vindt het daarom belangrijk om ook als organisatie prijsbewust te blijven bij het opzetten van dergelijke lokale initiatieven. Niet elke korte keten consument kan elke prijs betalen. Lokaalmarkt koppelt de verkoop van lokale producten aan het verhogen van de sociale cohesie door onder meer een bar en kinderhoek. De beleving staat centraal en werd als positief ervaren door de consument.

FIGUUR 11: Lokaalmarkt was gevestigd in de vroegere rijkswachtkazerne De Gendarmerie. De Gendarmerie was niet ideaal gelegen en bood weinig parkeergelegenheid (Persregiodender.be, 2019)

Voedselteam

Het voedselteam in Aalst is stopgezet omwille van te weinig leden. Op dit moment zijn er andere aanbieders voor korte keten beschikbaar in Aalst die eenvoudiger zijn in gebruik en in dezelfde straat liggen als waar het depot van het voedselteam gevestigd was. Het gaat dan bijvoorbeeld over een verpakkingsvrije winkel, een hoevewinkel, Het belangrijkste aandachtspunt voor het voedselteam is het gemak voor de consument, wat in relatie staat tot een centrale locatie en parkeergelegenheid. Wat betreft de werking van het voedselteam, moet de consument op voorhand een online bestelling plaatsen om deze nadien op beperkte momenten af te halen, maar de organisatie geeft aan dat er vandaag vlottere systemen beschikbaar zijn voor de consument. Ze hanteerden een marge van 9% om de werkingskosten te dekken.

Het Voedselteam ervaart een goede ondersteuning vanuit de stad. Naast het gemak voor de consument vinden ze ook communicatie een belangrijk aandachtspunt. Er moet een overtuigend verhaal gebracht worden aan de consument, wat ondersteund kan worden door de lokale overheid. Daarnaast is logistiek ook geen evidentie. Het voedselteam beschikte in Aalst maar over één afhaalpunt, wat zorgde voor een grotere verplaatsing voor consumenten. Er is een samenwerking verkend met een fietswinkel om aan huis leveringen mogelijk te maken, maar dit is uiteindelijk niet opgestart.

De samenwerking met de producenten verliep goed. De producenten groepeerden hun transport via een melkveebedrijf dat het transport op zich nam. De landbouw(st)ers stemden onderling af om elkaars producten te transporteren en konden zich daardoor zelf organiseren. Het voedselteam heeft daardoor geen financieel systeem uitgewerkt om de transportkosten te regelen en een marge af te staan.

Samengevat ziet het voedselteam opportuniteiten in:

- 1) Een toegankelijke formule in het stadscentrum
- 2) Prijszetting (eerlijke prijzen) en inzet op kwetsbare doelgroepen
- 3) Producenten ondersteunen in prijszetting: hoe verhoudt de verkoops prijs op hun boerderij zich tot die op een lokaalmarkt of in een voedselteam? Welke kosten dekt dit?
- 4) Een centrale hub als afzetspunt voor producenten

FIGUUR 13: De Buurderij in Aalst is in opbouw.
(bron: <https://boerenenburen.be/nl-NL/assemblies/12561> geraadpleegd op 12 januari 2022).

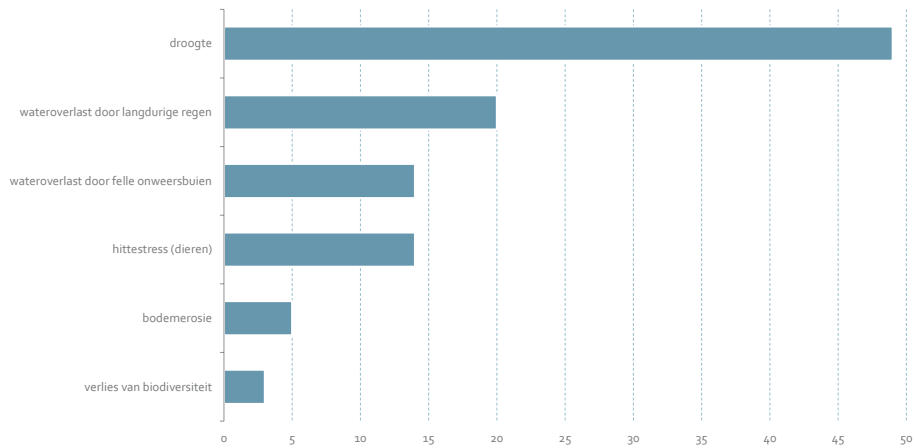
FIGUUR 12: Het voedselteam in Aalst is vandaag niet meer werkzaam door te weinig leden (Facebook Voedselteam Aalst, 2018).

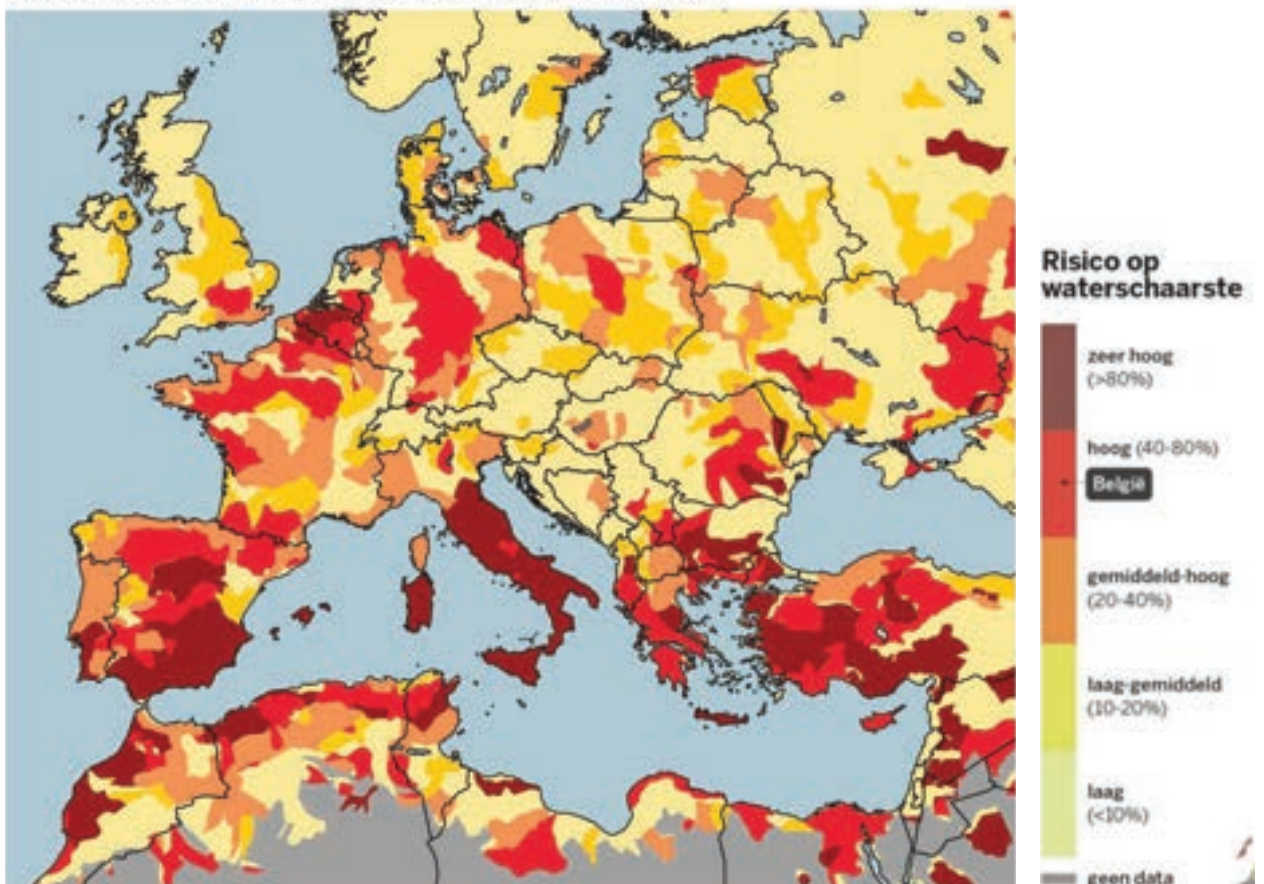
In welke mate werden u en uw bedrijf tot op heden geconfronteerd met één of meerdere van deze gevolgen van klimaatverandering?

Multiple choice - 57 / 75 ondervraagde landbouw(st)ers hebben geantwoord

Ondanks de natte zomer van 2021 blijkt uit deze vraag dat droogte een grote problematiek is bij de Aalsterse landbouw(st)ers. Maar liefst 55 van de 57 landbouw(st)ers die geantwoord hebben vermelden droogte en/of wateroverlast als belangrijkste gevolg van klimaatverandering. Hiervan vermelden 22 landbouw(st)ers droogte én wateroverlast, 27 landbouw(st)ers enkel droogte en 6 landbouw(st)ers enkel wateroverlast.

Waterverbruik ten opzichte van totale -voorraad

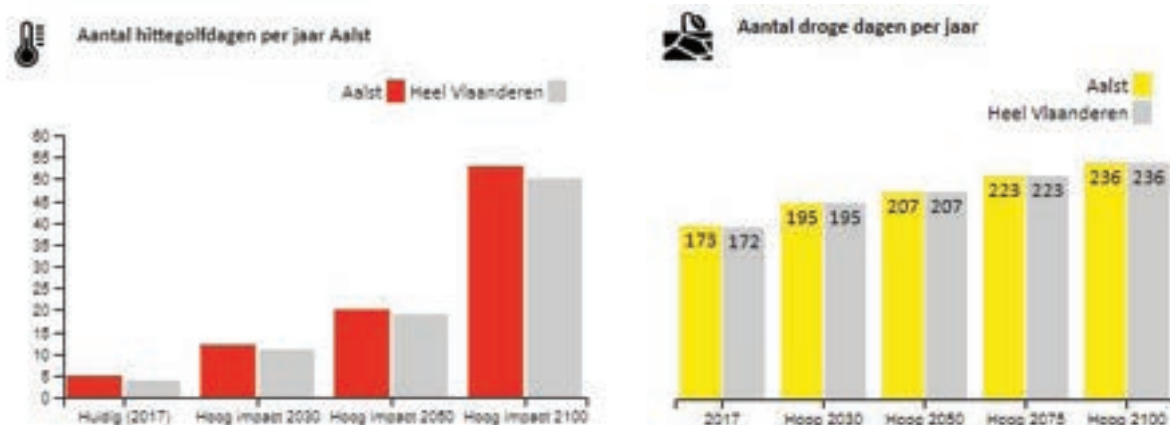
FIGUUR 14: Dreigende waterschaarste. Vlaanderen als één van de meest waterschaarste regio's van Europa (rapport World Resources Institute, aug 2019)

3 Veranderend klimaat als uitdaging

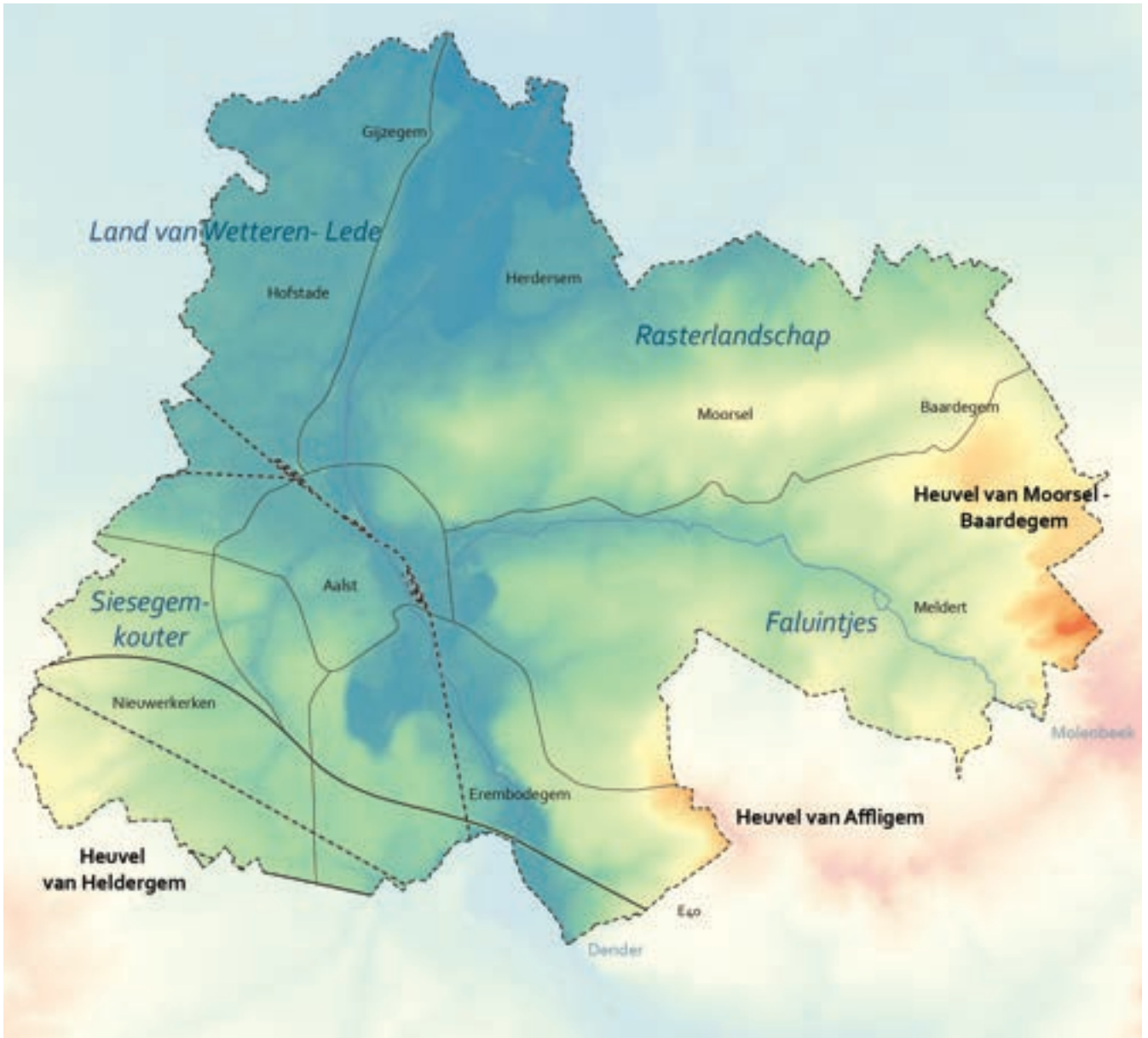
Het nieuwe klimaatrapport van het IPCC stelt de klimaatuitdaging scherper dan ooit. Code rood voor de mensheid door het opwarmen van het klimaat. Door extreme periodes van hitte en droogte worden ook kritische drempels voor de landbouw bereikt. Dit brengt ook de voedselproductie in het gedrang. Niet alleen hebben hogere temperaturen een belangrijke gezondheidsimpact op mensen, maar ook op dieren en productieoogsten. Inzichten van de Vlaamse Milieu Maatschappij en het Klimaatscenario 2100, maar o.a. ook de bevindingen van het rapport van het World Resources Institute tonen aan hoe ingrijpend deze veranderingen nog meer in de toekomst zullen zijn. We moeten met zijn allen een duidelijke koers varen om een leefbare samenleving te kunnen houden. De vraag naar een gebiedsgerichte visie met helder transitiepad op weg naar een duurzame en klimaatrobuuste landbouw dringt zich op, des te meer vanuit de landbouw(st)er in Aalst voor wie de impact van het klimaat afgelopen jaren sterk voelbaar is op het veld.

De stad Aalst mag zich tot één van de meest kwetsbare steden in Vlaanderen rekenen en staat net als Vlaanderen voor een grote uitdaging inzake klimaatadaptatie én klimaatmitigatie. Klimaatmitigatie vermindert de klimaatverandering door op zijn beurt de uitstoot van broeikasgassen te verlagen en door koolstof te captureren in de bodem en vegetatie. Bij klimaatadaptatie wordt het ruimtegebruik afgestemd op de voornaamste effecten van het veranderende klimaat zoals de toename van periodes met hittestress, de toenemende wateroverlast en de langere en intensere periodes van droogte. Het parallel lopend onderzoek met betrekking tot de waterhuishouding op Aalsters grondgebied en het goedgekeurde Klimaatplan (juni 2022) leveren eveneens input voor het formuleren van gebiedsgerichte ontwikkelingskansen met oog voor klimaatadaptatie. Het landschapssysteem vormt hierbij de structurerende drager. Het landschap doorgronden en in beeld brengen is noodzakelijk om te begrijpen in welke context de landbouw(st)er zich bevindt.

Het landschapssysteem omvat de fysische kenmerken van het landschap, waaronder het watersysteem, de biologische waardering, de landschappelijke structuur, de topografie en de bodemstructuur. Zo bepaalt de relatie tussen het fysisch systeem en de bodem reeds vanouds welke gronden geschikt zijn voor welk type landbouw. De screening laat toe om enerzijds het huidige landschapssysteem te evalueren en anderzijds de potenties voor het toekomstige ontwikkelingskansen bloot te leggen.

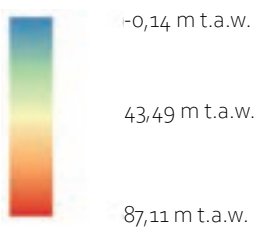

FIGUUR 15: Klimaatportaal VMM (2018)

0 1 2 KM

KAART 22: DIGITAAL HOOGTEMODEL

bron: Digitaal hoogtemodel (maaiveld) - Agentschap voor Geografische informatie

FIGUUR 16: Tabel toont de aanvragen tot schade in 2018 (Stad Aalst)

Teelt met Schade	Oppervlakte per teelt met schade	Gemiddeld schadepercentage (%)
Aardappelen	93,55 ha	52
Ajuin	5,43 ha	75
Bieten	0,67 ha	60
Boomkwekerijgewas	4,90 ha	32
Gras	226,25 ha	54
Grasklaver	5,06 ha	62
Hop (keesten)	3,61 ha	30
Kolen (Savooi)	1,20 ha	70
Mais	280,39 ha	50
Prei	13,43 ha	41
Rocelaars	0,34 ha	25
Tarwe (winter)	13,60 ha	35
Wortelen	8,28 ha	40

"Als gevolg van droogte en hitte was 2018 een recordjaar aan aanvragen tot vaststelling van schade aan teelten door de schattingscommissie. Toen hebben 48 landbouwbedrijven voor 546 percelen een aanvraag ingediend, wat 35% van de totale Aalsterse landbouwoppervlakte betreft."

Stad Aalst

3.1. Watersysteem

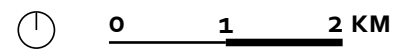
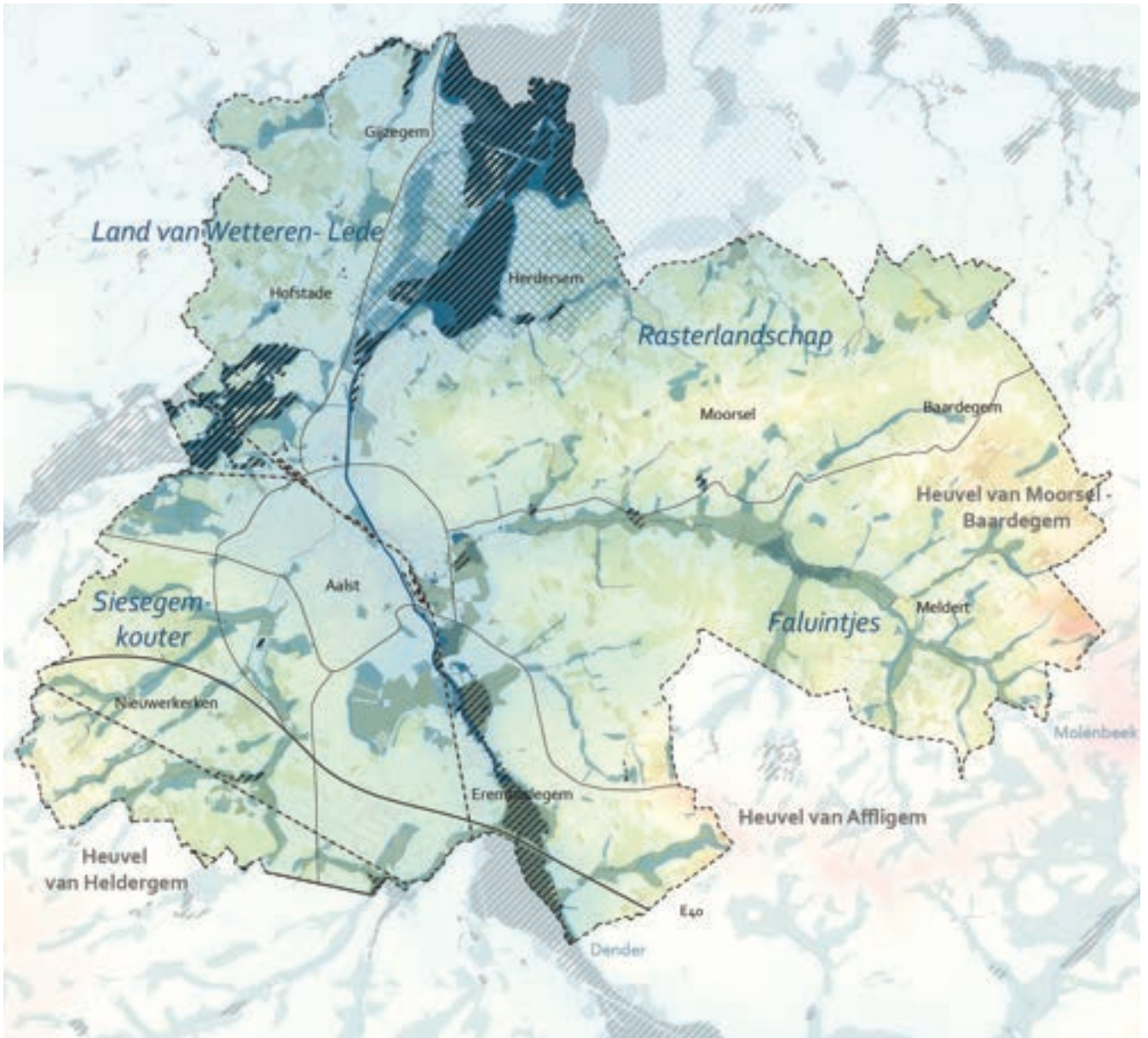
Het watersysteem doorgronden is een cruciale eerste stap. Het Vlaamse landschap is bijzonder gevoelig aan verdroging en waterschaarste. De natuurlijke instroom van water uit grote Internationale rivieren is beperkt, waardoor Vlaanderen voor zijn watervoorziening grotendeels afhankelijk is van lokale neerslag. De tot recent constante gemiddelde neerslaghoeveelheden doorheen het jaar leverden weinig noodzaak tot waterberging voor droge periodes. Ons landschap werd enkel ingericht vanuit waterafvoer. Grootschalige verzegeling van de bodem en drainage van de gronden levert vandaag vooral een (te) snelle afvoer op van neerslagwater met overstromingsproblematieken benedenstrooms. Bijkomend zijn de weerpatronen in de afgelopen jaren drastisch gewijzigd. Waar we eeuwenlang te maken hadden met snel fluctuerende weerpatronen - periodes van neerslag en zon wisselden elkaar snel af - hebben we vandaag te maken met gelockte weerpatronen - met andere woorden één weerspatroon (droog, nat, koud, ...) houdt voor een wekenlange periode stand. De gevolgen van te veel neerslag, te weinig neerslag etc. worden hierdoor extremer. Onze grootste uitdaging ligt dan ook in het voldoende aanvullen van de grondwatertafel en hierdoor het creëren van een robuuste grondwatertafel. De steeds toenemende verharding, maar ook de bodemcompactering van landbouwgronden verhindert de infiltratie van hemelwater en veroorzaakt dan weer wateroverlast bij intense regenval. De lage(re) hoeveelheden aan organisch materiaal vermindert de wateropslagcapaciteit in de bovenste bodemlaag wat een bodem oplevert die minder bestand wordt tegen periodes van droogte. Diepgaande kennis en een doordachte omgang met de bodem en het watersysteem is gewenst alvorens een gebiedsgerichte aanpak uit te werken.

Digitaal hoogtemodel

Aalst kent een wisselend reliëf waarbij hoogten elkaar afwisselen van steile hellingen, smalle sterk ingesneden dalen in het zuiden tot enkele vrij vlakke en laag gelegen delen

FIGUUR 17: "Onze aardappels zullen maar een knikker groot zijn." Droogte onder de landbouw(st)ers in Aalst. (Ids - Het Nieuwsblad, juli 2018)

KAART 23: OVERSTROMINGSGEVOELIGE GEBIEDEN + RECENT OVERSTROOMDE GEBIEDEN VOLGENS DIGITAAL HOOGTEMODEL

bron: Digitaal hoogtemodel (maaveld) - Agentschap voor Geografische informatie, Overstromingsgevoelige gebieden (2017) - Vlaamse Milieumaatschappij

"Instabiliteit is een groot probleem. Weer is zeer wispelturig, soms een jaar droogte, ander jaar weer te nat. Grasland vaak meer water nodig dan de maïsteelt."

Landbouw(st)er uit de enquête

ten noordwesten van Aalst. De gemiddelde hoogte is lager dan 10m tweede algemene waterpassing (t.a.w.). Richting het zuidoosten neemt het niveau zacht toe tot 40m t.a.w. Over de gemeentegrens naar Affligem stijgt de hoogte naar 60 m t.a.w. Van noord tot zuid wordt dit golvend landschap doorkruist door het alluvium van de Dender. De Dender voorziet in het oosten een steile valleirand en een meer zachte helling in het westen. Uit deze helling snijden verschillende bekenvalleien in het landschap. De leemstreek in het oosten van Aalst, gekend als het Land van Asse, bevat twee structurerende reliëfelementen, namelijk de heuvel van Moorsel – Baardegem en de heuvel en de steilrand van Affligem. Tot slot vormt de leemstreek ten zuidwesten van Aalst, het Land van Nieuwerkerken, de overgang naar de heuvel van Heldergerem (Omgeving, 2003).

Wateroverlast

Nevenstaande kaart brengt de effectief overstromingsgevoelige gebieden, de mogelijk overstromingsgevoelige gebieden, de recent overstroomde gebieden (ROG) en ten noorden de Polder van de Beneden Dender in beeld.

De ROG ter hoogte van de noord-zuid verbinding van de Dendervallei en in het westen aan de Molenbeek-Ter Erpenbeek zijn gedurende de laatste 10 jaar meer dan tweemaal overstroomd geweest. De effectief overstromingsgevoelige gebieden zijn de ROG en de gemodelleerde overstromingsgebieden (MOG). Voor Aalst is dit naast de ROG ook een deel van de Molenbeek nabij Meldert. De mogelijk overstromingsgevoelige gebieden zijn de van nature overstroombare gebieden (NOG) (Integraal waterbeleid, z.j.). Deze NOG zoals smallere beekvalleien in het Land van Nieuwerkerken komen sterk overeen met de biologisch (zeer) waardevolle gebieden (zie kaart 38).

Aan de waterlopen zijn ook de alluviale vlaktes aangeduid in het groen. De alluviale vlaktes of de overstromingsvlaktes zijn de gebieden naast de waterlopen die bij hoge waterstand geheel of gedeeltelijk onder water gaan staan als er geen dijken of andere kunstwerken het overstromen zouden beperken. In Aalst zijn deze hoofdzakelijk gesitueerd aan de smallere beekvalleien in het Land van Nieuwerkerken, het zuidelijk deel van de Dendervallei en het oostelijk deel van de Molenbeekvallei.

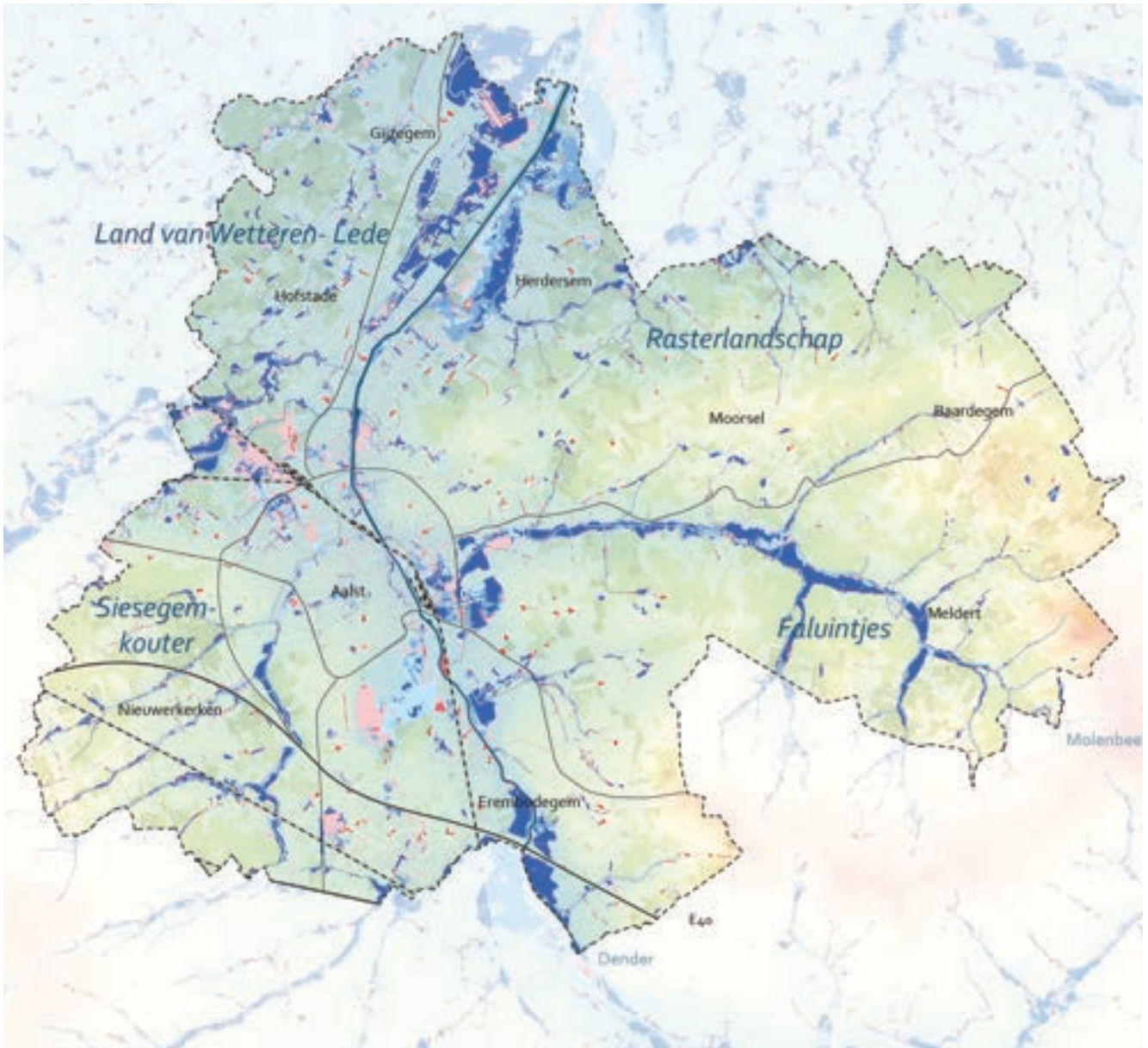
Pluviaal overstromingsgevaar

De pluviale overstromingsgevoelige gebieden voor het huidige klimaat, zijn te zien op kaart 24. De pluviale overstromingsgevoelige gebieden brengen overstromingen in kaart die het gevolg zijn van afstromend oppervlaktewater door een intense regenval. De pluviale overstromingsdruk zal toenemen in het wijzigende klimaat omwille van het frequenter voorkomen van extreme neerslagevents het hele jaar door en door de hogere gemiddelde neerslag in de wintermaanden.

De kaart toont aan dat het huidig overstroombaar gebied zich voornamelijk bevindt in en rond de Dendervallei alsook de Molenbeekvallei. Wat betreft het toekomstig klimaat 2050, deint dit overstroombaar gebied rond de valleien alleen maar uit.

Fluviaal overstromingsgevaar

Bij fluviale overstromingen treden waterlopen (rivieren, beken, kanalen, ...) buiten hun oevers, waardoor grote oppervlakten onder water te komen. Zo is te zien op kaart 25 voor het huidig klimaat dat de overstromingen zich voornamelijk concentreren nabij de noord-zuid verbinding van de Dendervallei, ter hoogte van het natuurgebied het Osbroek en aan de Molenbeek-Ter Erpenbeek in het westen. Wat betreft het fluviaal overstromingsgevaar voor het toekomstig klimaat 2050 is te zien dat dit verder uitdeint in het noorden van de Dendervallei ten opzichte van het huidig klimaat.

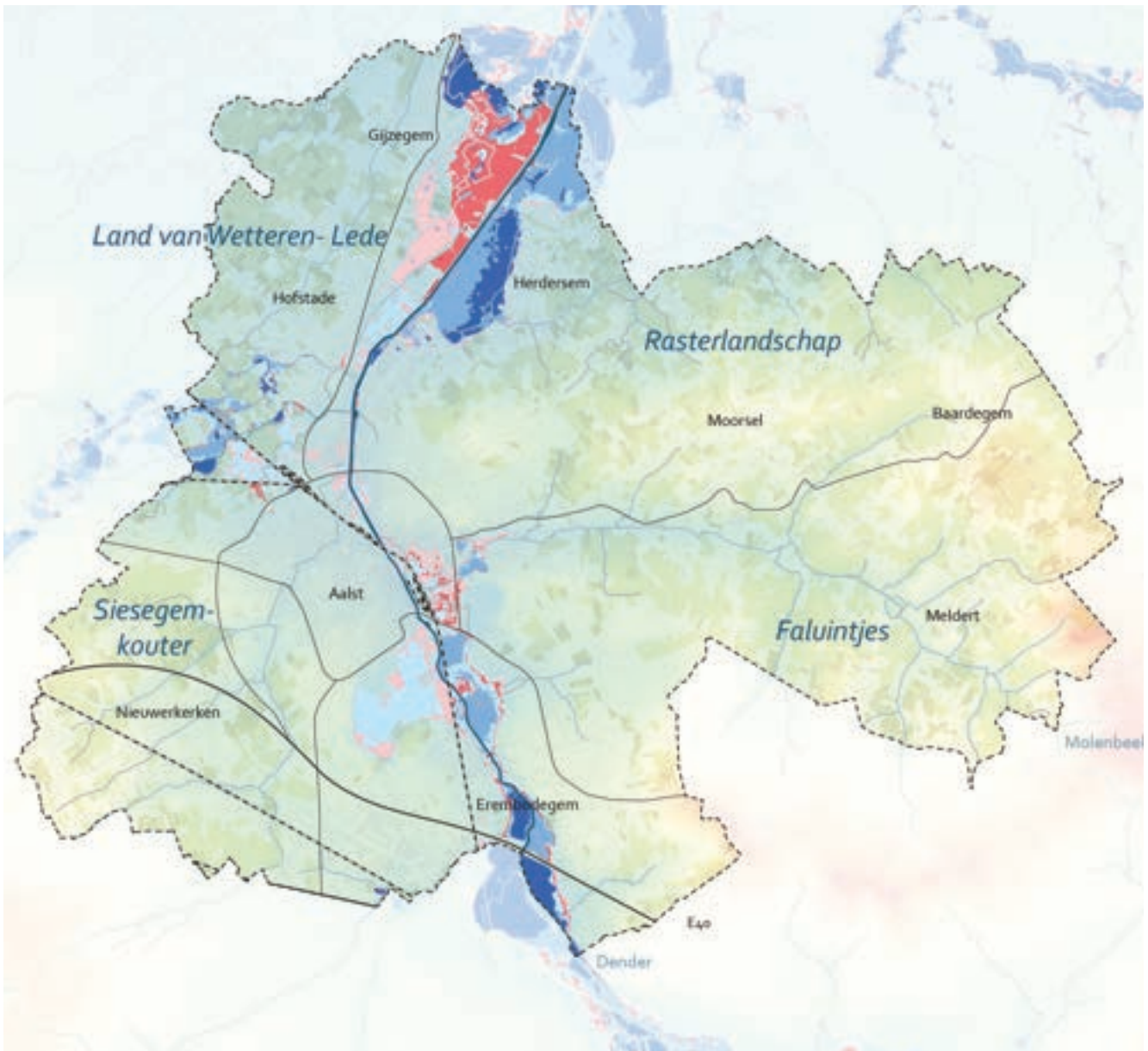
"Onweersbuien in de zomer worden intenser met meer kans op hagel."

Landbouw(st)er uit de enquête

KAART 24: PLUVIAAL OVERSTROMINGSGEVAAR - HUIDIG EN TOEKOMSTIG KLIMAAT 2050 VOLGENS DIGITAAL HOOGTEMODEL

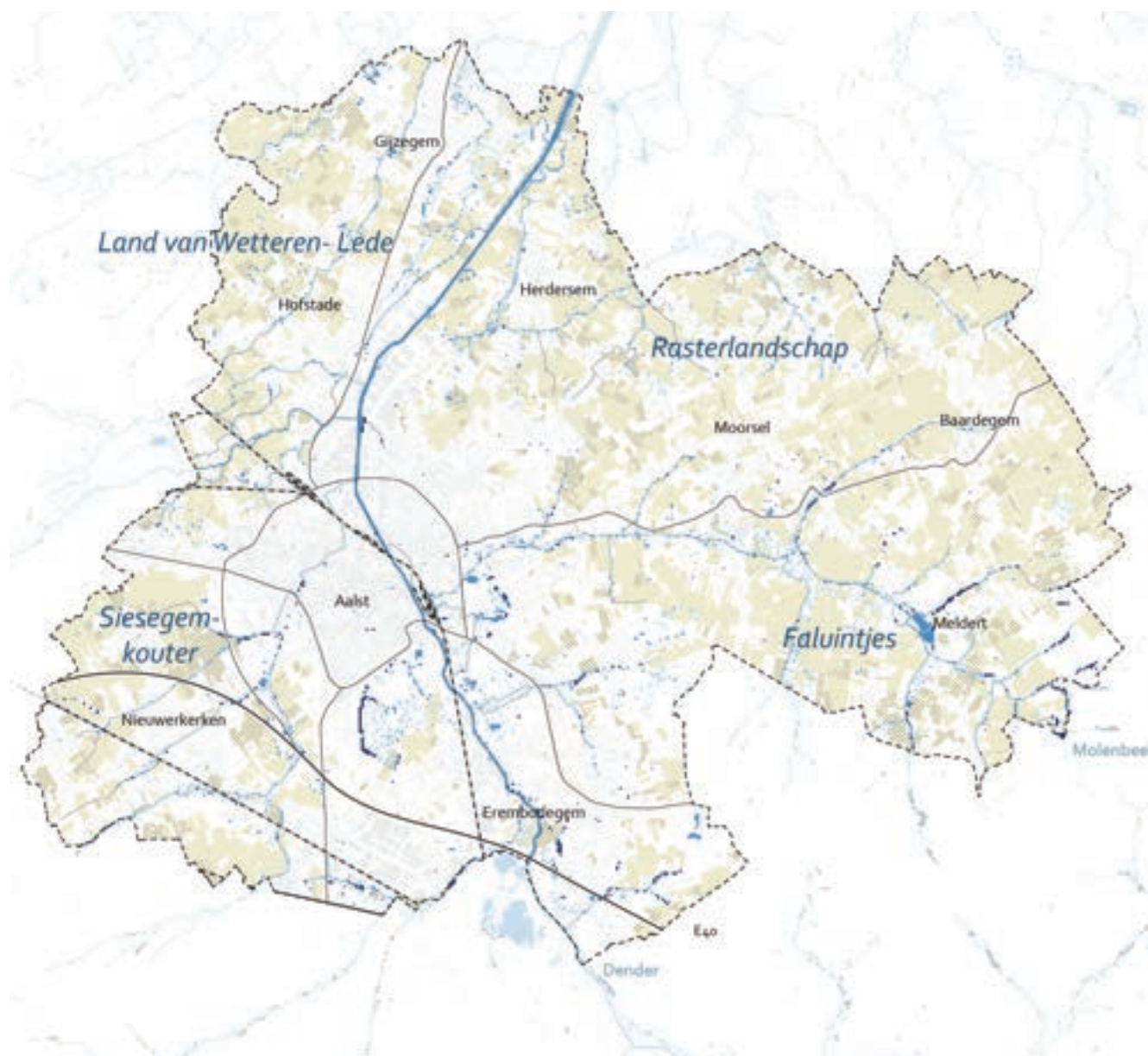
bron: Waterinfo - Vlaamse Milieumaatschappij

KAART 25: FLUVIAAL OVERSTROMINGSGEVAAR - HUIDIG EN TOEKOMSTIG KLIMAAT 2050 VOLGENS DIGITAAL HOOGTEMODEL

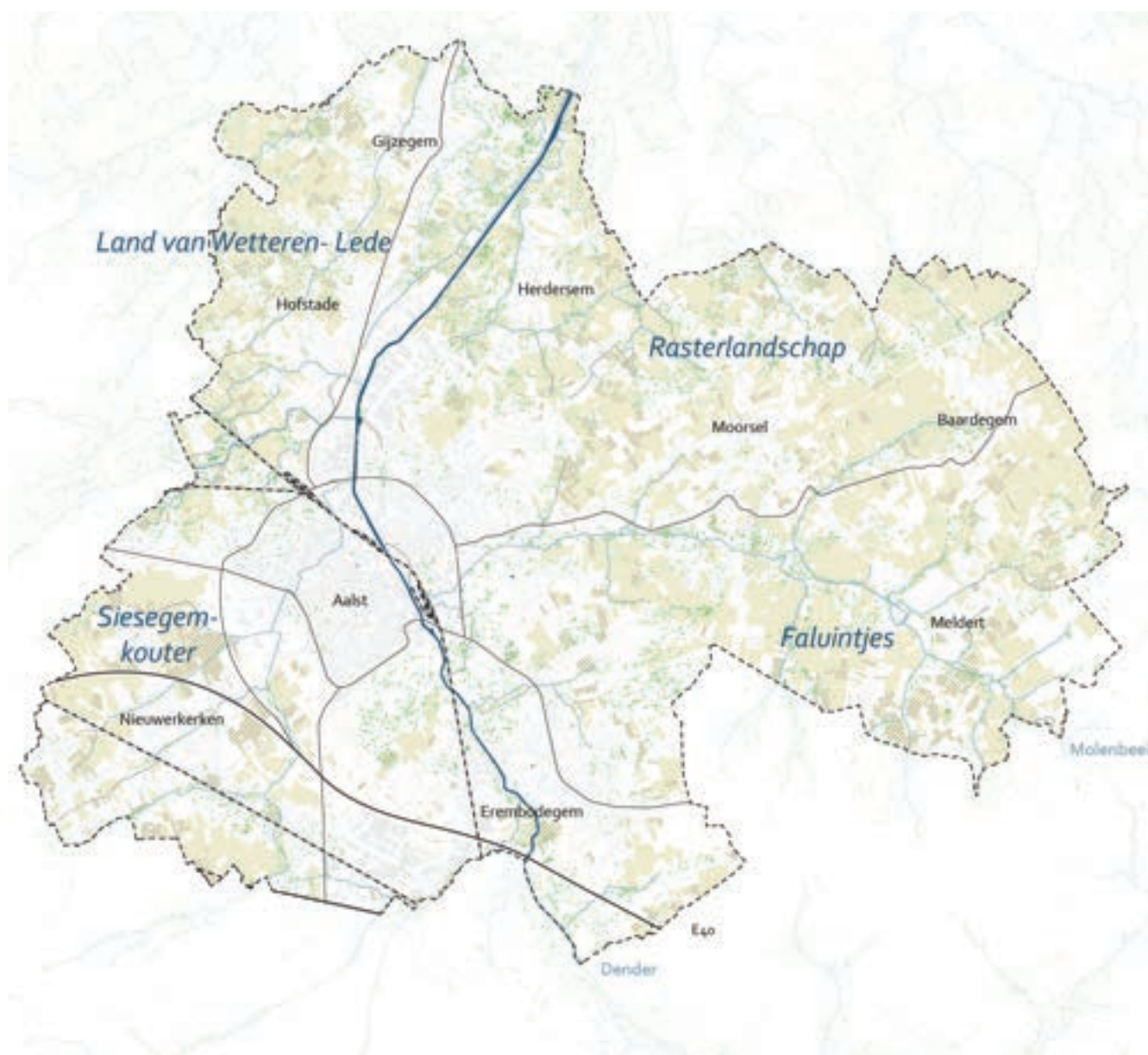
bron: Waterinfo- Vlaamse Milieumaatschappij

KAART 26: PERMANENTE WATERRETENTIE

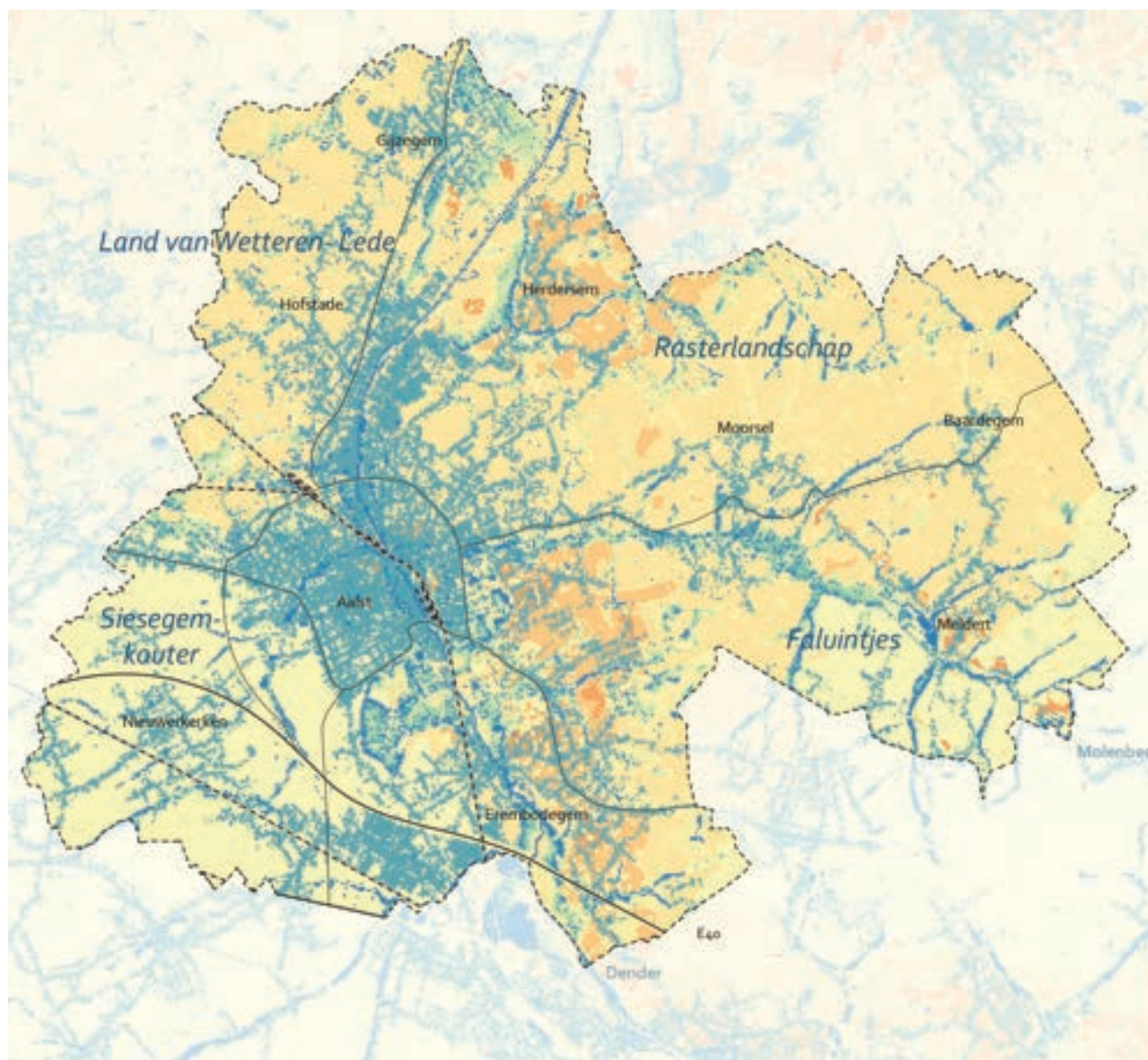
bron: Ecoplan Universiteit Antwerpen

KAART 27: SEIZOENALE WATERRETENTIE

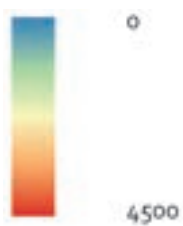

bron: Ecoplan Universiteit Antwerpen

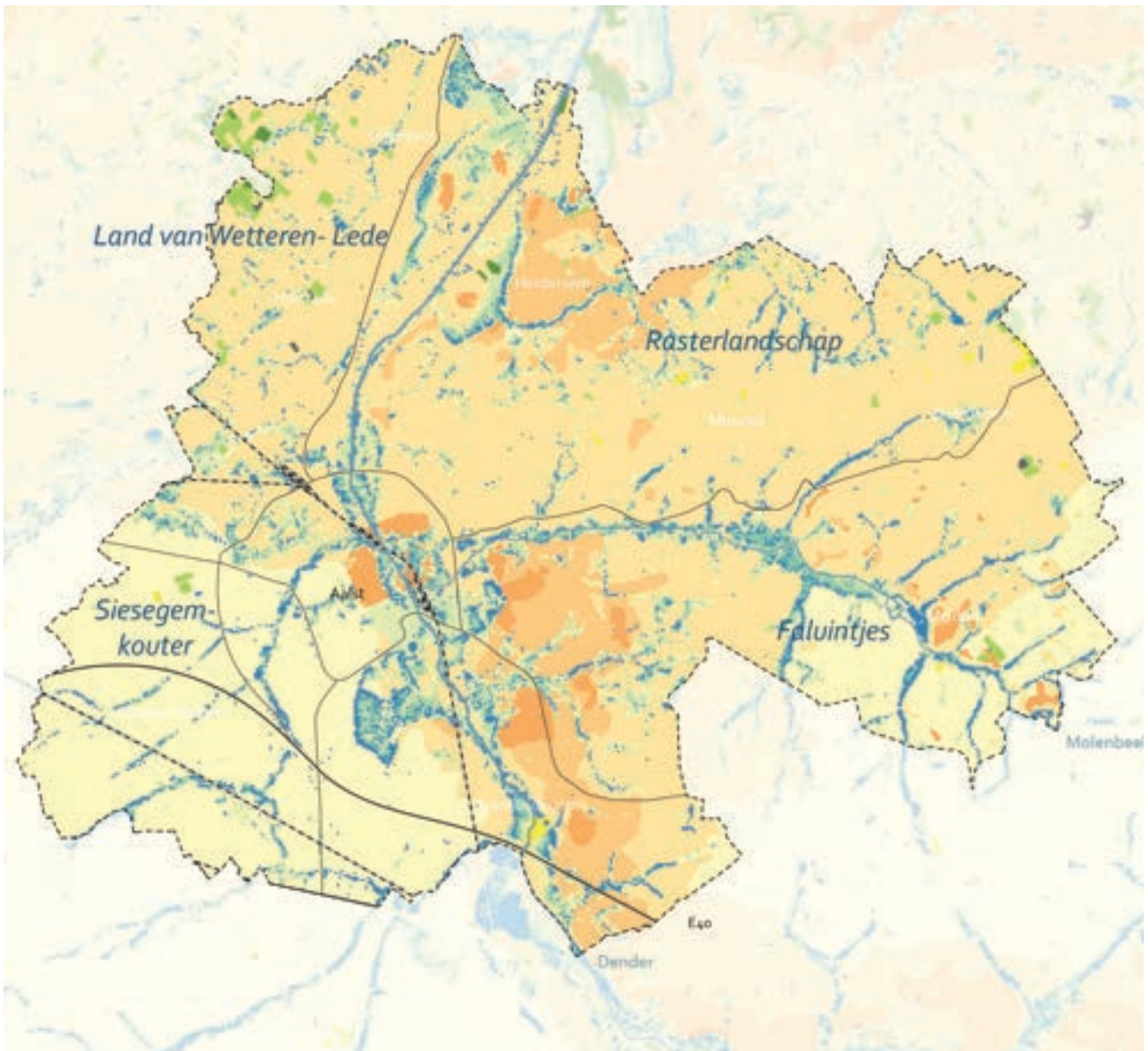

KAART 28: ACTUELE WATERINFILTRATIE

m^3 (hectare x jaar)

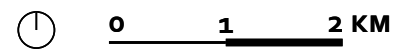
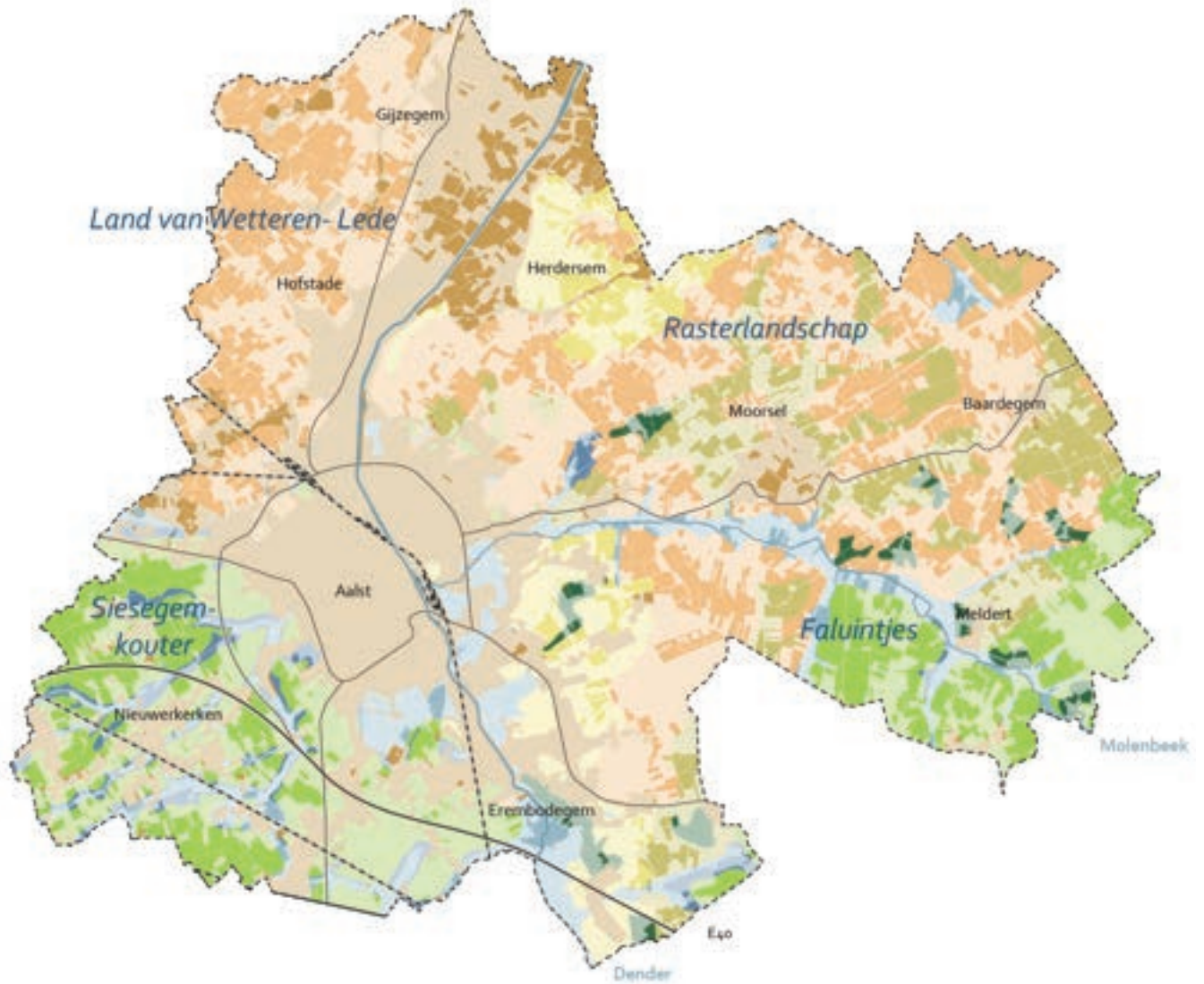
bron: Ecoplan Universiteit Antwerpen

KAART 29: POTENTIËLE WATERINFILTRATIE EN POTENTIËLE BODEMEROSIE PER PERCEEL

bron: Ecoplan Universiteit Antwerpen, Potentiële bodemerosie per perceel (2021) - Departement Omgeving via Databank Ondergrond Vlaanderen

KAART 30: FYSISCH SYSTEEM VAN DE BODEM BINNEN LANDBOUWGEBRUIKSPERCELEN

bron: Fysische systeemkaart, gegeneraliseerde bodemkaart 2010 - Vlaamse Landmaatschappij

3.2. Bodemkwaliteit

Een gezonde bodem bestaande uit de fysieke en minerale samenstelling alsook het bodemleven of het geheel aan schimmels, bacteriën en leven organisme, heeft een impact op de weerbaarheid en veerkracht van planten. Hierdoor worden ziekten en plagen onderdrukt en kan de meest duurzame productie tot stand gebracht worden. De bodem kan in tegenstelling tot het klimaat bewerkt en beheerd worden in functie van een betere productie en biodiversiteit zoals het stimuleren van bijkomende koolstofopslag in ecosystemen. Daarnaast heeft een gezond bodemleven een positieve invloed op het klimaat i.f.v. captatie en waterhuishouding (ILVO, z.j.).

De stad Aalst bestaat gedeeltelijk in het noorden uit een zandleemstreek en in het zuiden uit een leemstreek. Aangezien beide streken vruchtbaar zijn, wordt de focus gelegd op het fysisch systeem van de bodem en niet zozeer op de bodemgeschiktheid. Er zijn namelijk geen marginale gronden aanwezig in Aalst.

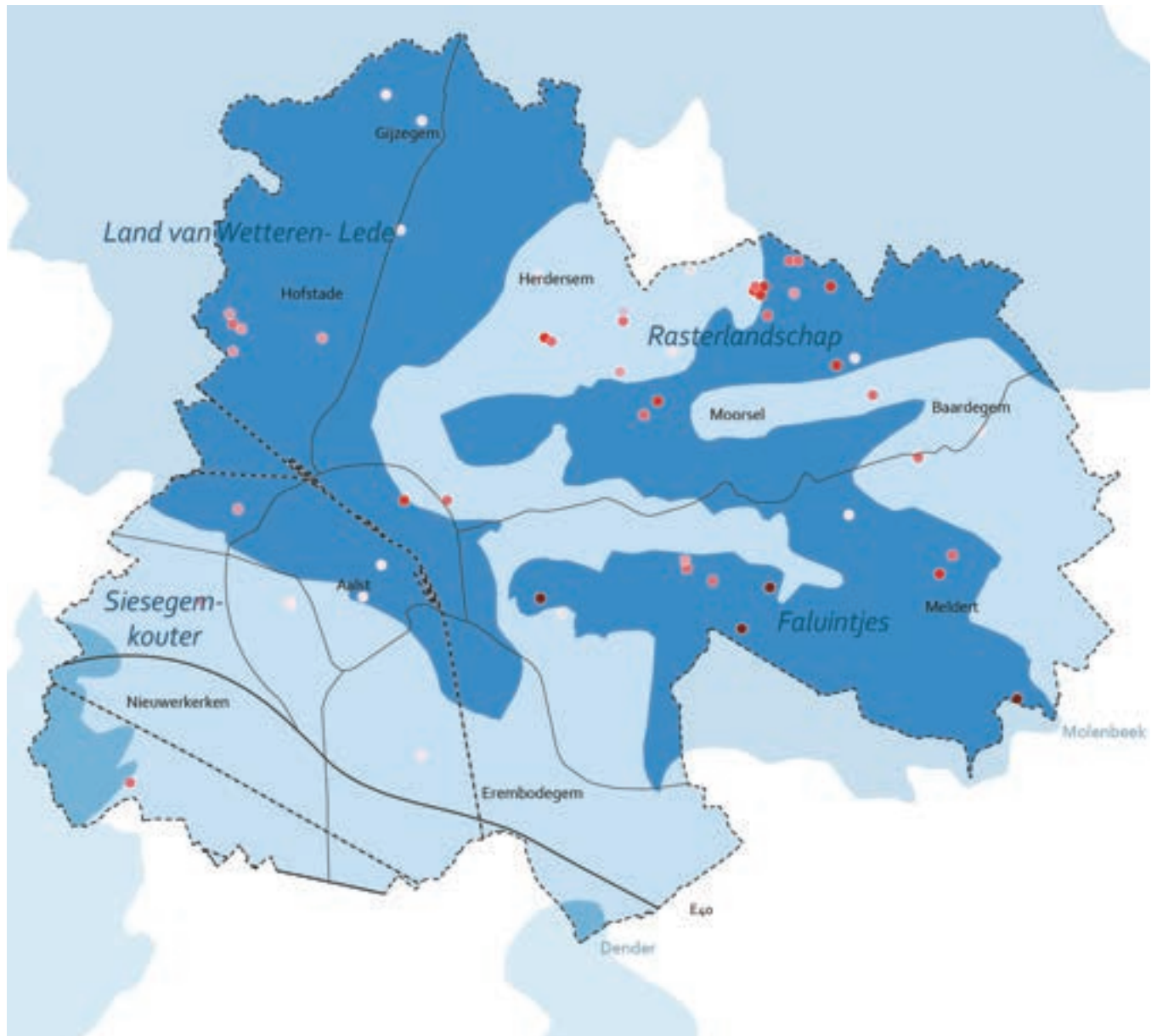
Fysisch systeem van de bodem

Aalst bestaat uit verschillende eenheden van het fysisch systeem doordat het telkens op de grens gelegen is. Het noorden naar het zuiden vormt de overgang van de zandleembodem naar de leembodem en wordt doorsneden door de alluviale vlakte van de Dender. In het noordoosten t.h.v. het Land van Wetteren – Lede bevindt zich een zandleemgebied dat de Molenbeekvallei en haar zijbeken omvat. Het oostelijk zandleemgebied en de Dendervallei behoren onder het Land van Merchtem. In het westen t.h.v. Land van Nieuwerkerken zijn de leembodems uitlopers van de Vlaamse Ardennen met diep ingesneden beken richting in noordoostelijke richting (stroombekken van de Dender). Het Land van Asse in het oosten vormt de leemstreek en bevat een deel van de heuvel van Moorsel-Baardegem, de Molenbeekvallei en haar zijbeken in de Faluintjes en de heuvel van Affligem. Het Land van Asse wordt doorsneden door beken in oostelijke richting (stroombekken van de Rupel) (Omgeving, 2003).

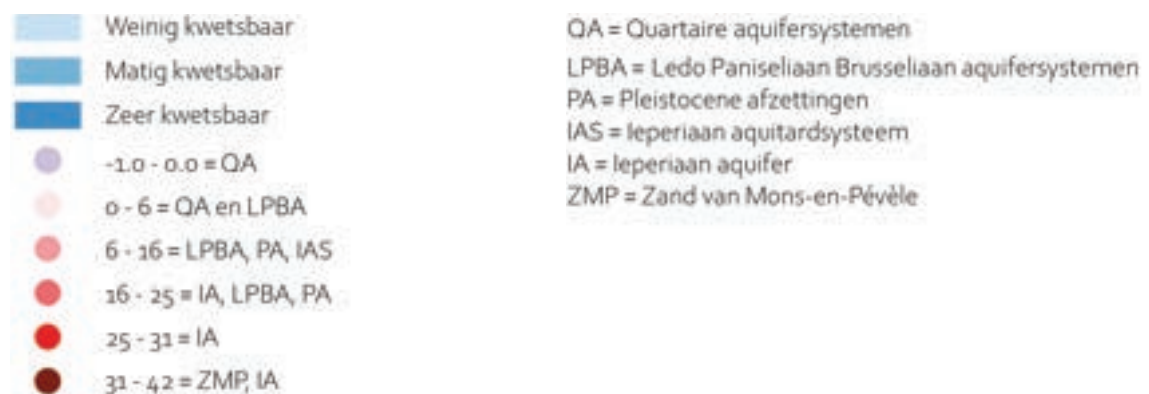
Kaart 30 geeft de verschillende eenheden van het fysisch systeem weer volgens de landbouwgebruikspcelen. Het merendeel van de landbouwgebruikspcelen zijn gelegen in de zandleemstreek.

Potentiële bodemerosie per perceel

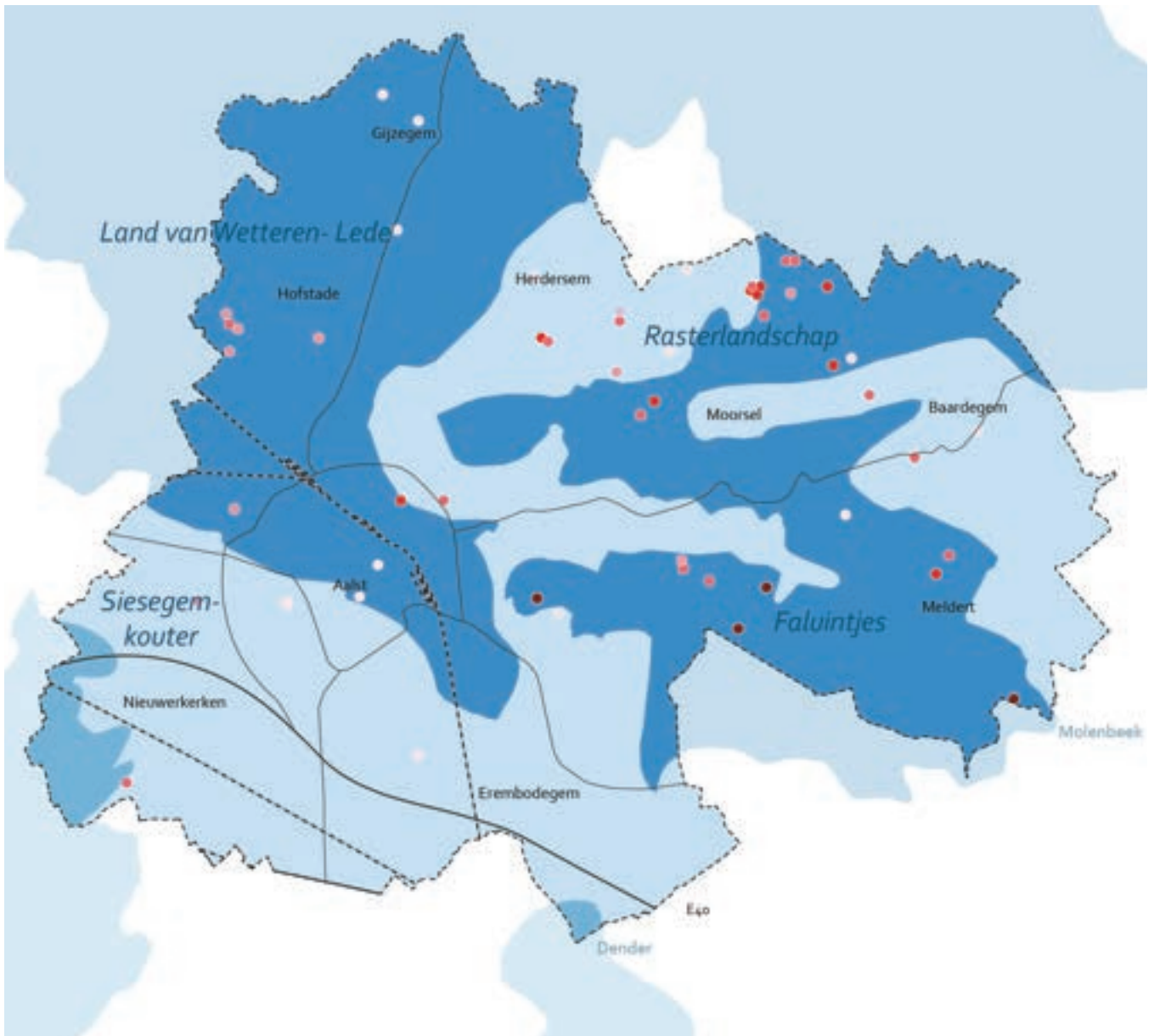
Bodemerosie in Vlaanderen is één van de belangrijkste knelpunten voor bodemaantasting. Erosie is een proces door water waarbij bodemdeeltjes door de impact van regendruppels en afstromend water worden losgemaakt en verplaatst, ofwel laagsgewijs over een grote oppervlakte, ofwel geconcentreerd in geulen of ravijnen. Dit proces zorgt voor een afname van de bodemkwaliteit en -productiviteit alsook tot belangrijke schade door modderoverlast in stroomafwaartse (woon)gebieden. Kaart 29 laat de totale potentiële erosie van een bepaald perceel zien op basis van een klasse-indeling. De totale potentiële erosie telt het bodemtype, de hellingslengte en de hellingsgraad mee, met uitzondering van het huidige gewas (Databank Ondergrond Vlaanderen, z.j.). In Aalst bevinden zich voornamelijk in het noordwesten en noordoosten potentieel (zeer) lage erosiegevoelige percelen.

KAART 31: KWETSBAAR GRONDWATER + GRONDWATERVERGUNNINGEN O.B.V. DIEPTE WATERVOERENDE LAAG + LOODSEN/SERRES

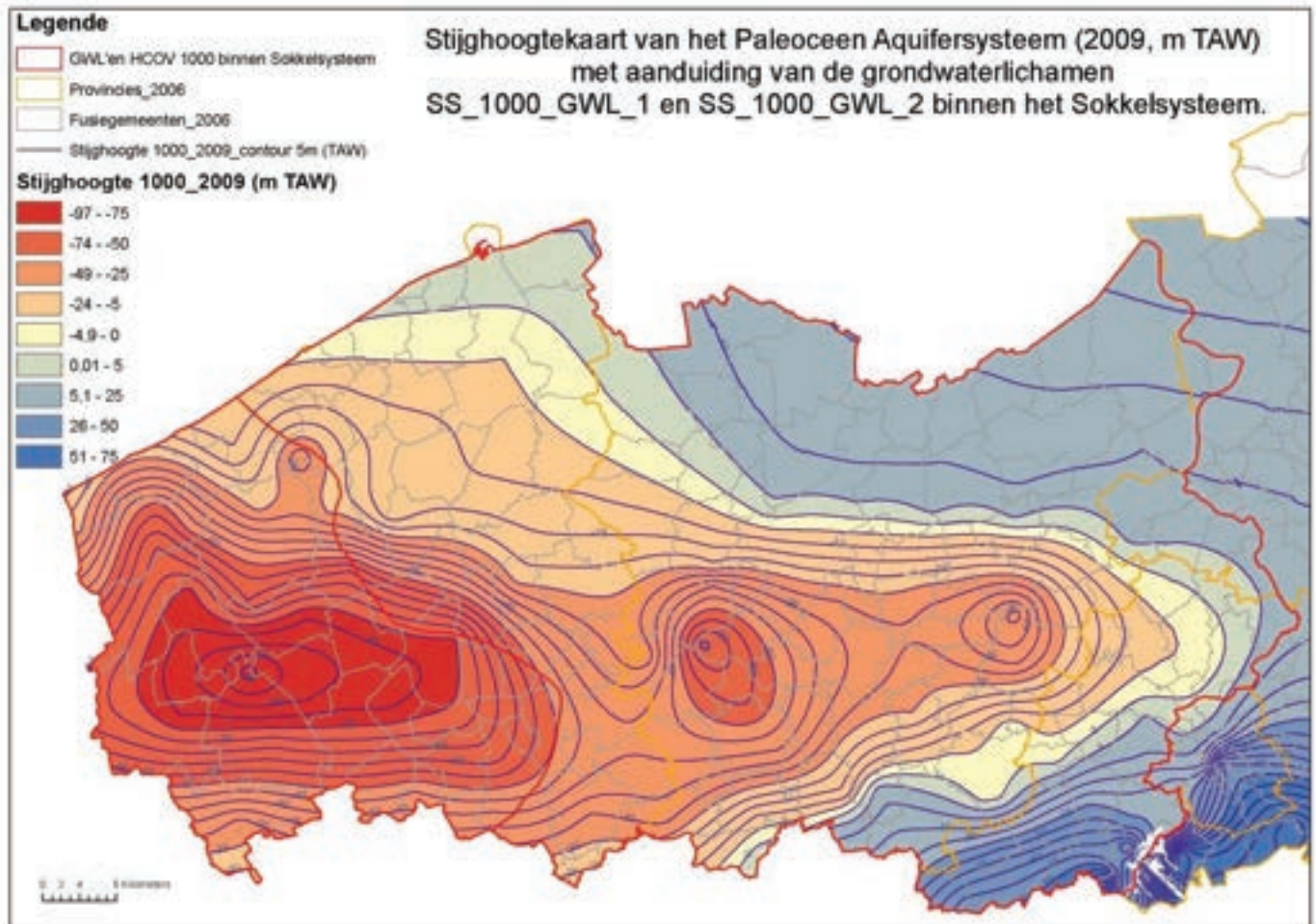
bron: Grondwaterkwetsbaarheid - Databank Ondergrond Vlaanderen

KAART 32: KWETSBAAR GRONDWATER + GRONDWATERVERGUNNINGEN O.B.V. NACEBEL-CODES

bron: Grondwaterkwetsbaarheid - Databank Ondergrond Vlaanderen

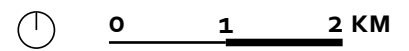
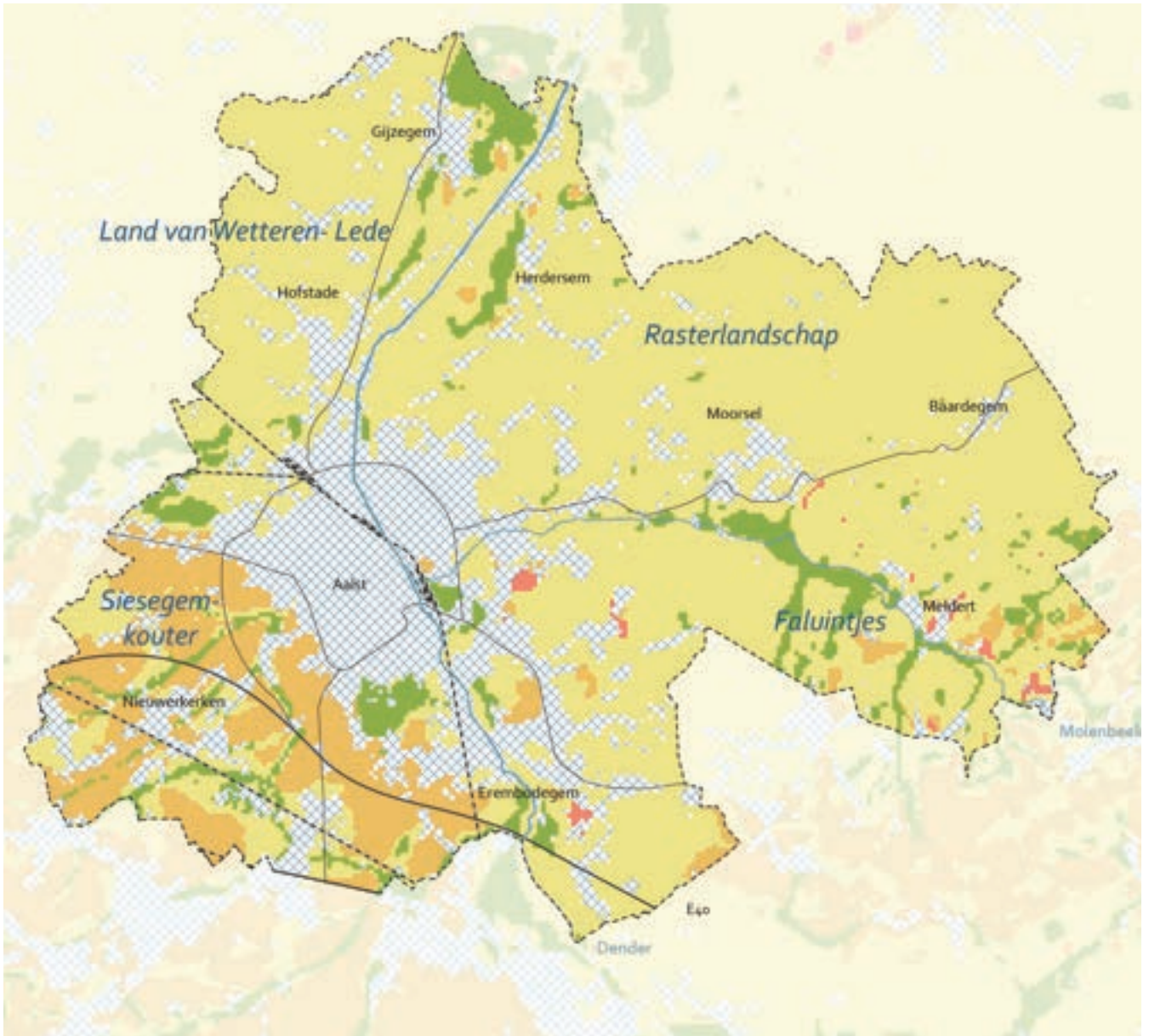
KAART 33: STIJGHOOGTEKAART IN HET PALEOCEEN AQUIFERSYSTEEM MET ZOOM OP HET PROBLEEMGEBIED BINNEN HET SOKKELSYSTEEM (2009)

bron: Vlaamse Milieumaatschappij

Kwetsbaarheid van het grondwater

Op kaart 31 zijn de grondwatervergunningen op basis van de diepte van watervoerende lagen toegevoegd alsook de loodsen en serres. Bij watervoerende lagen wordt er een onderscheid gemaakt tussen: 1) Freatisch watervoerende laag en 2) Gespannen watervoerende lagen. De freatische laag wordt rechtstreeks gevoed met regenwater en kan mogelijks in relatie staan met oppervlaktewater. Aangezien deze laag bovenaan gelegen is, kan hier sneller droogte optreden waardoor landbouw(st)ers die pompen uit deze eerder ondiepe laag het meest kwetsbaar zijn. Gespannen watervoerende lagen situeren zich vaak op grote diepte en onder een ondoorlatende laag. Aangezien er vaak meer water onttrokken wordt dan er aangevuld wordt, daalt het diepe grondwaterpeil stelselmatig. De ondoorlatende laag beperkt bovendien een voldoende toevoer van infiltratiewater naar diepere lagen (Departement Landbouw & Visserij, z.j.). Op de kaart is te zien dat het merendeel van de grondwatervergunningen, waaronder ook grondwaterpompen uit het quartair aquifer, zich bevinden in zeer kwetsbaar gebied. Een belangrijke nuance is dat slechts een deel van de grondwaterpompen geregistreerd zijn, waardoor het in praktijk vermoedelijk om een groter aantal gaat. Ook de ligging van de loodsen en serres komt hoofdzakelijk overeen met zeer kwetsbare gebieden. Slechts twee serres liggen nabij een grondwatervergunning, waardoor de serreteelt in dit kaartbeeld niet naar voor komt als grote grondwatergebruiker.

Op kaart 32 zijn de grondwatervergunningen opgedeeld volgens de NACEBEL-codes. We kunnen hieruit afleiden dat de landbouw(st)ers die grondwater pompen uit het quartair aquifair systeem hoofdzakelijk onbekend zijn, uit veeteelt of fruitteelt komen of een gemengd bedrijf zijn. Uit de studie 'Grondwater in Vlaanderen: het Sokkelsysteem' van de VMM en uit het bilateraal overleg met Wendy Verle blijkt dat ten gevolge van overmatig oppompen of overexploitatie uit het quartair aquifair systeem door o.a. de voedingsindustrie en de textielindustrie zou er een depressietrechter in het Krijtsysteem en het Sokkelsysteem zijn, zoals te zien is op nevenstaande kaart. Overexploitatie leidde tot historisch sterk verlaagde grondwaterpeilen in de regio van Aalst, maar vooral ook in de regio van Waregem. De grotere diepte waarop dit grondwater zich situeert, maakt dat er slechts weinig landbouwbedrijven van dit grondwater gebruik maken. Door beperkende maatregelen vanuit de VMM zouden deze lagen weer herstellende zijn (VMM, 2008).

KAART 34: DROOGTEGEVOELIGHEID VAN DE BODEM

bron: Droogtegevoeligheid van de bodem - Vlaamse Milieumaatschappij

3.3. Droogte

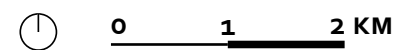
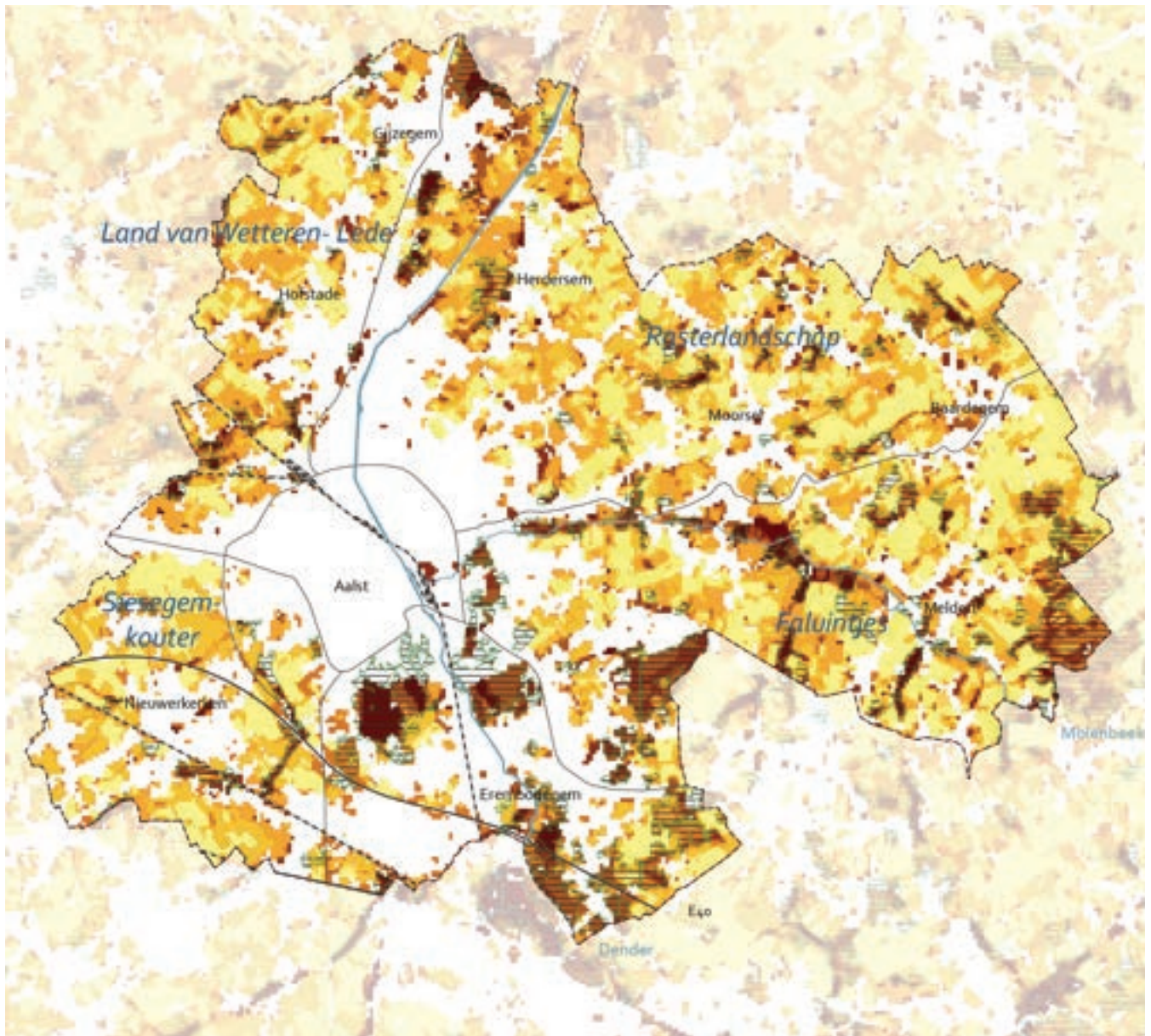
De grondwatervoorraden in Vlaanderen zijn erg klein in vergelijking met andere Europese landen, waardoor verdroging van de bodem in de toekomst vaker zal optreden. Droogte bevindt zich voornamelijk in de bovenste bodemlaag. Er zijn vier oorzaken waarom sommige grondwaterlagen in Vlaanderen opdrogen: 1) op sommige plaatsen wordt er te veel grondwater opgepompt vanwege het gestegen watergebruik door de aangroeiende bevolking en de economische activiteiten, 2) het regenwater kan onvoldoende in de grond sijpelen door de aanleg van meer verharde oppervlakken vanwege gewijzigd landgebruik, rechtgetrokken of uitgediepte waterlopen, ..., 3) drainage, bemaling voor infrastructuurwerken, en 4) klimatologische variaties (Departement Landbouw & Visserij, z.j.). Afnemende laagwaterdebieten en droogvallende waterlopen en waterbuffers zullen dus vaker voorkomen en op meerdere locaties. Dit heeft een slechtere waterkwaliteit als gevolg en kan een bedreiging vormen voor drinkwatervoorziening (VMM, z.j.).

Op kaart 34 is te zien dat in de gemeente enkele zones met droogtegevoeligheid voorkomen, voornamelijk in het zuidwesten ter hoogte van de Siesegemkouter en het Land van Nieuwerkerken. Dit gebied is de leemstreek van Aalst en vormt de overgang naar de heuvel van Helderghem. Smallere beekvalleien doorsnijden het landschap.

"Droogte heeft als gevolg dat er weinig aanvulling op het grondwater is. In Aalst zijn de bodems overwegend matig gevoelig tot gevoelig voor droogte."

Sumaqua

KAART 35: HUIDIGE ORGANISCHE KOOLSTOFOPSLAG + BOSWIJZER 2018

bron: Natuurrapport 2014 - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

3.4. Koolstofopslag en -uitstoot

Koolstof wordt opgeslagen of gecaptureerd in zowel biomassa als in de bodem. Koolstofopslag vindt plaats door de groei van biomassa in bossen, maar eveneens door andere vormen van landgebruik. Het stimuleren van bijkomende koolstofopslag in ecosystemen is een vorm van klimaatmitigatie en voorkomt broeikasgasemissies. De koolstofvoorraad van een ecosysteem wordt mede bepaald door het klimaat en menselijke invloeden (bodemwerking, erosie, sedimentatie, bemesting, oogst). Bodemzorg kan dus ingezet worden in de strijd tegen klimaatverandering en heeft een positieve invloed op het klimaat (captatie, waterhuishouding), de biodiversiteit en de productie. Onder landbouw nam de koolstofopslag de voorbije decennia af door intensieve drainage in natte bodems, maar via beheermaatregelen in de landbouw kan de opslag van koolstof gunstig gestuurd worden⁷ (Letkens et al., 2014). Echter, bodemzorg is een werk op lange termijn waardoor het nog hard zoeken is wat dit kan betekenen in de praktijk van landbouw. Daarbovenop heerst er ook een problematiek van eigendomstructuren doordat veel gronden voor een aantal jaren verpacht worden.

Organische koolstofopslag

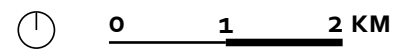
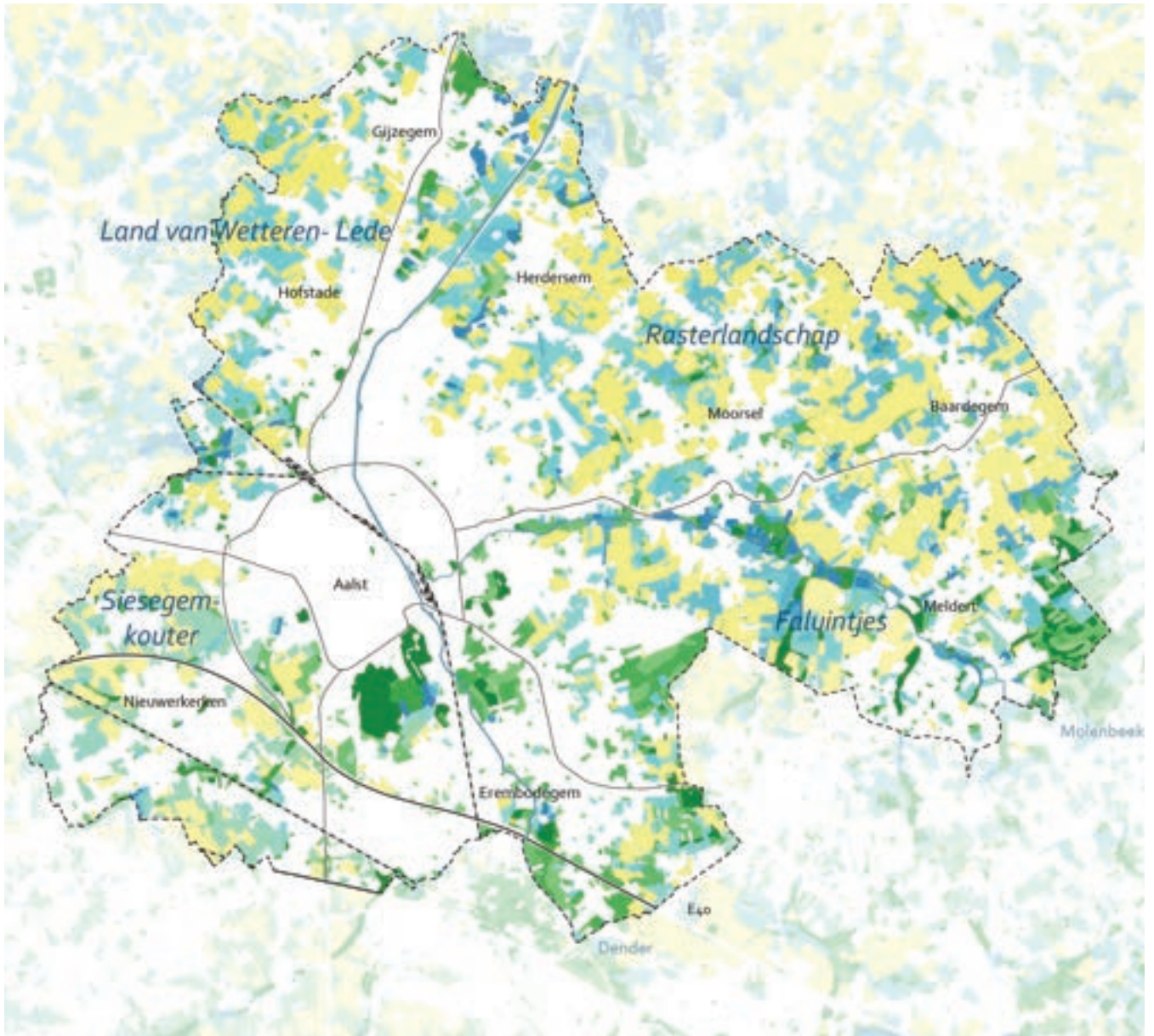
Het potentieel van koolstofopslag in de bodem wordt grotendeels vastgelegd door de bodemeigenschappen en het beheer van de bodem (Universiteit Antwerpen, z.j.). Blauwgroene structuren gaan hand in hand met het opslaan van grote hoeveelheden koolstof. In Aalst zijn dit enerzijds de Valleien van Molenbeken (Lede), de groenpool met de Vallei van de Dender en de Mark, alsook het Kravaal- en Herenbos en anderzijds de waterlopen zoals de Dender en de Molenbeek. In het landbouwareaal komt algemeen een lagere opslag van koolstof voor, hoewel er ook grote verschillen waar te nemen zijn tussen de percelen. De redenen hiervoor zijn de grote impact op de koolstofopslag van de bodemtextuur, teelt(rotaties) en het bodemkoolstofbeheer dat wordt uitgevoerd in de agrarische activiteiten (Atelier Romain et al., 2021).

Nevenstaande kaart toont de huidige koolstofopslag in bodem opgedeeld volgens akkerland, grasland en bos en ander groen. De koolstofopslag in akkerland hangt nauw samen met neerslag en temperatuur. Binnen Vlaanderen zijn er qua klimaat geen sterke gradiënten, waardoor vooral textuur en bemesting de gradiënten bepalen. De koolstofopslag onder grasland correleert vooral met textuur en drainage. De natte gronden hebben de hoogste voorraden koolstof. Echter, intensieve drainage bij natte bodems door landbouw heeft een dalende koolstofopslag in de bodem als gevolg. Hetzelfde geldt bij overige landgebruikscategorieën zoals bos en ander groen waar een toenemende koolstofopslag is bij nattere bodems. Er is geen verschil tussen de koolstofinhoud van zandleem- en leembodems. Bos en ander groen hebben een hogere koolstofvoorraad in de bodem dan akkerland (Letkens et al., 2014).

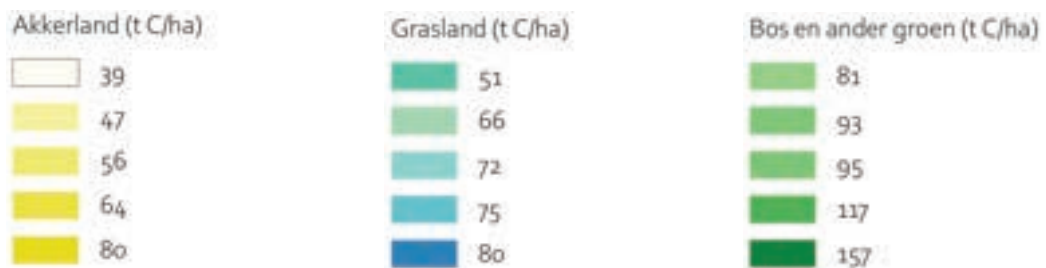
	Vlaamse limietwaarden (%C)	Streefzone Universiteit Gent (%C)
zand	1,0	1,2 - 1,9
zandleem	0,9	1,0 - 1,5
leem	0,9	1,3 - 1,7
klei	1,2	1,6 - 2,6

FIGUUR 18: Tabel over Vlaamse limietwaarde en streefzones voor organische C-gehalte in de bouw voor in akkerland (LNE, 2014)

⁷ ILVO stelde een lijst op met tien 'bodembevelen' of vuistregels om de bodem in goede conditie te houden en optimaal te laten renderen. Document kan geraadpleegd worden via: <https://edepot.wur.nl/382248>

KAART 36: HUIDIGE KOOLSTOFOPSLAG IN DE BODEM

bron: NARA 2014 - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Fysische geschiktheid voor koolstofopslag in de bodem

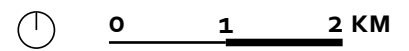
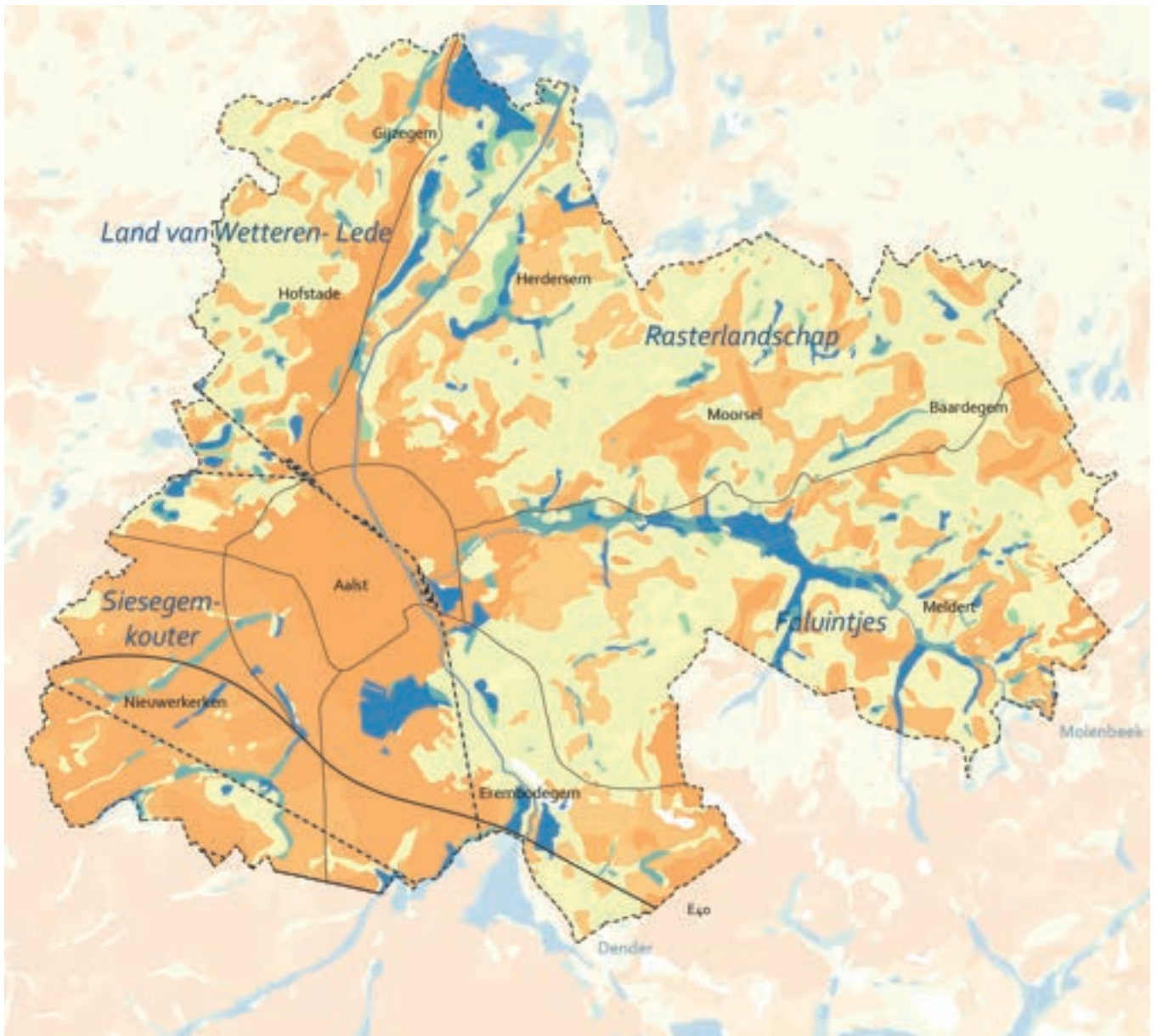
De fysische geschiktheid geeft weer in hoeverre een bodem, dankzij de kenmerken eigen aan de standplaats, in staat is om een hoge koolstofopslag op te slaan. Mogelijke standplaatskenmerken zijn de lokale temperatuur, neerslag, verdeling van de korrelgrootte, hellingsgraad, expositie, vochtigheid, Vegetatie of beheer vallen hier buiten beschouwing. In Vlaanderen is de variatie in klimaat en reliëf beperkt, waardoor het gering een invloed heeft op de koolstofopslag. De fysische geschiktheidskaart is samengesteld door de koolstofvoorraad in de bovenste 100 cm te modelleren op basis van de bodemtextuur en bodemdrainageklasse (Letpens et al., 2014).

In Aalst is een zeer hoge geschiktheid voor koolstofopslag in de bodem (blauw) ter hoogte van de groengebieden en de waterstructuren (de Dendervallei en de Molenbeekvallei). In deze zones is de bodem nat genoeg om koolstof op te slaan en deze niet meer los te laten (omwille van de natte omstandigheden). Ook in de akkerbodems is het opslaan van koolstof wenselijk. Via koolstoflandbouw kan de landbouw(st)er CO₂ uit de lucht halen en koolstof vastleggen in de bodem. Koolstofopslag in landbouwgrond draagt bij aan een betere bodemkwaliteit en een betere weerbaarheid tegen extreme weersomstandigheden zoals wateroverlast en droogte.

"Als gevolg van droogte, hittestress en wateroverlast door langdurige regen, speelt het bedrijf in op de klimaatverandering door meer humus in de bodem te krijgen en de bodem het volledige jaar bedekt te houden door na de teelt groenbedekkers te zaaien."

Landbouw(st)er uit de enquête

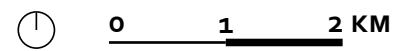
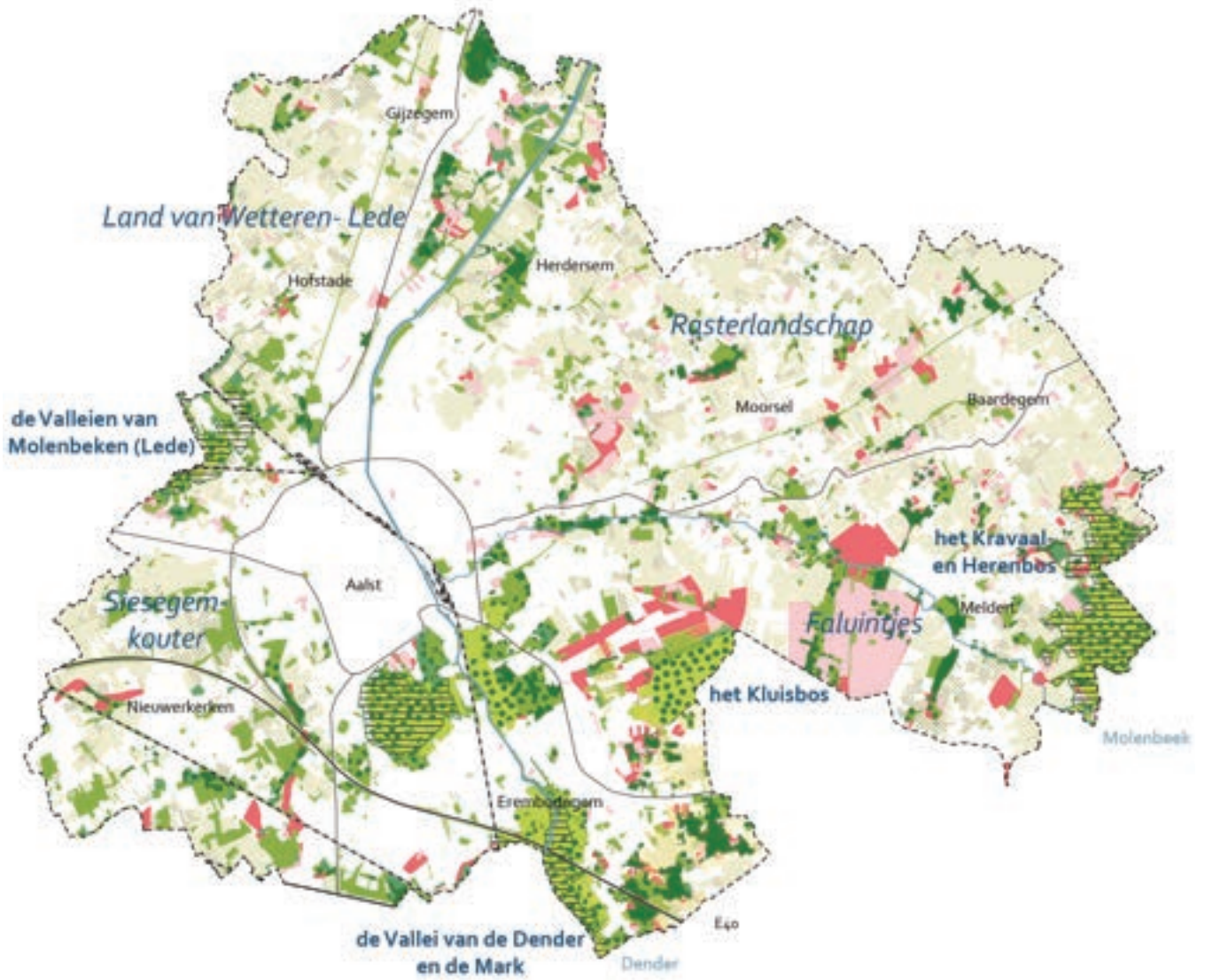

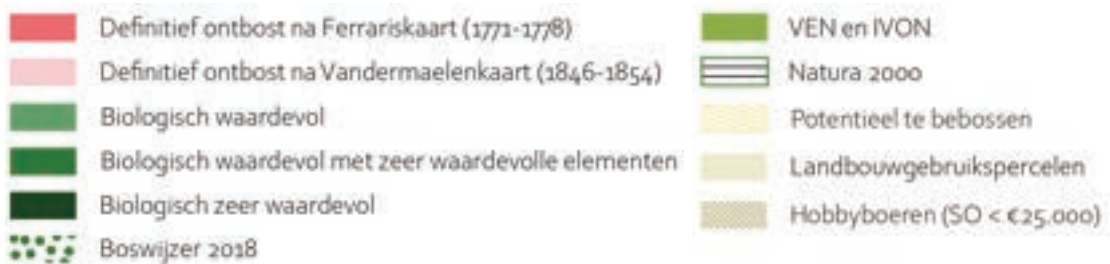
KAART 37: FYSISCHE GESCHIKTHEID VOOR KOOLSTOFOPSLAG IN DE BODEM

bron: NARA 2014 - Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

KAART 38: EVOLUTIE VAN BOS- EN NATUURGEBIED

bron: Agentschap voor Natuur en Bos, Groenpool Aalst (2020) - Stad Aalst

3.5. *Ecologische structuren: biodiversiteit en connectiviteit*

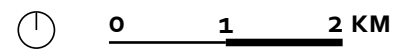
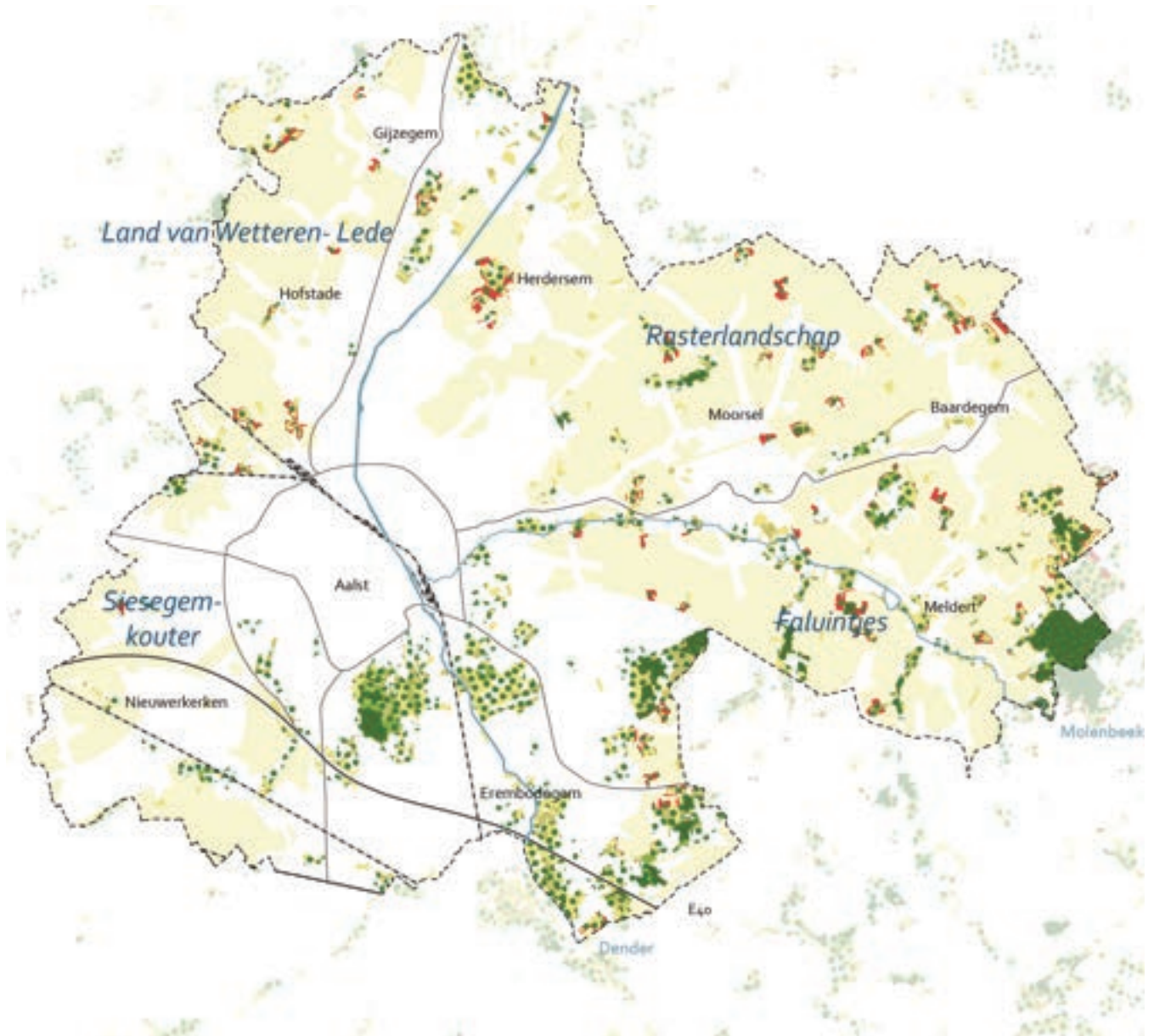
Om een lange termijnvisie voor het Aalsterse landbouwareaal uit te stippelen, is het cruciaal om de open ruimte te behouden en te versterken en dient er vermeden te worden dat er bijkomende, open ruimte wordt aangesneden. Groenblauwe elementen kunnen daarbij ondersteunen door deze tot in het stedelijk stadshart van Aalst te brengen, zodat de positieve effecten van de open ruimte en de landbouw ook door burgers opgemerkt worden. De open ruimte en meer specifiek de natuur hebben een intrinsieke, ecologische waarde die het best gecapteerd wordt door enerzijds de biologische kwaliteit en anderzijds de (historische) verbondenheid van de natuur in het grootschalig groenblauw netwerk in kaart te brengen.

Evolutie van bos- en natuurgebied

Om de evolutie van de bos- en natuurgebieden in Aalst weer te geven, is een combinatie nodig van meerdere kaartlagen. Nevenstaande kaart wordt samengesteld door onder andere de historische bossen vanop de Ferrariskaarten (opgenomen in de periode 1771-1778) en de Vandermaelen kaarten (opgenomen in de periode 1846-1854). Een deel van de historische bosgebieden is bewaard gebleven in de huidige VEN, IVON en Natura 2000-gebieden, namelijk de Valleien van de Molenbeken, de Vallei van de Dender en de Mark, het Kluisbos en het Kravaal- en Herenbos. Deze VEN, IVON en Natura 2000-gebieden worden beschermd. Ter hoogte van de Faluintjes is een groot deel van het historisch bosgebied, aangeduid op de Vandermaelenkaart, op heden verdwenen.

Aanvullend op de historische bossen wordt ook de biologische waarderingskaart (BWK) getoond. BWK geeft een overzicht van de biologische waarde van de bodembedekking, vegetatie en KLE (INBO, z.j.). De biologische waarderingskaart kent geen rechtsdoorwerking, waardoor enkel de hoogste klassen relevant zijn. In Aalst bevinden de biologisch zeer waardevolle gebieden zich vaak nabij de natuurgebieden. Er zijn geen zeer biologisch waardevolle gebieden gelegen in agrarisch bestemmingsgebied. Slechts een beperkt aantal zeer biologisch waardevolle gebieden komen voor in de landbouwgebruikspercelen. Het merendeel van de biologisch waardevolle gebieden overlappen met de Boswijzer 2018. De Boswijzer selecteert bos op basis van volgende criteria: 1) Bosoppervlakte minstens 0,5 ha, 2) Lengte/breedte verhouding minstens 2,5, en 3) Sluitingsgraad minstens 50% (Geopunt, 2018).

In de studie van de Groenpool (2020) is een overzichtskaart opgemaakt met potentieel te bebossen percelen. Deze percelen situeren zich hoofdzakelijk nabij het Kluisbos en Erembodegem. De selectie is gebeurd op basis van een zestal criteria: 1) Passen in een duurzame bosstructuur, 2) Actueel geen bosvegetatie, 3) Niet in herbevestigd agrarisch gebied, 4) Niet in een natuurreservaat, 5) Geen biologisch waardevol grasland of ruigtevegetatie, en 6) Een relatie hebben met een bestaande boskern en aldus helpen een duurzamere boskern te realiseren door inbreiding, aangrenzende uitbreiding en verbinding van gescheiden gelegen boskernen.

KAART 39: BOSLEEF TIJD (1771 - 2001) EN BEBOSTE GEBIEDEN VOLGENS AGRARISCH BESTEMMINGSGBIED

bron: bron kaartmateriaal

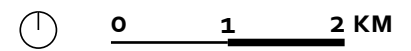
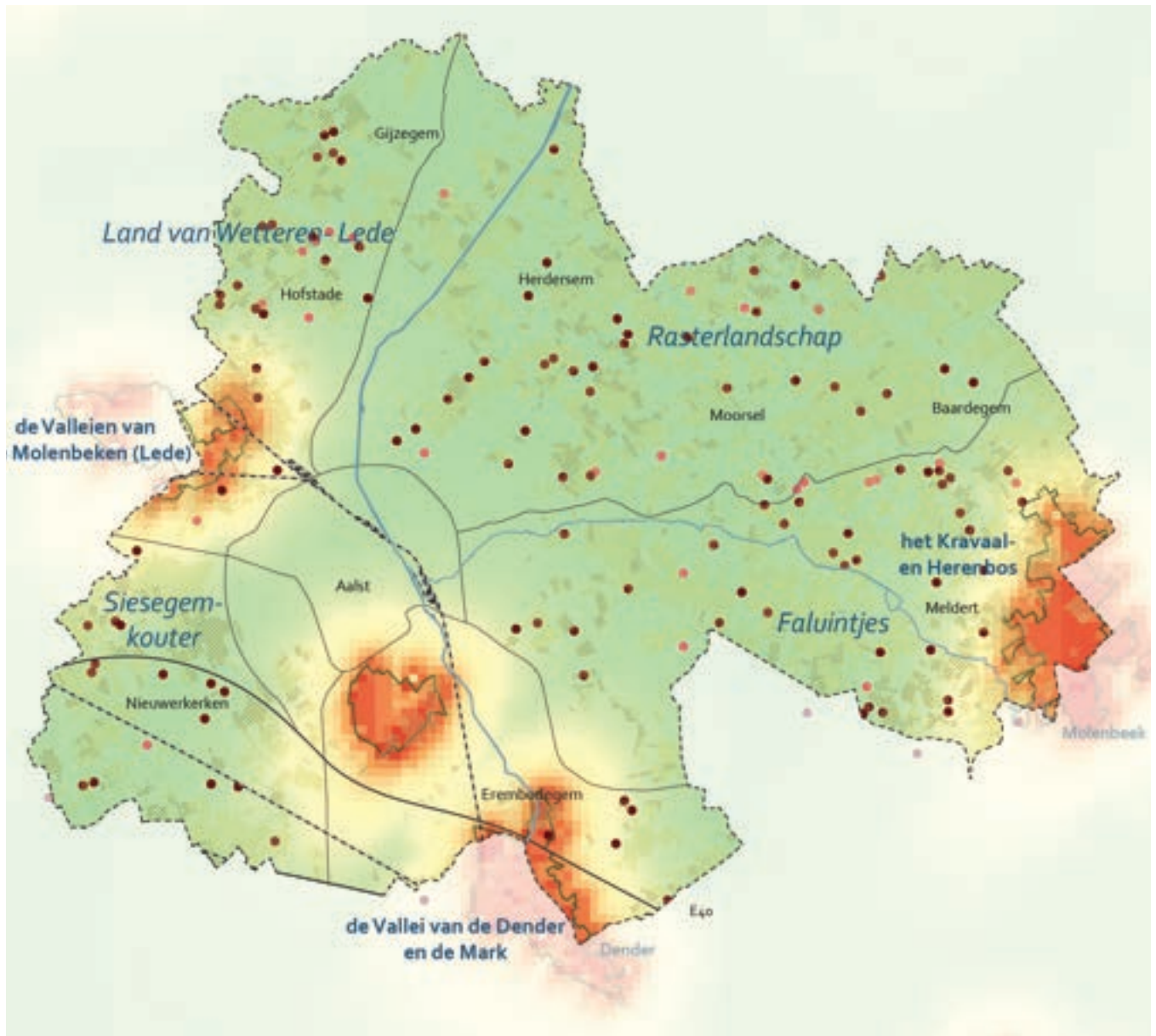
Bosleeftijd en beboste gebieden volgens agrarisch bestemmingsgebied

Kaart 39 toont de overlappingsen tussen het agrarisch bestemmingsgebied van het gewestplan en de Boswijzer 2018, aangeduid in het rood. De beboste gebieden in agrarisch gebied zijn verspreid over het grondgebied. De bosleeftijdskaart (1771-2001) is een combinatie van vier kaartlagen, namelijk de Ferrariskaarten, de Vandermaelen kaarten, de 3de editie van topografische kaarten (opgemaakt tussen 1910-1940) en de actuele bebossing volgens de boskartering van 2001. Ter hoogte van het Osbroek, de Kapellemeersen, het Kluisbos en het Kravaalbos vindt men nog historische bosstructuren van voor 1775. De meerderheid van het versnipperd Aalsters bosareaal is ontstaan na ca. 1930.

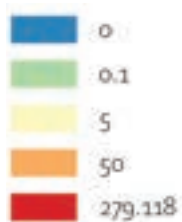
Toenemende bebossing in agrarisch gebied

Net zoals heel wat andere gemeenten zet de stad Aalst de laatste jaren sterk in op bijkomende bebossing om te beantwoorden aan de prangende klimaatdoelstellingen. Ondanks de noodzakelijke doelstelling gaat dit hier en daar ten koste van vruchtbare landbouwgrond met oog voor de kwantitatieve opgave. Tijdens het participatietraject werd bijvoorbeeld aangegeven dat pensioenboeren wel eens verleid worden om hun percelen gelegen op vruchtbare kouters te bebossen. De huidige subsidies die worden toegekend in functie van bosaanplant leveren de landbouw(st)er immers heel wat winsten op.

Verder is een transparante en heldere communicatie gewenst omtrent bijkomende bebossing naar de diverse spelers in het landbouwgebied, in de eerste plaats met de landbouwsector. Vaak gebeuren immers onterechte veronderstellingen en ontstaat een zinloze polarisatie tussen natuur en landbouw omwille van gebrek aan communicatie.

KAART 40: PAS-GEVOELIGHEDEN

bron: ILVO, Landbouwgebruikspcelen 2019

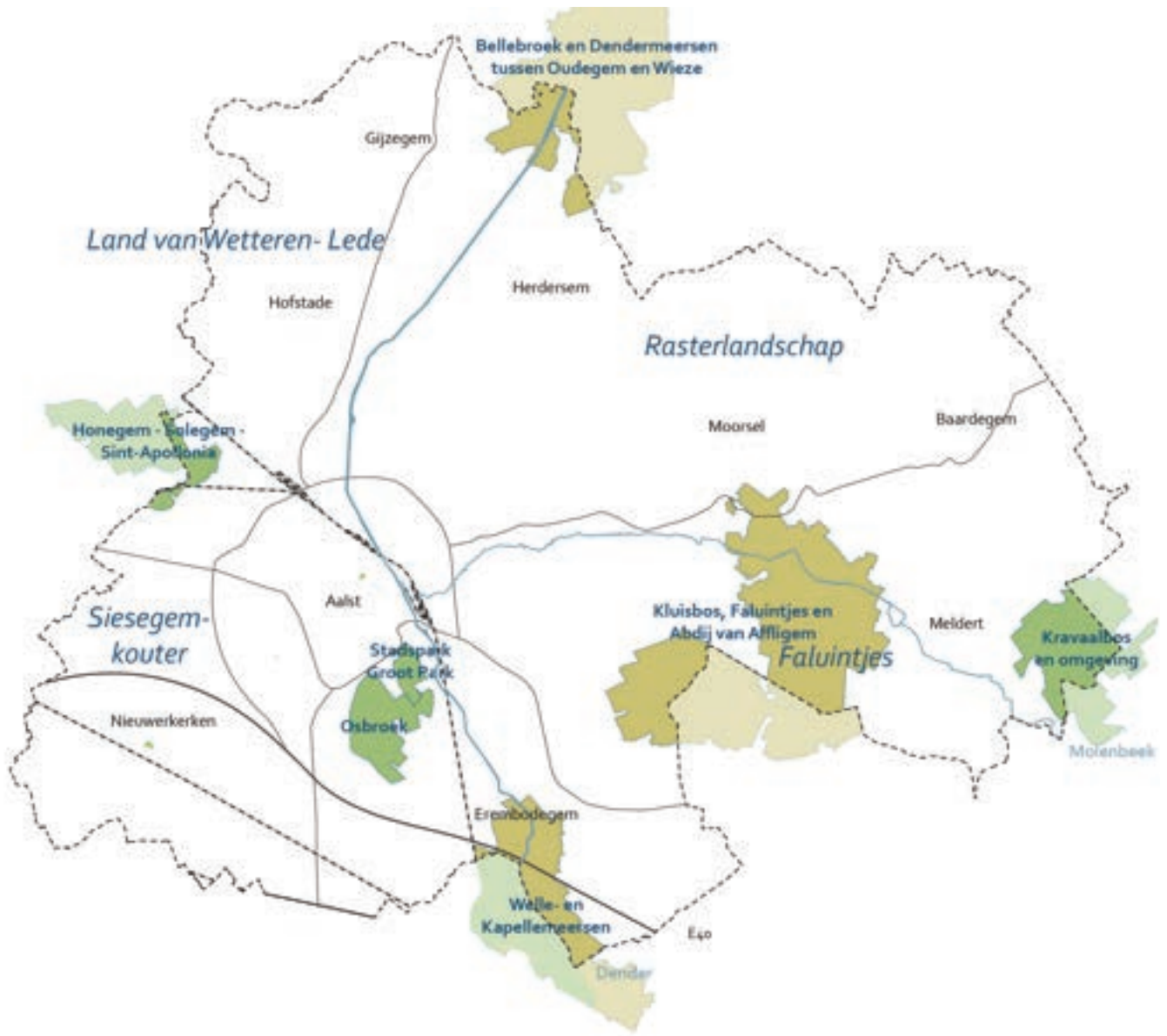
3.5.1. PAS - Stikstof

Nevenstaande kaart toont, op een resolutie van 100 m, wat de significantiescore zou zijn als je in het midden van de rastercel een stal zou zetten met een ammoniakemissie van 5.000 kg NH₃/jaar. De methodiek van de berekening staat beschreven in (De Pue et al., 2017). De berekening maakt gebruik van IFDM, het luchtkwaliteitsmodel dat ook wordt gebruikt voor de impactberekening in kader van PAS bij nieuwe vergunningsverleningen. Dat model steunt op meteodata om de verspreiding van een pollutant te modelleren, en toont dus een patroon van grotere verspreiding ten noordoosten van de bron (omwille van de overheersende zuidwestelijke windrichting in Vlaanderen). Dit betekent dat in de toekomst de werking van enkele Aalsterse landbouwbedrijven onder druk komt te staan.

Wat de impactkaart betreft, betekent dit dat zones ten zuidwesten van een SBZ-H een hogere impact zullen vertonen (want windopwaarts van de gevoelige natuur). De kaart is berekend voor een emissie van 5.000 kg NH₃/jaar, maar de impactscore schaalt lineair met de emissie. Dat wil zeggen dat een emissie van 2.500 kg NH₃/jaar zou resulteren in een impactscore die de helft is dan voor een emissie van 5.000 kg NH₃/jaar. Een emissie van 5.000 kg NH₃/jaar komt ongeveer overeen met 2.000 mestvarkens in een niet-ammoniakemissiearme stal. Dat is een aan de grote kant, maar nog steeds vrij gemiddeld. Wat betreft melkvee komt dit overeen met een bedrijf van (bijna) 500 melkkoeien, wat zeer groot is in deze sector. Eigenlijk maakt dit – omwille van de lineaire schaling – niet zo veel uit: dezelfde gebieden op de kaart zouden nog steeds hogere scores geven (zij het dat het absolute getal lager zou zijn). Belangrijk om aan te geven is dat de kaart enkel op gebiedsniveau een indicatie geeft van de PAS-gevoeligheid. Dit vervangt geenszins de berekening die gebeurt voor individuele dossiers, waarin de exacte emissie wordt bepaald op basis van het aantal dieren en het staltype, en de locatie ook exacter wordt in rekening gebracht. De significantiescore is berekend met de meest recente kaart van de actuele habitats, doelen en zoekzones, die tegenwoordig ook wordt gebruikt voor vergunningsaanvragen. De berekening houdt ook rekening met de gemiddelde depositiesnelheid op een locatie, en de achtergronddepositie.

De impactkaart is geplot met de volgende 4 kleuren: blauw (<0,1%), groen (0,1-5%), oranje (5-50%) en rood (>50%). De onderverdeling groen-oranje-rood volgt rechtstreeks uit het PAS-beleid dat sinds 2014 is uitgerold, met de zogenaamde rode, oranje en groene brieven. Dit is het stikstofbeleid dat door het stikstofarrest in februari is onderuit gehaald. Wanneer veehouderijen een (her)vergunning aanvroegen, werd de Significantiescore berekend. Die score reflecteert de bijdrage van het landbouwbedrijf aan de kritische last in de habitat die het meest getroffen is door de ammoniakuitstoot van het bedrijf. Indien het bedrijf meer dan 50% van de kritische last bijdraagt (code rood), dan kon het niet (her)vergund worden. Bedrijven die tussen 5 en 50% bijdragen (code oranje) konden vergund worden indien er in de nieuwe vergunde situatie geen toename was van de ammoniakuitstoot. Voor bedrijven die minder dan 5% van de kritische last bijdragen (code groen), waren er geen specifieke beperkingen in het kader van de PAS. In afwachting van de nieuwe PAS is er een tijdelijk kader invoegen. Dit hanteert een drempel van 0,1%, waarbij bedrijven boven die drempel een reductie van 30% dienen na te streven (ANB, 2021). Rode bedrijven (>50%) kunnen (nog steeds) niet worden hervergund.

Uit de kaart van Aalst valt op te maken dat voor een bedrijf die 5.000 kg NH₃/jaar uitstoot, er nergens in Aalst plekken zijn waar met die emissie de drempel van 0,1% niet is overschreden. Je kan ook zien op welke plekken helemaal geen (her)vergunning mogelijk is, met name deze waar de significantiescore hoger dan 50% zou zijn. Feitelijk maakt de zeer strenge tijdelijke regeling dat quasi heel Vlaanderen 'PAS-gevoelig' is geworden, maar de kaart voor Aalst laat wel zien in welke gebieden in Aalst de problematiek nog relevanter is (met name aangrenzend aan de SBZ-H). Ook in Aalst is aldus voor enkele landbouwbedrijven de toekomst onzeker door het Vlaamse stikstofakkoord. Voor deze bedrijven is het moeilijk om een stal nog (her)vergund te krijgen. De regelgeving wordt bij het finaliseren van voorliggend landbouwbeleidsplan nog op Vlaams niveau verder uitgewerkt.

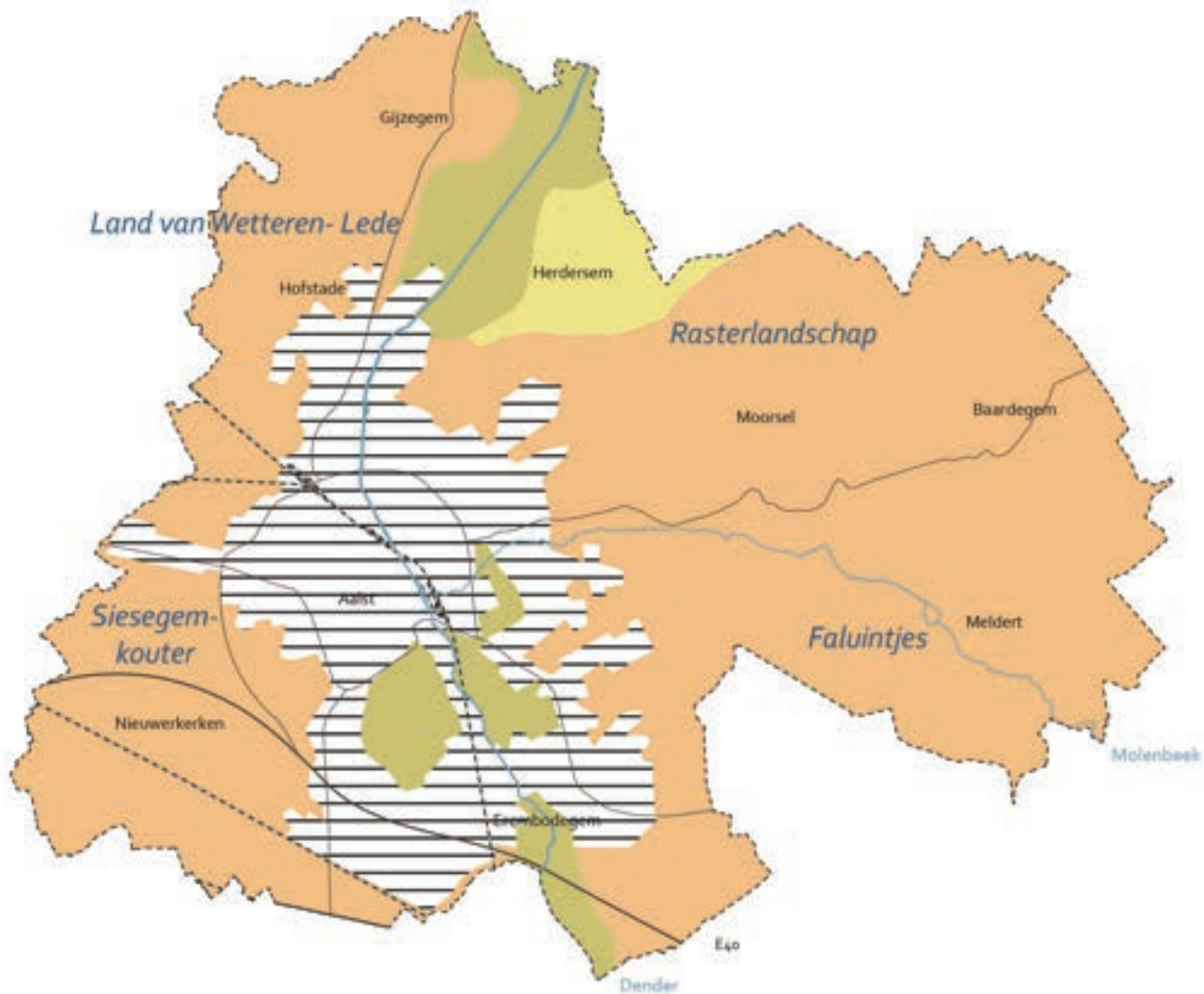

0 1 2 KM

KAART 41: ERFGOED

- beschermd cultuurhistorisch landschap
- vastgesteld landschapsrelict

bron: bron kaartmateriaal

KAART 42: TRADITIONELE LANDSCHAPPEN

- Scheldebekken zonder getijden
- Zandleem- en leemstreek
- Zandstreek binnen Vlaamse Vallei
- Stedelijke gebieden en havengebied

4 Lopende planningsprocessen

In Aalst en omgeving zijn tal van ruimtelijke alsook gebiedsprocessen volop opgestart, in ontwikkeling of uitgevoerd die allen een invloed hebben op zowel het landbouwgebied als op het landbouwgebruik. Het is van belang dat het landbouwbeleidsplan deze projecten als vertrekbasis gebruikt en nagaat waar diverse ruimtelijke vraagstukken elkaar kunnen versterken.

Volgende projecten komen aan bod:

- (2010-...) Strategisch project Landschap van Erembald tot Kravaalbos - Regionaal Landschap Schelde-Durme;
- (2019-...) Natuurinrichtingsproject Wellemeersen en omgeving Oude Dender - Vlaamse Overheid, provincies Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant en betrokken gemeenten;
- (2020) Gebiedsvisie en ontwikkelingsstrategie Groenpool Aalst - Stad Aalst, OMGEVING en Hesselteer;
- (2020-...) Strategisch plan Ruimte voor water Dendervallei - Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Overheid;
- (2015-2018) Energielandschap Denderland: Een ruimtelijke gebiedsgerichte visie – Buur, Provincie Oost-Vlaanderen, Provincie Vlaams-Brabant, Departement Omgeving en Common Ground;
- BPA's, Gewestelijke RUP's en Gemeentelijke RUP's.

Verder dient afgestemd te worden met lopende trajecten parallel opgezet met de opmaak van het landbouwbeleidsplan zoals het Integraal Waterplan en het Klimaatplan.

Strategisch project Landschap van Erembald tot Kravaalbos

Het strategisch project reikt uit over het Landschap van Erembald tot Kravaalbos en heeft als doelstelling om enerzijds de ruimtelijke kwaliteit en anderzijds de belevingswaarde van het projectgebied te verbeteren. Het project komt tot stand door een nauwe samenwerking tussen de diverse actoren actief in het gebied. In de derde editie van het strategisch project (lopend van 2020 tot 2023) wordt gewerkt rond de volgende drie strategische doelstellingen:

- Robuuste en samenhangende open ruimte ontwikkelen en vrijwaren voor landbouw, natuur, bos en water, waarbij aandacht is voor het versterken van de identiteit van de diverse, waardevolle landschappen in het gebied. De productie van streekproducten wint aan belang.
- Uitbouw van een netwerk van functionele én van toeristische/recreatieve fiets- en wandelverbindingen die tot in de kernen van de omliggende steden en woonkernen doordringen.
- Ruimtelijk rendement verhogen in geplande nieuwe woonontwikkelingen in het open ruimte gebied en door slimme herontwikkeling van bebouwde ruimte die vrijkomt. Zo biedt de Abdij van Affligem tal van mogelijkheden op vlak van toerisme, recreatie, lokale economie en zelfs landbouw. Ook de oude pastorie en de oude brouwerij van Meldert en de nieuwe woonontwikkeling Immerzeel bieden veel mogelijkheden.

Om deze strategische doelstellingen te realiseren wordt ook gelijktijdig ingezet op specifieke acties rond het landschappelijk onroerend en cultureel erfgoed, het natuurlijk erfgoed, de toegankelijkheid en gastvrijheid, de duurzame landbouw, en de lokale plattelandseconomie. Zo wordt de hopcultuur versterkt. Ook worden de bos- en natuurgebieden beschermd,

FIGUUR 19: Overzichtskartaal Strategisch Project Erembald tot Kravaalbos (Landschap van Erembald tot Kravaalbos)

opgevaardeerd en beheerd door de uitbouw van een ecologisch netwerk. Een kwaliteitsvol recreatief netwerk met routegebonden voorzieningen wordt gepromoot. Wat betreft de duurzame landbouw, worden landbouw(st)ers ondersteund in hun rol als landschapsbouwers. Eveneens wordt verbrede landbouw in het landschap ondersteund en gestimuleerd. Een andere doelstelling is om de voedselproductie lokaal te vermarkten (korte keten, stadslandbouw). Ook een actiegericht netwerk van landbouw(st)ers i.r.t. het landschappelijk, cultureel en natuurlijk erfgoed wordt ondersteund. Hetzelfde geldt voor ondernemers (Departement Omgeving, 2021).

Natuurinrichtingsproject Wellemeersen en omgeving Oude Dender

Wellemeersen en omgeving is een 316ha groot gebied dat ligt langs de linker- en rechteroever van de Dender op het grondgebied van de stad Aalst en de gemeenten Affligem, Denderleeuw en Liedekerke. Het natuurinrichtingsproject situeert zich grotendeels binnen de groene gewestplanbestemmingen, het randstedelijk groengebied. Het klein gedeelte gelegen op Aalsters grondgebied situeert zich ten zuiden van de kern Erembodegem. Een deel van het gebied is aangeduid als Speciale beschermingszone (SBZ). Het project focust op: 1) Herstel van kwetsbare, Europees beschermde leefgebieden zoals structuurrijk elzenbroekbos, grote zeggenvetaties, moerassen en hooilanden, 2) Kwaliteitsverbetering van de structuur van bossen door meer variatie te voorzien, en 3) Het uitbreiden en versterken van grasland- en moerasgebieden voor weide- en moerasvogels (VLM & ANB, 2020).

Gebiedsvisie en ontwikkelingsstrategie Groenpool Aalst

In 2020 werd er een geïntegreerde ontwikkelingsvisie en -strategie voor de Groenpool van Aalst uitgewerkt. Groenpool Aalst is een gebiedsgericht project dat inzet op de realisatie van een 800ha groot open ruimte gebied dat als recreatieve en ecologisch waardevolle groene long kan fungeren voor bezoekers van binnen en buiten de stad. Groenpool Aalst bestaat grotendeels uit

FIGUUR 20: Overzichtkaart toont de potentiële bosuitbreiding in de Groenpool Aalst (Groenpool Aalst, 2020)

FIGUUR 21: Groenpool Aalst (Groenpool Aalst, 2020)

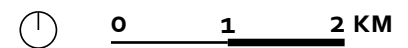
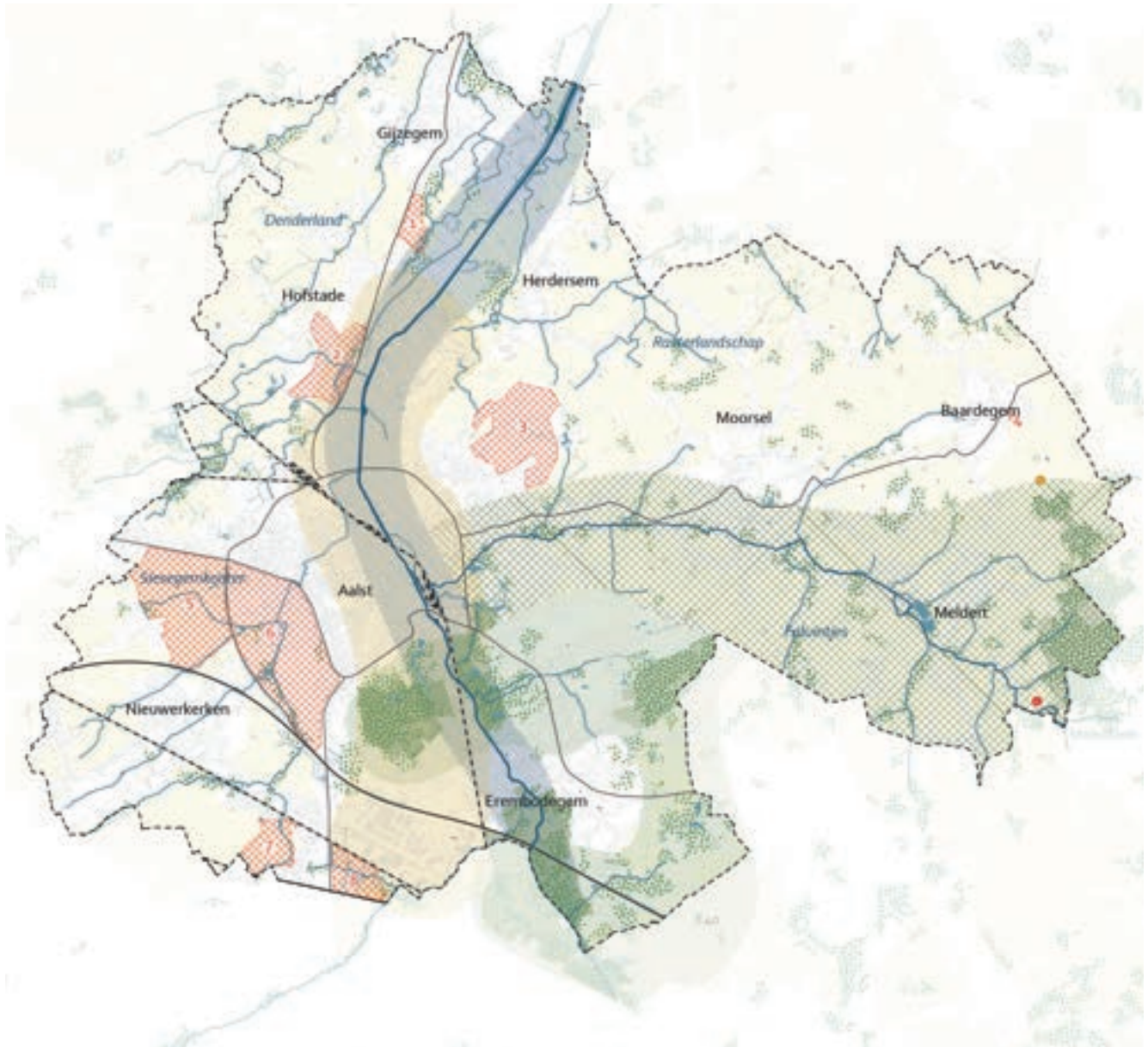
natuurgebied, maar ook uit landbouwgebied.

De Groenpool leent zich door zijn verschillende natuurkernen en waardevolle open ruimte tot de realisatie van een heuvellint. Dit nieuwe fiets- en wandelnetwerk heeft als doel de erfgoedlandschappen, woonkernen en natuurgebieden aan elkaar te rijgen. Aan dit heuvellint worden ook inrichtingsprojecten gekoppeld die de natuur en erfgoedbeleving versterken en een antwoord bieden op de klimaat-, verstedelijkings- en mobiliteitsuitdagingen. De Groenpool kadert binnen het strategisch project Erembald-Kravaalbos en Denderland. De ontwikkelingsvisie legt de nadruk op 7 thema's: 1) Heuvellint, 2) Poorten tot de groenpool, 3) Groenpool verbindt natuur, 4) Erfgoed komt tot leven in de groenpool, 5) Recreatie met respect voor natuur, 6) Wonen en werken in de Groenpool, en 7) Natuurinclusieve en stadsnabije landbouw. Voor landbouw worden twee aandachtspunten vermeld in de visie, namelijk 1) de teelten kunnen best natuurinclusief gebeuren onder de vorm van kringlooplandbouw die de biodiversiteit op en rondom het bedrijf benut en beschermt, en 2) inrichten van lokaal verkooppunt in de boerderij of stad, verkoopautomaten of website wat een alternatief verkoopsysteem oplevert. Ter hoogte van Osbroek en Gerstjens kan stadsnabije landbouw worden ingericht, die voor de lokale inwoners voedsel kan opleveren. Ook een boerenmarkt in het centrum van Aalst kan opgericht worden (Omgeving & Hesselteer, 2020).

Strategisch plan Ruimte voor water Dendervallei

Ruimte voor Water Dendervallei (opgestart in 2017) is onderdeel van de gebiedswerking in de Dendervallei onder de vorm van een Territoriaal Ontwikkelingsprogramma (T.OP) Dender. De doelstelling van het project is om het overstromingsrisico te verminderen, waarbij zowel naar het risico als naar de ruimtelijke en maatschappelijke meerwaarden voor het gebied gekeken wordt. Er worden oplossingen bedacht voor de overstromingsproblematiek en tegelijk wordt gewerkt aan het versterken van de Dendervallei op vlak van wonen, economie, landbouw, natuur, ... Het strategisch plan bestaat uit maatregelen en acties die deze geïntegreerde ontwikkelingsvisie in praktijk omzetten. Voor de Dendervallei worden acht bouwstenen uitgewerkt volgens vier categorieën. Bij het inschakelen van de Dendervallei (A) wordt het omliggende landschap waar mogelijk ingezet om water ruimte te geven (bw1), vast te houden (bw2) of bewust het landschap in te laten (bw3). Het verbreden van de Dender (B) grijpt in op de afvoercapaciteit van de Dender door het profiel zelf te verbreden (bw4) of de omliggende vallei (parallele stroom) in te schakelen (bw3). Deze eerste vier bouwstenen zetten hoofdzakelijk in op het verlagen van de kans op overstromingen. Bij de volgende vier bouwstenen ligt de focus op het verminderen van de schade als gevolg van een overstroming. Dit kan door het nemen van individuele maatregelen (C) die ingrijpen op de schadeposten zelf, zoals inzetten op paraatheid (bw5) of het stimuleren van adaptief bouwen (bw6). Tot slot kan er ook gekozen worden voor het collectief beschermen (D) van een specifieke omgeving met protectieve maatregelen (bw7) of door strategische gebieden waterrobuust te (her)ontwikkelen (bw8).

Bij de eerste bouwsteen 'overstroombare vallei' worden ook landbouwgronden meegenomen in de overweging. Specifiek voor Aalst heeft de bouwsteen betrekking op de gebieden rondom Gijzegem, Herdersem en Gerstjens. Bij landbouwkweekers dient er gekeken te worden naar het logisch gebruik van de grond, met aandacht voor de kwetsbaarheid van gewastypes bij overstromingen. Duurzame landbouw kan inzetten op de ruimtelijke inrichting en productiemethoden die de effecten van de klimaatverandering en waterschaarste milderen. Daarnaast biedt de omslag van duurzame landbouw kansen voor de uitbouw van een energielandschap in de Dendervallei. Grondenruil tussen laaggelegen gebieden in de vallei en hooggelegen gebieden op de kouters kan daarbij ingezet worden als strategie.

KAART 43: BESTEMMINGSWIJZIGINGEN EN LOPENDE PLANNINGSPROCESSEN

bron: Gewestplan, BPA, GRUP's en RUP's Aalst

Bij de vierde bouwsteen 'zachte verbreding van de Dender' wordt het openruimtegebied (in dit geval Gerstjens) ingeschakeld voor zachte verbreding. Het frequenter laten overstromen van de vallei in het voorjaar of de zomer kan voor sommige landbouwgronden (zoals akkers) zorgen voor een verminderde landbouwproductie. Gebiedsspecifiek moet gekeken worden naar het logisch gebruik van de grond. Zo zijn weilanden, natte broekbossen of natuurlijke gras- en hooilanden voorbeelden van watertolerante gebieden (De Vlaamse Waterweg et al., 2020).

Energielandschap Denderland

Net zoals Ruimte voor Water Dendervallei is Energielandschap Denderland (van 2015 tot 2018) een onderdeel van de gebiedswerking in de Dendervallei. Er wordt ingezet op 2 deelprojecten: 1) Opmaak van een gedragen ruimtelijke visie voor energielandschap Denderland, waarin gebiedsgericht en participatief onderzocht wordt welke kansen het Denderland heeft op vlak van grootschalige, hernieuwbare energiewinning (wind, water, zon, biomassa) en hoe deze gerealiseerd kunnen worden, en 2) Onderzoek naar de mogelijkheden voor kleinschalige hernieuwbare energie uit het landschap.

Wat betreft de potentiële winningsgebieden voor hernieuwbare energie(productie) worden in Aalst volgende gebieden aangeduid. Voor windturbines worden grotere bedrijventerreinen aangeduid. Zonne-energie situeert zich op de bedrijventerrein Trigel-Wijngaerdveld en Erembodegem alsook in de kern van Aalst voor zonne-energie op daken. Daarnaast wordt er ook ingezet op biomassastromen. Voor waterkracht wordt gekeken naar de sluizen en de bestaande watermolens in Aalst.

In Aalst wordt de bedrijventerreinen aan Trigel-Wijngaerdveld en Erembodegem aangeduid als energiehubs of EHUBs. In deze hubs komen energiestromen afkomstig van winningsgebieden samen. Deze locaties fungeren als verzamelplaatsen, aansluitpunten en verdeelpunten van energie voor het energie-intensieve metabolisme waarmee ze in verbinding staan: een stad of grote kern, een bovenlokaal transportnet (BUUR et al., 2018).

BPA's, Gewestelijke RUP's en Gemeentelijke RUP's

Naast de verschillende projecten zijn er ook tal van bestemmingswijzigingen onder de vorm van BPA's, GRUP's en RUP's die een invloed hebben op het agrarisch gebied van het gewestplan. Bij slechts één RUP (RUP Dries) blijft het agrarisch gebied voor gedeeltelijk behouden. De overige bestemmingsplannen verminderen het agrarisch gebied van het gewestplan met ongeveer 19 ha. Naast het RUP Dries springt ook het GRUP Bedrijventerrein Siesegemkouter sterk in beeld, waarbij de agrarische bestemming gewijzigd werd naar industriegebied. Landbouw(st)ers dienen hier noodgedwongen uit te bollen.

De volgende bestemmingswijzigingen vonden plaats:

- (1993) BPA 'Hofstade Centrum'
- (2003) GRUP Afbakening regionaalstedelijk gebied Aalst – volgende deelplannen:
 - Stedelijk gebied Ten Rozen
 - Gemengd regionaal bedrijventerrein Erembodegem Zuid IV
 - Gemengd regionaal bedrijventerrein Siesegemkouter
- (2007) RUP Parkgebied
- (2013) RUP Woonzorgcentrum Baardgem
- (2014) RUP Nederhase
- (2018) RUP Dries

**DYNAMIEK IN DE
AALSTERSE LANDBOUW**

5 Dynamiek in de Aalsterse landbouw

5.1. Sterktes van de Aalsterse landbouw

De landbouw in Aalst is reeds van oudsher kleinschalig

Een groot aandeel van het grondgebied Aalst, voornamelijk het noorden en het oosten is gelegen in de zandleemstreek. In tegenstelling tot lemig Vlaanderen of het poldergebied zijn hier reeds historisch kleinschalige landbouwbedrijven aanwezig. Ter hoogte van Moorsel, Baardegem en Herdersem, maar ook ten westen van Eredebodegem waren en zijn nog steeds relatief kleinschalige landbouwbedrijven terug te vinden. Historisch kwamen in de zandleemstreek vooral eerder kleinschalige en gemengde bedrijven voor als gesloten systemen voor. Aalst was gekend omwille van zijn hopteelt, maar ook zijn tuinbouw en bloementeelt. Voornamelijk in de omgeving van Moorsel kwamen talrijke eerder kleinschalige serres voor in het landschap. Op heden blijft nog weinig over van de hopteelt en zijn slechts een beperkt aantal serres terug te vinden in het landschap. Anno 2021 zijn er 106 actieve landbouwbedrijven, waarvan 61 beroepsmatige en 45 kleine landbouwbedrijven. Aalst beschikt over een relatief groot aandeel kleine landbouwbedrijven. De meest voorkomende bedrijfstypen zijn:

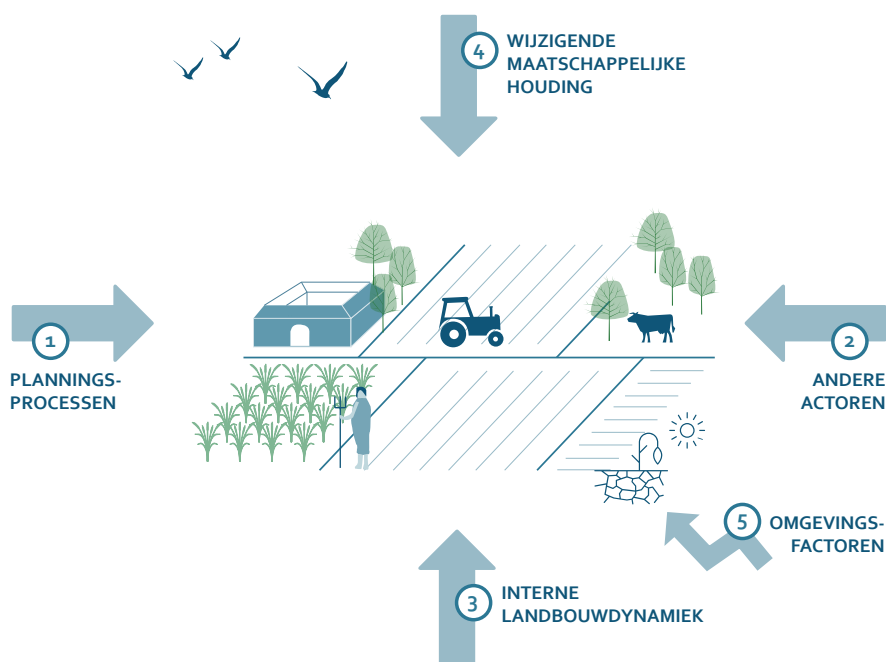
- 1) Gespecialiseerde melkveebedrijven,
- 2) Gespecialiseerde runderjong- en mestveebedrijven,
- 3) Bedrijven met diverse combinaties van akkerbouwgewassen,
- 4) Bedrijven met diverse graasdieren, en
- 5) Bedrijven met combinaties van graasdieren andere dan melkvee en akkerbouw.

De kleinschaligheid in de Aalsterse landbouw vormt een interessante context om op verder te bouwen richting een meer toekomstbestendige landbouw. Heel wat kansen liggen immers in het terugkeren naar kleinschalige, gemengde vormen van landbouw.

Een vitale landbouwgemeenschap vertaalt zich in lokale daadkracht

De veelheid aan intensief ingevulde enquêtes en een talrijke aanwezigheid op een constructief landbouwforum getuigt: Aalst beschikt over een dynamische landbouwgemeenschap! Er beweegt reeds heel wat. De landbouwgemeenschap heeft zin om (nog meer) samen te werken en dingen te doen met het oog op het vereenvoudigen van de omvangrijke taken van een individueel landbouwbedrijf. Deze dynamiek vloeit onder meer voort uit een dankbaar verleden

FIGUUR 22: Uitdagingen in beeld vanuit vijf mechanismen (Atelier Romain)

met beroepsorganisaties en adviesorganen, waar heel wat landbouw(st)ers op regelmatige basis met elkaar in contact kwamen om kennis uit te wisselen en bezorgdheden te delen. Enkele landbouw(st)ers experimenteren de laatste jaren reeds met nieuwe ideeën, technieken of teelten om antwoorden te zoeken op de actuele uitdagingen waarmee ze de laatste jaren worden geconfronteerd. Kortom, er is wel degelijk goesting! Maar er is nood aan ondersteuning, aan zekerheid en aan een gedegen toekomstperspectief om dit vol te houden en hoge ambities (samen) na te streven.

Groeiende interesse voor lokale voedselproductie en -consumptie

Onder de landbouw(st)ers blijkt op het landbouwforum een grote openheid en draagvlak rond korte keten initiatieven. De resultaten uit de enquête en de kaart rond stadsgerichte voedselinitiatieven toont aan dat reeds heel wat bedrijven actief inzetten op een meer stadsgerichte landbouw. De stad Aalst heeft zowel stadsgerichte landbouwinitiatieven als lokale voedselpunten verspreid over zijn grondgebied. Uit de landbouwenquête komt naar voor dat de meest voorkomende landbouwverbreding gerelateerd is aan de afzet van producten op lokaal niveau. Dergelijke bedrijven zetten meestal in op meerdere aspecten tegelijk zoals verkoop via korte keteninitiatieven, hoewwinkel en verwerking van oogst. Wat betreft de voedselomgeving, vertonen de kernstad en de dorpskernen van de gemeenten, met uitzondering van

Baardegem, een relatief goede bereikbaarheid van een regulier en gezond voedselaanbod. In verhouding zijn meer gezonde dan ongezonde voedingsinitiatieven in de kernstad aanwezig. Ook de belangstelling voor lokale producten groeit. Enkele gerichte gesprekken met consumentenorganisaties bevestigen dat er een groeiend publiek aanwezig is voor de aankoop van korte keten in Aalst en omgeving.

Aalsterse landbouw(st)er staat open voor transitie

Anno 2021 heerst er wel degelijk openheid voor een transitie naar meer duurzame en toekomstbestendige landbouw onder de Aalsterse boer(inn)en. Ook dit komt duidelijk naar voor onder de talrijke aanwezigen op het landbouwforum, en dit zowel vanuit de jonge als de oudere boeren en vanuit de 'gangbare' boeren als de 'experimenterende/pionierende' boeren. Afgelopen jaren wordt men geconfronteerd met onder meer klimaatuitdagingen en de noodzaak voor transitie werd onderschreven door vele aanwezigen. Er opent zich duidelijk een gezamenlijke vraag naar ondersteuning op dit transitiepad. De bereidheid onder de landbouw(st)ers is groot. En er is lokaal ook heel wat kennis reeds aanwezig. Het samenbrengen en faciliteren van deze kennis tussen boeren onderling is een eerste belangrijke zet!

5.2. *Uitdagingen en kansen in beeld*

De (Aalsterse) landbouw wordt geconfronteerd met heel wat uitdagingen die hun pad kruisen en die we kunnen bundelen onder vijf mechanismen. Het doel is hier niet zozeer om allesomvattend te willen zijn, maar vooral de focus te leggen op de voornaamste uitdagingen die aan bod kwamen tijdens de verkenningfase.

1. PLANNINGSPROCESSEN

Druk vanuit planningsprocessen van andere sectoren (1)

De landbouwruimte van Aalst wordt geconfronteerd met een groeiend aantal claims vanuit andere sectoren zoals natuur, bebossing, recreatie, industrie en wonen. Zo hebben landbouw(st)ers te kampen met overlast en weerlast als gevolg van de toenemende verstedelijking (zoals lintbebouwing). Maar ook het gewestelijk RUP Siesegemkouter nam een enorme hap uit de beschikbare landbouwruimte. Een gedegen visie op het landbouwbeleid claimt vruchtbare (kouter)gronden in de eerste plaats voor de landbouw, maar laat ook ruimte voor het perspectief vanuit andere sectoren met oog voor een duurzame en klimaatrobuuste landbouw. Mits een heldere visie op landbouw schuilen ook buiten de agrarische bestemming kansen tot meervoudig en doordacht ruimtegebruik.

2. ANDERE ACTOREN

Landbouwgebruik beperkt in agrarische bestemming (2)

Een belangrijk deel van het - volgens het gewestplan - agrarisch gebied is niet in landbouwgebruik. Aalst heeft ca. 3.251 ha bestemd als agrarisch gebied op basis van het gewestplan en daarop volgende bestemmingswijzingen in RUP's. De oppervlakte aan landbouwgebruik ligt echter aanzienlijk lager in Aalst. Slechts 2.063 ha of ong. 63,5% van deze oppervlakte is geregistreerd als landbouwgebruik (cijfers 2019). Het meeste landbouwgebruik situeert zich in het oosten van Aalst binnen de deelgemeenten Herdersem, Moorsel, Baardegem en Meldert. Opvallend is dat ca. 36,5% van het agrarisch bestemd gebied geen geregistreerd landbouwgebruik heeft. Eerste onderzoeksresultaten tonen onder meer in de randen van de stad Aalst en de omgeving van Moorsel, Nieuwerkerken en Hofstade een hoge druk van hobbylandbouw en meer specifiek infrastructuur m.b.t. paardenrecreatie in het landbouwgebied. Kansen liggen in het consequent vermijden en waar mogelijk terugdringen van zonevreemd gebruik in de agrarische bestemming. Een grote taakstelling ligt bij de Vlaamse overheid zoals het drastisch verminderen van zonevreemde basisrechten en toegelaten zonevreemde functiewijzigingen. Maar ook voor de lokale overheid liggen kansen op korte termijn in het aanscherpen van een gedegen handhavings- en monitoringsbeleid.

Snel veranderende en complexe wetgeving legt enorme druk op de Aalsterse landbouw (2)

Recent onderzoek van het ILVO (Messely et al, 2020) bevestigt de signalen vanop het landbouwforum en de gesprekken met landbouw(st)ers. Snel veranderende, complexe en strenger wordende regelgeving vanuit verschillende beleidsdomeinen (landbouw, omgeving, voedselveiligheid, ...) vragen niet alleen om aanpassingen, maar betekenen ook een toename van de administratieve last van de landbouw(st)er. Verder dwingen niet alleen de uitwassen van een economisch model dat op zijn grenzen botst, maar ook subsidiesystemen en regelgeving de landbouw(st)er tot schaalvergroting. Landbouw(st)ers trachten hiermee antwoord te bieden op financiële onzekerheden, maar deze stap brengt hen samen met de andere onzekerheden vervolgens tot de noodzaak tot stopzetting van het bedrijf. Ook de huidige PAS-wetgeving zet de toekomst van enkele landbouwbedrijven in Aalst onder druk. Dit zijn voor Aalst voornamelijk enkele bedrijven die gelegen zijn rondom het Kravaalbos. De nieuwe stikstofwetgeving die door de Vlaamse Regering wordt uitgewerkt zal wellicht op nog meer bedrijven van toepassing zijn

dan het voorheen van toepassing zijnde PAS-kader. Onderzoek naar de kansen voor niet alleen grootschalige, maar ook kleinschalige veehouderijen is gewenst.

Versnipperd landbouwareaal zorgt voor moeilijke bewerking en ontsluiting (2)

Het aaneengesloten karakter van de landbouwgebieden in de gemeenten Herdersem, Moorsel en Baardegem neemt af door onder meer de vele kleine, individueel aangestuurde landgebruiksveranderingen en de toename van zonevreemde functies. De steeds toenemende lintbebouwing speelt hier een grote rol in. Deze versnippering zorgt op zijn beurt voor moeilijk bewerkbare perceelsvormen, minder toegankelijke wegen en moeilijk bereikbare landbouwpercelen.

Landbouwgrond moeilijk bereikbaar (2)

Heel wat achterin gelegen landbouwpercelen worden steeds moeilijker bereikbaar omwille van kleine landwegen die verdwijnen (vb. door toenemende (lint)bebouwing waar in de omgevingsvergunning enkel naar de officiële breedte van de gemeenteweg gekeken wordt en veelal niet naar de functie die weg zou moeten vervullen) of omwille van de aanwezige kleine landschapselementen (vb. lage knotwilgen) niet breed genoeg zijn om de grotere landbouwmachines door te laten. Kansen kunnen liggen in de wijze van verlenen van omgevingsvergunningen bij nieuwbouw, een duurzaam beheer van kleine landschapselementen of het uitbouwen van een functioneel landbouwwegennet gekoppeld aan bijvoorbeeld een recreatief netwerk of het heropenen van oude voetwegen via een gemeentewegenbeleid.

3. INTERNE LANDBOUWDYNAMIEK

Stijgende prijzen zorgen voor moeilijke toegang tot landbouwgrond (2+3)

De gemiddelde prijs voor landbouwgrond in Oost-Vlaanderen is de afgelopen jaren gestegen. In Aalst worden (startende) landbouw(st)ers geconfronteerd met stijgende marktprijzen voor landbouwgrond en patrimonium door de inname van kapitaalkrachtige nieuwkomers met niet agrarische activiteiten.

Nood aan landbouwgrond voor startende jonge boeren (2+3)

Voor jonge, startende boeren is het niet eenvoudig om grond te vinden om hun vaak duurzaam en innovatief project uit te bouwen. Landbouwgrond is niet toegankelijk vanuit diverse redenen zoals zonevreemde spelers (voornamelijk verpaarding, maar ook vertuining, ...) die de prijzen de hoogte in jagen of gepensioneerde boeren die vb. de premies in gebruik willen houden en daardoor niet bereid zijn hun akkers te verpachten, maar ook omwille van de complexiteit van de pachtwetgeving die weinig ruimte biedt voor jonge boeren. De pachtwet werkt soms contraproductief. Daarenboven is de bankwereld niet bereid om leningen aan te gaan en overheidssteun of subsidies zijn veelal besteed aan de grote spelers, landbouw(st)ers die grootschaligheid nastreven. Het aantal landbouw(st)ers neemt stelselmatig af, terwijl de vraag naar lokaal en duurzaam verbouwd voedsel steeds toeneemt.

Rigide pachtwetgeving beperkt kansen (2+3)

Op het landbouwforum wordt meermaals verwezen naar de vrij rigide pachtwetgeving. Bij een overdracht van een eigendom (vb. erfenis) blijft de pachtovereenkomst bestaan. Maar op het landbouwforum werd aangehaald dat erfgenamen of rechtverkrijgenden soms terughoudend zijn tegenover pacht door de lange termijn die eraan vasthangt, waardoor ze de jarenlange pachtovereenkomst wensen te beëindigen. Dit beperkt de mogelijkheden voor (jonge) startende boeren. De Vlaamse overheid dient dringend werk te maken van een aangepast en flexibel pachtdecreet met een gezond evenwicht tussen pachter en verpachter.

4. WIJZIGENDE MAATSCHAPPELIJKE HOUDING

Perceptie van consument ten aanzien van de landbouw(st)er (4)

De vraag naar lokale producten en interesse in de korte keten vanuit bewoners neemt de laatste jaren wel degelijk toe. De consument is zich steeds meer bewust van de impact van voeding op een duurzame en klimaatbewuste levensstijl. Parallel zet de stad Aalst de laatste jaren in op communicatie en ondersteuning van deze korte keten initiatieven, denk bijvoorbeeld aan de marketingstrategie 'Koop Lokaalst' dat consumenten aanspoort om lokale voeding te kopen. Desondanks geven gesprekken aan dat ook heel wat initiatieven minder vlot verlopen. Enkele organisaties slagen er niet in om een geschikte ruimte te vinden, worstelen met logistieke problemen of verzamelen onvoldoende leden om rendabel te zijn. Aan de andere zijde vraagt het korte keten verhaal ook een zeer intensieve werking en bijkomende kennis van de landbouw(st)er bovenop de reeds drukke agenda. Een globale visie is nodig om zeer gericht en eenduidig initiatieven te ondersteunen en te faciliteren. Dit gaat zowel over het ondersteunen van producenten onderling voor het aanleveren van producten (vb. afzetmarkten, verdeelsystemen, ...) als het zoeken naar sterke verbindingen tussen consument, koper en producent.

Perceptie van de landbouw(st)er ten aanzien van de consument (4)

Enkele landbouw(st)ers drukken de bezorgdheid uit rond de waardering van bewoners ten aanzien van de Aalsterse landbouw. Landbouw(st)ers doorploegen lange werkdagen, vakantie beperkt zich tot een absoluut minimum en ruimte voor een sociaal leven is beperkt. Ondanks het harde werk voelt de landbouw in Aalst zich weinig gewaardeerd. Het negatief imago neemt de laatste jaren toe mede door de blik die wordt toegeworpen aan de landbouw(st)er ten aanzien van de klimaatproblematiek. Heel wat milieu-inspanningen worden reeds genomen door de plaatselijke landbouw(st)ers. Kansen liggen in het bewustmaken van het belang van de landbouw in de open ruimte en als cruciale actor in een duurzaam voedselsysteem.

5. OMGEVINGSFACTOREN

Meer extreme weersomstandigheden steken de kop op (5)

Droogte en wateroverlast worden in de enquête aangeduid als de meest voorkomende gevolgen van de klimaatverandering. Maar ook hittestress bij dieren komt naar voor. In het golvend landschap rondom Aalst situeren de overstromingen zich voornamelijk in de natte valleien. Deze blauwgroene structuren bevatten omwille van hun natte bodems veel potentieel om grote hoeveelheden koolstof op te slaan en vast te houden. Droogtegevoeligheid van de bodem komt sterk naar voor in de leemstreek ter hoogte van de Siesegemkouter en het Land van Nieuwerkerken. Op het landbouwforum werd ook het noorden van Aalst als zone aangehaald waar men kampt met droogte. Wateroverlast komt onder meer door extremer weer, toenemende verharding, vernauwde riviersystemen én bodemverdichting op heel wat plekken voor in Aalst. Een doordachte omgang met de bodem en het watersysteem is gewenst. Kansen liggen hier in een gebiedsgerichte aanpak.

6. OVERIGE

Nood aan gebiedsgericht en geïntegreerd advies over sectoren heen

Enkele landbouwbedrijven worden geconfronteerd met heel wat ruimte-opgaves zoals waterberging, vraag naar meer bebossing, ruimte voor natuur, ... Resultaten van de individuele bevraging van de landbouw(st)er tonen de nood aan een gebiedsgericht en geïntegreerd advies over de sectoren heen, dit met oog voor de economische leefbaarheid van het bedrijf.

Sterke waardering van een permanent aanspreekpunt landbouw

Niet minder dan 42% van het grondgebied is bestemd als agrarisch gebied. Het aantal landbouw(st)ers om de stad van voldoende voedsel te voorzien is schaars. De complexiteit in vergunningsaanvragen, aanvragen voor schadevergoedingen of subsidiedossiers worden aangehaald als belangrijke punten vanuit de landbouw(st)ers in de enquête. De nood aan administratieve vereenvoudiging is groot en ondersteuning van de landbouw(st)er is noodzakelijk. Heel wat landbouw(st)ers beklemtonen het belang van een permanent en bereikbaar aanspreekpunt. Een aanspreekpunt die hen ondersteunt en de belangen van de landbouwsector behartigd en ten allen tijde kan verdedigen. Dit kan onder meer via het uitbrengen van adviezen over vergunningsaanvragen in het landbouwgebied, het inplannen van overleg met andere diensten of het kanaliseren van vragen uit de landbouwsector.

Het belang van ruimte voor kennisdelen

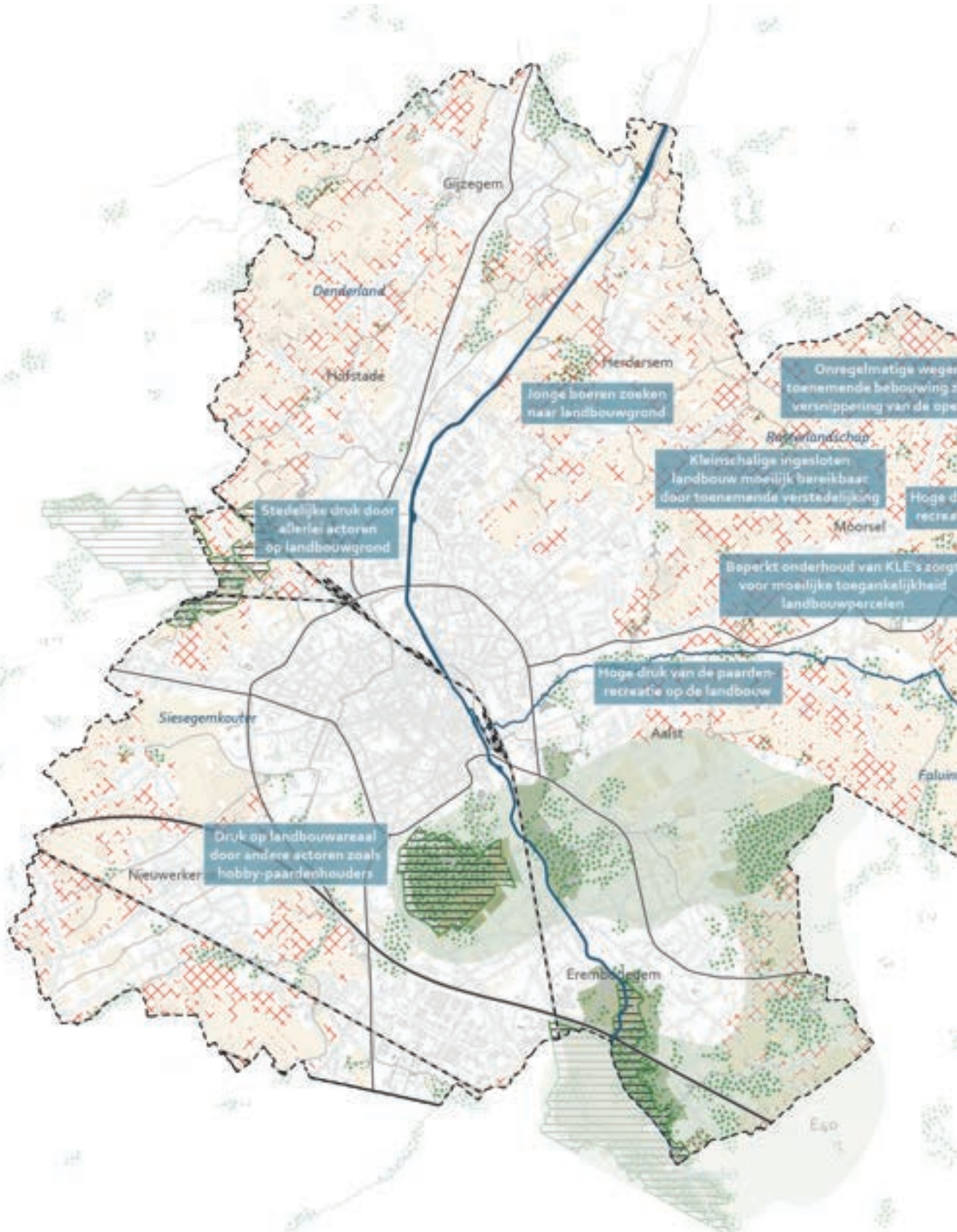
De roep naar kennisdelen en -uitwisseling is groot. Op heden worden heel wat opties aangereikt om mee aan de slag te gaan, maar er is nood aan opvolging en ondersteuning van zo'n initiatieven doorheen de tijd. Verder is vraag naar een leerplatform op maat van de landbouw(st)er met vooral kennisuitwisseling tussen boer(inn)en onderling.

*Wat zie je als prioritair op te nemen in het landbouwbeleidsplan?
"Het bewustmaken van de Aalsterse consument van de milieu-inspanningen
van heel wat plaatselijke landbouw(st)ers."*

Landbouw(st)er Aalst

5.2.1. Ruimtelijke uitdagingen voor de landbouw als economische activiteit

De uitgebreide verkenning van de landbouw in Aalst laat toe om de ruimtelijk gerelateerde uitdagingen voor de landbouw in kaart te brengen vanuit volgende drie perspectieven:

- de landbouw als economische activiteit: uitdagingen m.b.t. het ondersteunen en het faciliteren van de landbouw(st)er bij het uitvoeren van de landbouwactiviteit
- de landbouw als schakel in de lokale voedselketen: uitdagingen m.b.t. de lokale voedselketen en de rol die de lokale landbouw(st)er hierin kan spelen
- de landbouw als grondgebruiker: uitdagingen m.b.t. het optimaal inzetten van de beschikbare landbouwgrond met aandacht voor efficiënt ruimtegebruik, duurzaamheid en klimaatrobuustheid

De volgende kaarten geven een beknopt overzicht van deze ruimtelijke uitdagingen.

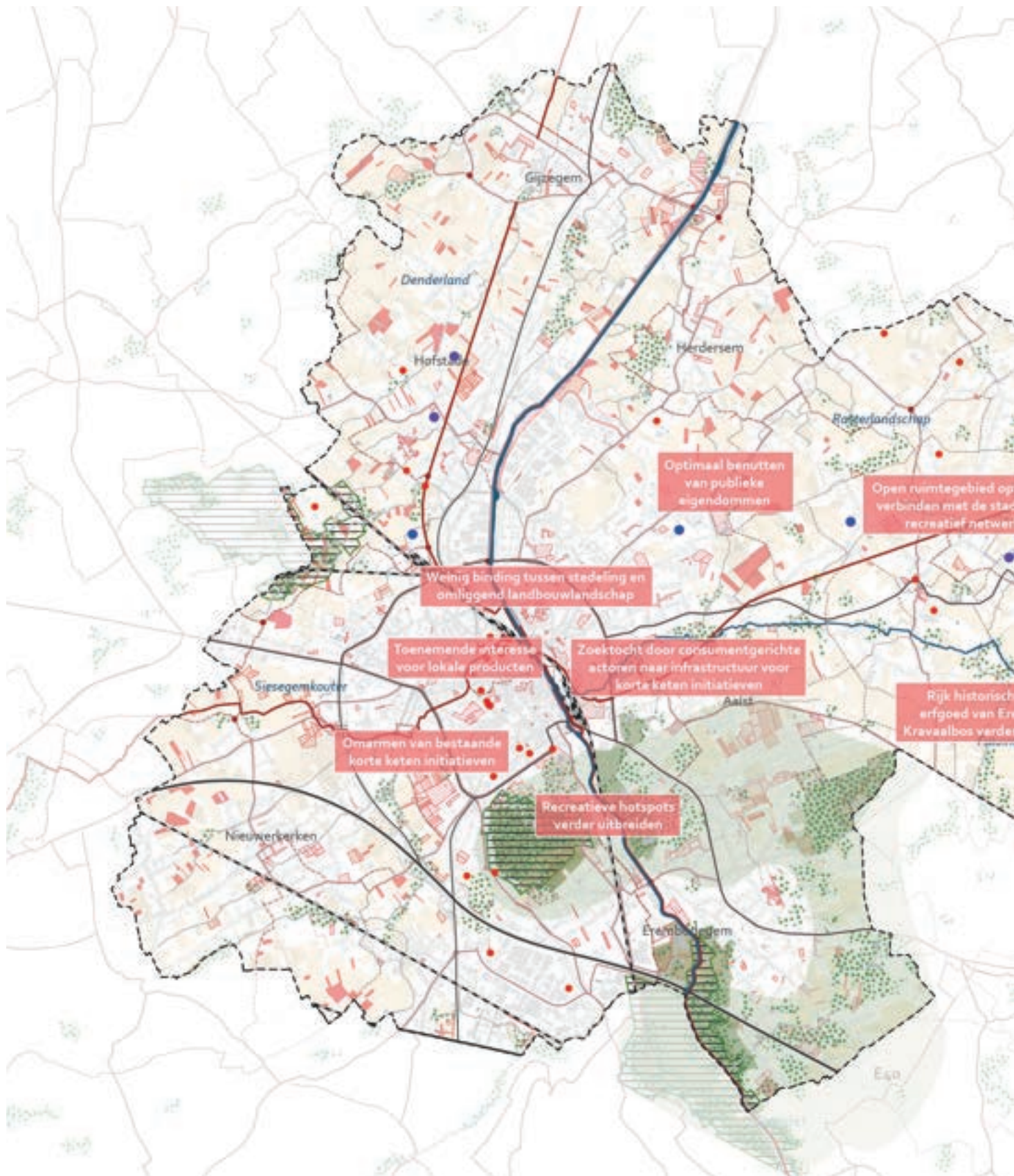

ca. 36,5% van de bestemming agrarisch gebied heeft geen geregistreerd landbouwgebruik.

LEGENDE

- Landbouwgebruikspcelen
- Hobbyboeren (SO < €25 000)
- Geen geregistreerd landbouwgebruik in agrarisch gebied
- Groenpool
- VEN en IVON
- Natura 2000
- Boswijzer 2018

5.2.2. Ruimtelijke uitdagingen voor de landbouw als schakel in de lokale voedselketen

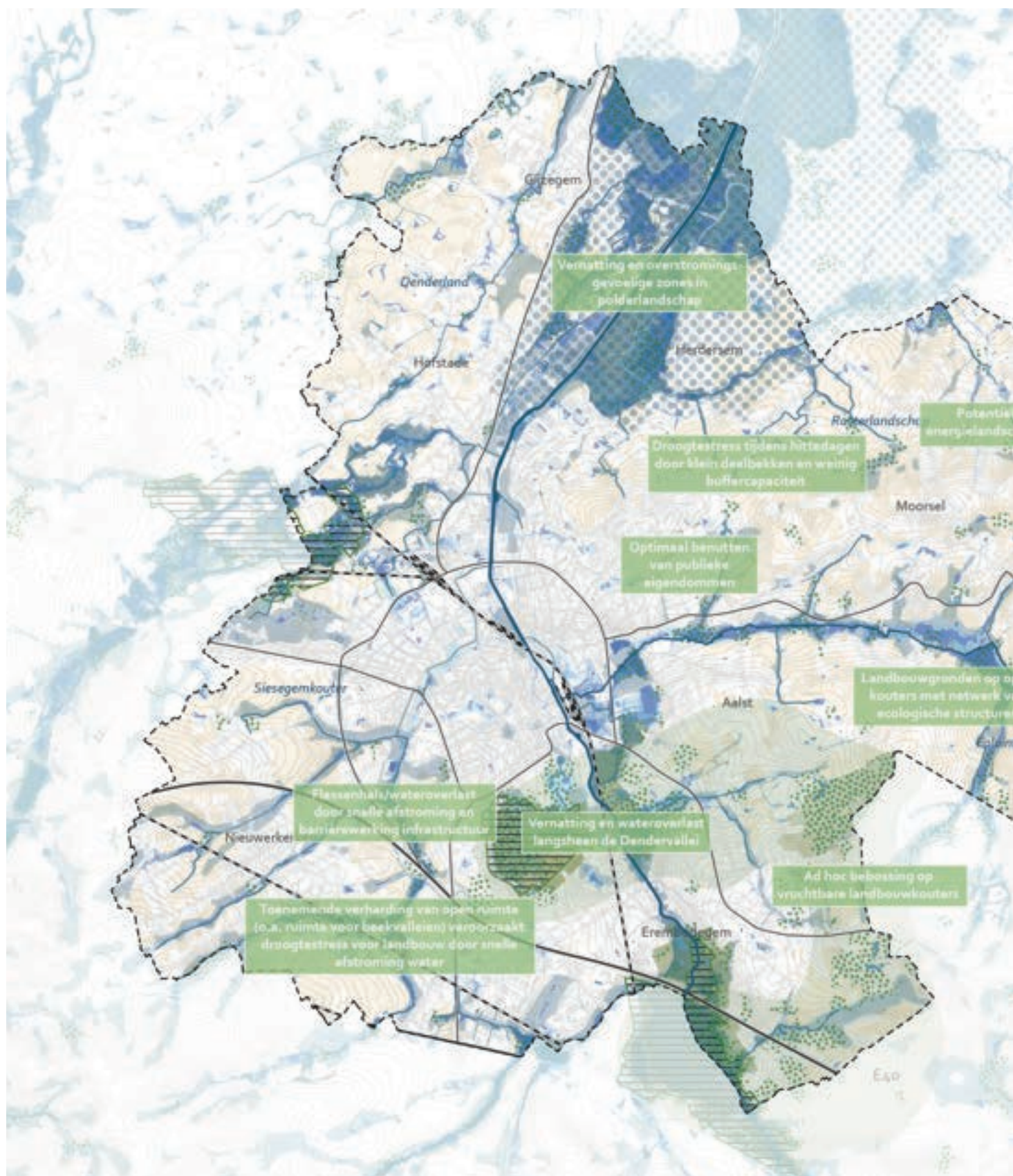

LEGENDE

- Landbouwgebruikspcelen
- Hobbyboeren (SO < €25 000)
- Publieke eigendom binnen agr. geb.
- Publieke eigendom buiten agr. geb.
- Groenpool
- VEN en IVON
- Natura 2000
- Boswijzer 2018
- Accommodatie (toerisme)
- Serre vollegrond
- Serre groeimedium
- Fietsnelweg
- Bovenlokaal funct. fietsnetwerk
- Recreatief fietsnetwerk
- Fietsknooppunt
- Wandeltrajecten

5.2.3. Ruimtelijke uitdagingen voor de landbouw als grondgebruiker

LEGENDE

- Landbouwgebruikspcelen
- Hobbyboeren (SO < €25 000)
- Groenpool
- VEN en IVON
- Natura 2000
- Boswijzer 2018
- Overstromingsgevoelig
- Pluviaal overstromingsgevaar - Grote kans
- Pluviaal overstromingsgevaar - Middelgrote kans
- Pluviaal overstromingsgevaar - Kleine kans
- Polder van den Beneden Dender
- Hoogtelijnen

DEELLANDSCHAPPEN

"Een toekomstbestendig landbouwlandschap benut lokale condities"

6 *Deellandschappen*

In een toekomstbestendig én klimaatrobuust landbouwlandschap worden lokale condities zoveel mogelijk benut. Periodes van hevige regenval en lange periodes van droogte hadden de voorbije jaren een enorme impact op de landbouw. Een optimaal watersysteem en een gezonde kwaliteit van de bodem heeft een enorme impact op de landbouwbedrijfsvoering. Het doorgronden van het landschapssysteem vormt dan ook de basis voor het afbakenen van de deellandschappen. Binnen een deellandschap leggen we de focus op die uitdagingen die 'meer expliciet' naar voor komen binnen dit deellandschap. Het laat toe om voor een concreet gebied het nodige debat te voeren, de opgave scherp te stellen en op maat gemaakte oplossingsrichtingen aan te reiken. Oplossingsrichtingen die hieruit voortvloeien kunnen toegepast worden op een gelijkaardige context waar eenzelfde kans zich voordoet.

De bouwstenen van de visie krijgen vorm binnen een deellandschap en vertalen zich in concrete ruimtelijke strategieën en acties. We onderscheiden in nevenstaande kaart zes deellandschappen in Aalst:

- Rasterlandschap (A)
- Beneden Denderland (B)
- Land van Nieuwerkerken (C)
- Faluintjes (D)
- (rand)Stedelijk gebied Aalst (E)
- Groenpool (F)

A. RASTERLANDSCHAP

KENMERKEN

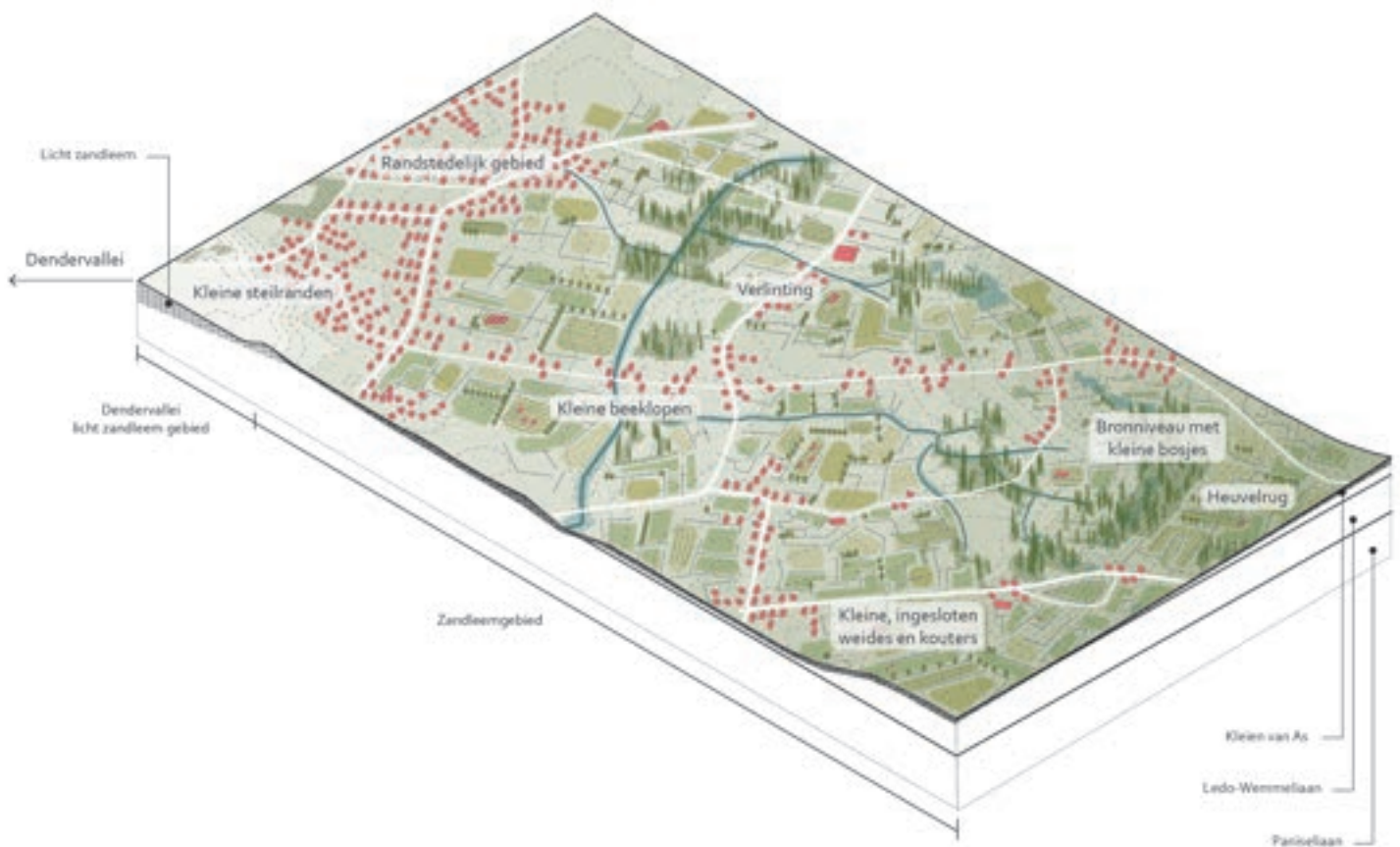
Het rasterlandschap wordt gekenmerkt door een fijnmazig net van historische rijbebouwing en recente verlinting. Tussenin bevinden zich kleinschalige ingesloten open ruimten. De correlatie tussen verlinting en zonevreemd gebruik is er sterk aanwezig. Het rasterlandschap vertrekt van het randstedelijk gebied, waar de stedelijke druk nog groter is, en vloeit over in een ruraal rasterlandschap met een minder densere uiteenlopende verlinting. In het open landschap zijn kleine kouters, akkers, weilanden en restanten van kleine landschapselementen aanwezig. De onregelmatige wegenis en de versnippering van de open ruimte zorgt ervoor dat in dit gebied voornamelijk kleinschalige landbouwactiviteiten voorkomen.

Het gebied ontvangt water door kleine beeklopen die vertrekken vanuit de heuvelrug. Het is echter een klein bekken waardoor het voedingsgebied erg beperkt is en er snel verdroging kan optreden. Aan de zuidoostelijke zijde wordt het landschap begrensd door een heuvelrug. In deze heuvelrug komt als tweede bodemlaag Kleien van As voor, een aquitard met een geringe waterdoorlatendheid. In de bovenliggende aquifer kan maar een beperkte hoeveelheid water verzameld worden (zandleem en kleilaag). Naast de heuvelrug bevindt zich het bronniveau, waar in het landschap enkele concentraties van kleinschalige bosjes zichtbaar zijn. Deze beken stromen af naar de Dender in noordelijke richting. Aan de noordwestelijke zijde wordt het gebied begrensd door de Dendervallei.

Moorsel (foto's terreinbezoek Atelier Romain - mei 2022)

"Een sterk versnipperd open landschap met een afwisseling van kleinschalige kouters, akkers en weilanden"

Potentiële linken met ANDERE TRAJECTEN:

- Energielandschap Denderland - Provincie Oost-Vlaanderen
- Re-move - RE-ST, Trage wegen vzw, Voorland en departement Omgeving
- Boer ruimt veld - Voorland en departement Omgeving
- Droogteactieplan - Provincie Oost-Vlaanderen

B. BENEDEN DENDERLAND

KENMERKEN

Denderland is onderdeel van een langgerekt polderlandschap dat zich situeert tussen Aalst en Dendermonde. Richting het centrum van Aalst sluit het landschap aan op het industriegebied en WZI langsheen de Dender en in noordelijke richting met de polder van de Beneden Dender.

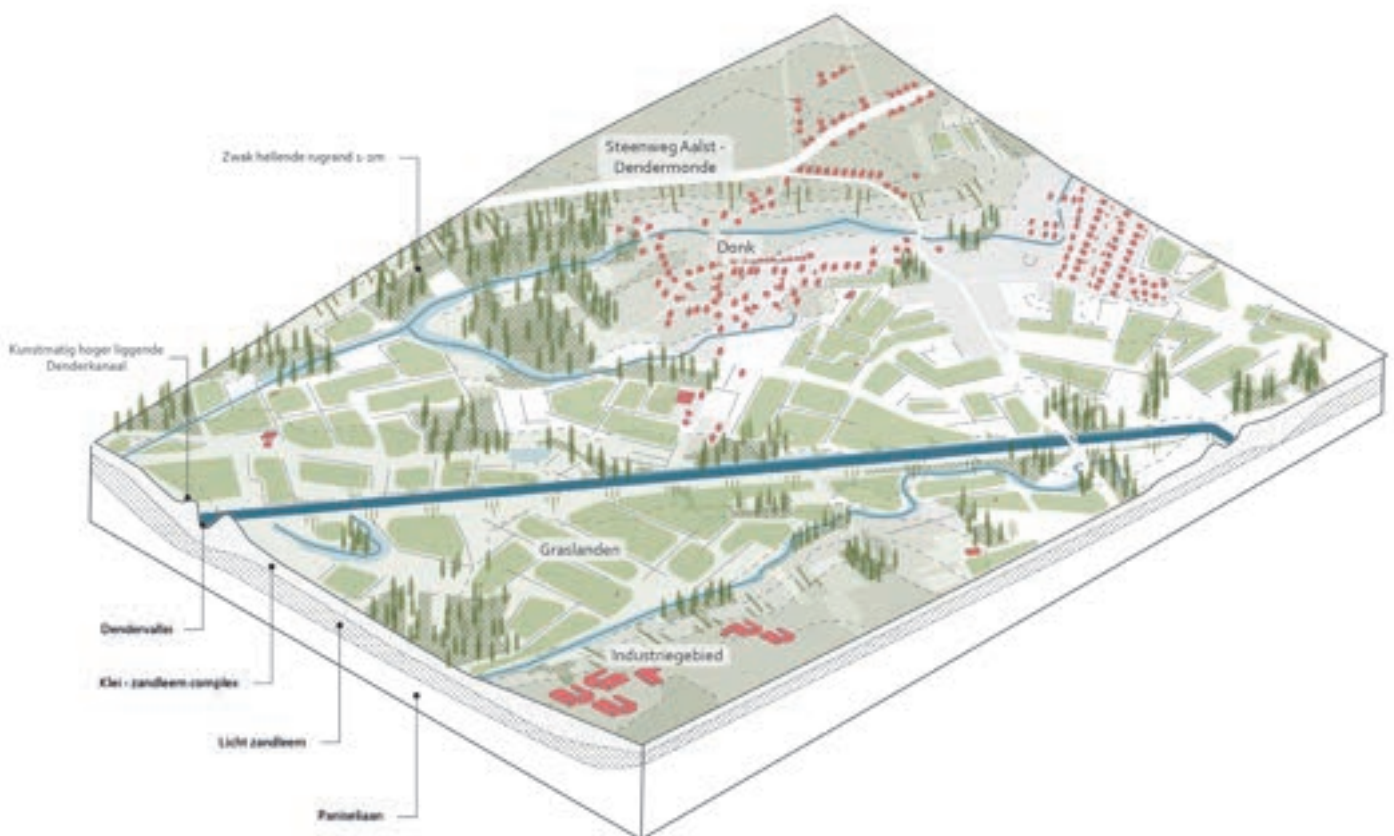
Het polderlandschap bestaat uit een dikke quartaire toplaag en is relatief vlak, met voornamelijk een microreliëf kenmerkend aan een valleilandschap waar de meanders van de rivier zich lateraal en stroomafwaarts verplaatsen. Aan de zijkanen van de Dendervallei vormt zich een lichte steilrand van 1 à 2m. Gevolg is een typerend microreliëf van kleine kronkelwaarden, oude meandergeulen. Dit segment van de Dender werd reeds vroeg in de geschiedenis gekanaliseerd en heeft een waterpeil dat richting Aalst relatief gelijk ligt aan het omliggende landschap en stroomafwaarts zelfs hoger ligt. Deze laatste vraagt om een kunstmatige afwatering van de omliggende polder richting de Dender. Deze kanalisering liet een resum aan oude afgesneden riviermeanders achter in het landschap waarvan op vandaag de meeste nog zichtbaar zijn. Een derde microreliëf zijn de donken in de vallei (zandopstuivingen van 1 à 3m) zoals deze van Ghyseghem die vermoedelijk al zeer vroeg in de geschiedenis bebouwing heeft gekend en getuige is van de historisch aanwezige driesstructuur. Ten tijde van Ferraris was de Dendervallei een relatief open gebied zonder veel kleine landschapselementen (KLE). Het zuidelijk deel - aanleunend bij Aalst - bestond uit akkerland, het noordelijk deel - stroomafwaarts - bestond vnl. uit een open graslandcomplex (vermoedelijk hooiland). De parallel lopende grachten in het zuidelijk deel werden gekenmerkt door een fijnmazig bocage beeklandschap met op vandaag nog grotere bebossing in deze beekvallei. Het open landschap in zowel het noordelijk als het zuidelijk deel is op heden fijnmaziger geworden door nieuwe KLE's en de aanplant van kleine bosfragmenten in de vallei. Bebouwing situeert zich vnl. aan de randen van de vallei, op de steilrand. De wegenis hierop en de woonlinten verlopen parallel met de Dender.

De landbouwpercelen gelegen in de laaggelegen Dendervallei en op de rechteroever, zijn kwetsbaar en ervaren de effecten van de klimaatverandering: vernatting en wateroverlast. Het kweken van standaard landbouwgewassen is hier niet eenvoudig omwille van deze natte landbouwgronden.

Herderssem (foto's terreinbezoek Atelier Romain - mei 2022)

"Fijnmazig valleilandschap met tal van kleine landschapselementen en kleine bosfragmenten"

Potentiële linken met ANDERE TRAJECTEN:

- Ruimte voor water Dendervallei - Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Overheid
- Groenblauwe Denderflanken - Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Overheid
- Energielandschap Denderland - Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Overheid
- Beleefbaar Denderland - Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Overheid
- Polder van de Beneden-Schelde
- {beek.boer.bodem} - Vlaamse overheid, Provincie Antwerpen, Water+Land+Schap en betrokken gemeenten

C. LAND VAN NIEUWERKERKEN

KENMERKEN

Het Land van Nieuwerkerken wordt gekenmerkt door een open kouterlandschap dat doorsneden is door smallere beekvalleien. Het landschap behoort tot de leemstreek en vormt de overgang naar de heuvel van Helder gem. De historisch landschappelijke structuur is vandaag nog sterk leesbaar in het licht hellend landschap. Het golvende reliëf heeft naast de diep ingesneden beekdalen ook straatdorpen en grote open (leem-)kouters opgeleverd. De beekdalen zijn zowel historisch als vandaag zeer leesbaar in het landschap door het grote contrast tussen de grote concentratie aan bomen, de volledige bebossing in de vallei en de nagenoeg boomloze kouters. Een tweede vorm aan groene linten waren de straatdorpen met hun groene (moes)tuinen en kleine boomgaardjes. Vandaag zijn deze tuinen echter sterk uitgekleeft en veelal ontdaan van hun opgaand groen.

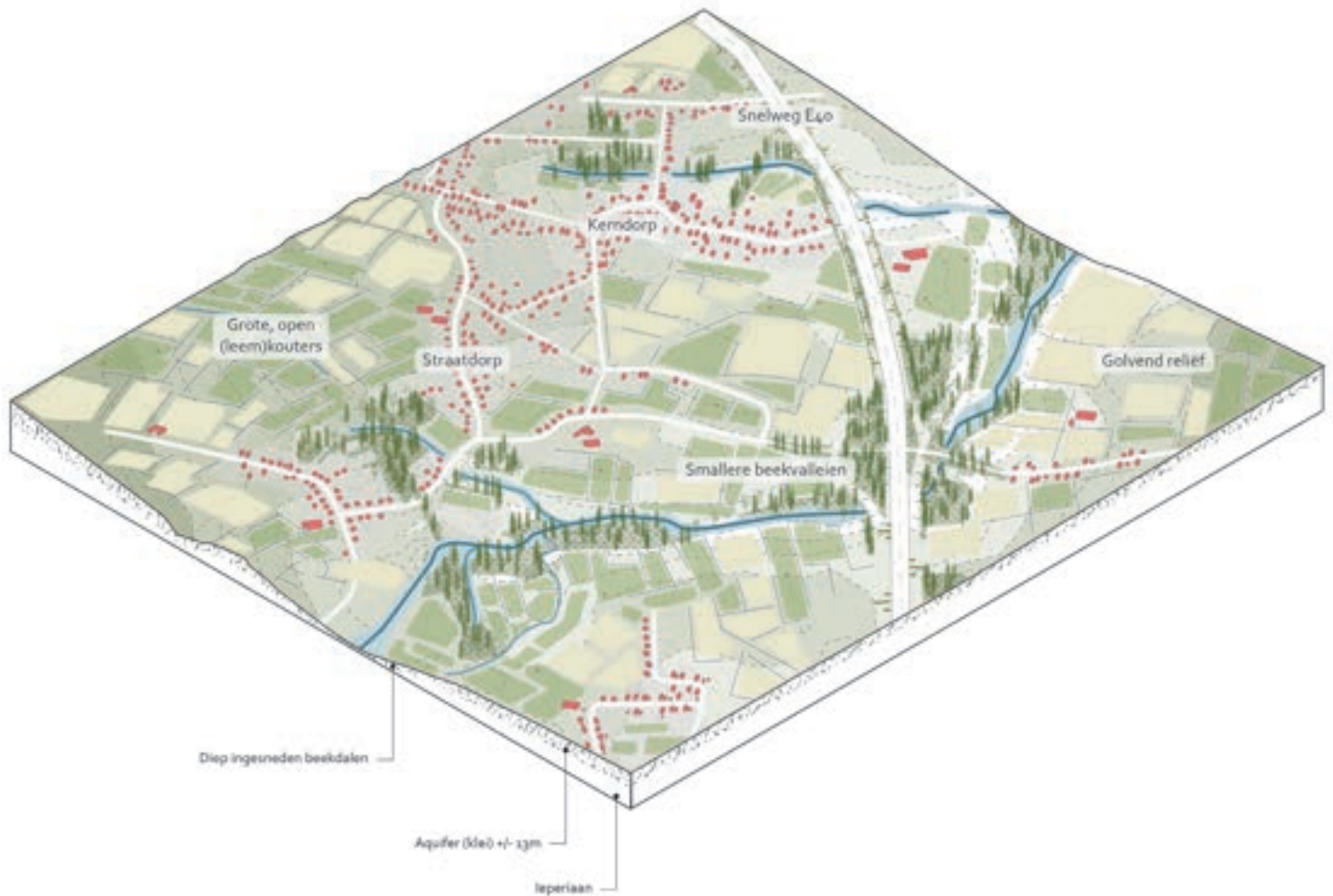
Het landschap wordt omsloten door harde infrastructuren (snelweg E40 en spoorlijn). In dit glooiend landschap ligt de snelweg afwisselend hoger dan wel lager ten opzichte van zijn omgeving. Ter hoogte van Nieuwerkerken richting de Groenpool ligt de snelweg beduidend lager. Dit creëert een flessenhals op de Zuidbeek en dit zorgt bijgevolg voor waterproblemen op de zuidelijke nabijgelegen landbouwgronden en tot zelfs op de snelweg. Door de snelle afstroming van het hemelwater in het landschap overstroomden de beekdalen en komen landbouwgronden blank te staan.

Landbouw is bijgevolg kwetsbaar voor wateroverlast en droogtegevoeligheid. De ondergrond bestaat voor de eerste ca. 13m uit een aquifer bovenop de Ieperiaanse kleilaag, waardoor een redelijk potentieel voor grondwateropslag aanwezig is. Naast de effecten van de klimaatverandering ervaren landbouw(st)ers ook druk op landbouwgronden van andere actoren zoals paardenhouders of beperkt aantal zonevreemde woningen.

Land van Nieuwerkerken (foto's terreinbezoek Atelier Romain - mei 2022)

"Open (leem)kouterlandschap doorsneden door historische beekdalen"

Potentiële linken met ANDERE TRAJECTEN:

- Ruimte voor water Dendervallei - Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Overheid
- {beek.boer.bodem} - Vlaamse overheid, Provincie Antwerpen, Water+Land+Schap en betrokken gemeenten
- Droogteactieplan - Provincie Oost-Vlaanderen

D. FALUINTJES

KENMERKEN

De Faluintjes maakt onderdeel uit van een waardevol landschappelijk ensemble tussen Erembald en het Kravaalbos met zijn rijk historisch cultureel erfgoed (de Molenbeek als relictzone en het Kluisbos, de Faluintjes en de abdij van Affligem als ankerplaats). De Faluintjes vormt op vandaag een dankbaar sponslandschap binnen het bekken van de Molenbeek. Interessant gegeven is dat het bekken van de Molenbeek (nagenoeg) volledig op grondgebied van Aalst ligt. Het is een diep ingesneden vallei in een kleinschalig groen landschap. Onder meer door het hoger gelegen Kravaalbos (de bron van de Molenbeek) en de bebossing rondom de waterloop heeft de Molenbeek veel ruimte als waterspons. Door deze sponswerking ervaart de landbouwsector weinig tot geen droogteproblemen.

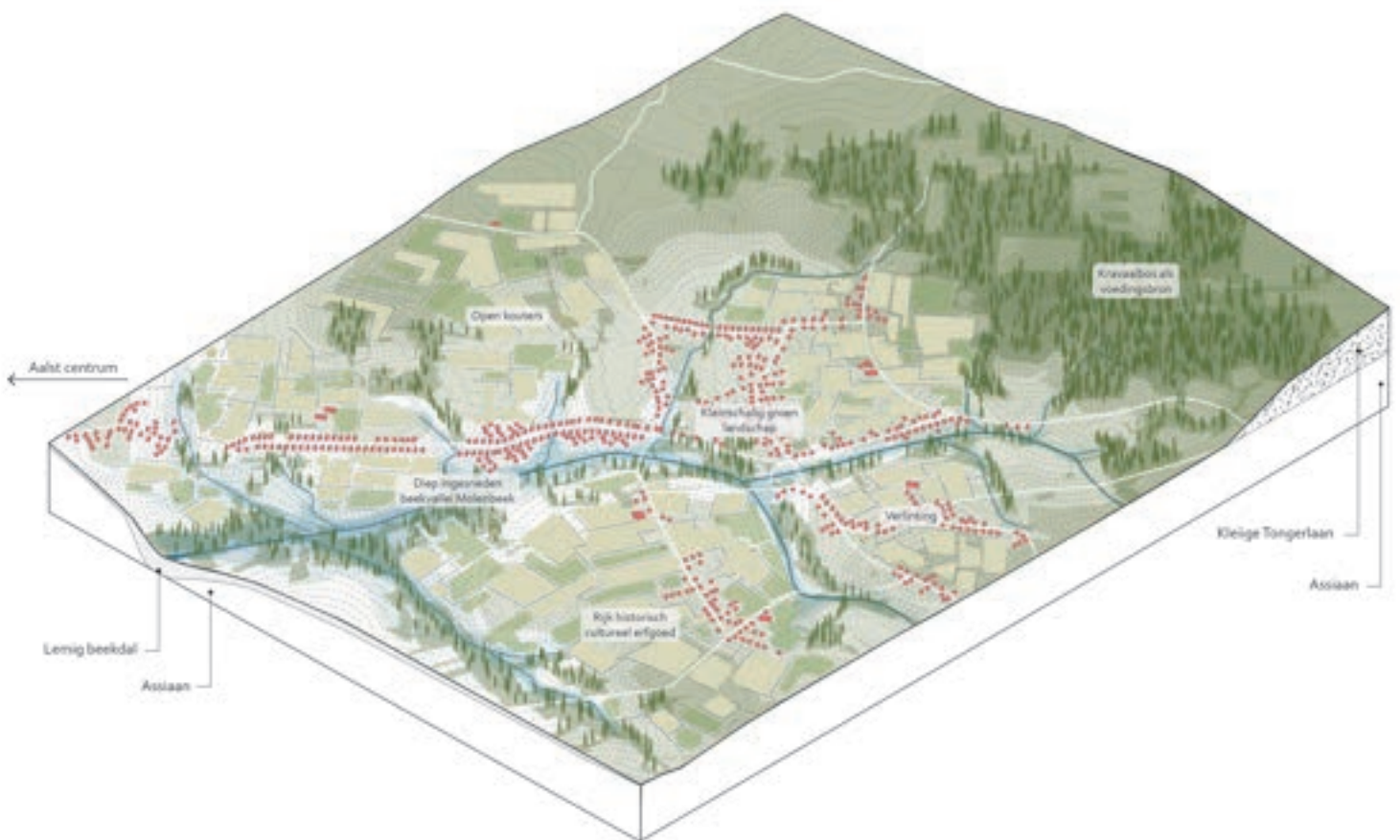
De meeste landbouwgronden bevinden zich op open kouters gekoppeld aan een netwerk van ecologische structuren (beekvalleien, bosclusters, graslanden met KLE's). Het gebied tussen Erembald en het Kravaalbos biedt grote opportuniteiten voor landschapsherstel, duurzame landbouw en het uitbouwen van een zacht recreatief netwerk. De hopcultuur had er in het nabije verleden een belangrijke rol in de nabijheid van de Abdij van Affligem. Sinds 1980 hebben heel wat hopboeren hun activiteit noodgedwongen stopgezet omwille van o.a. arbeidsintensieve teelten en internationale concurrentie. Op heden zijn terug enkele percelen ingenomen door de hopteelt.

De veehouderij in de omgeving van het Kravaalbos staat onder druk door de PAS-regelgeving en beschikt op heden over weinig toekomstperspectief.

Omgeving Meldert - Kravaalbos (foto's terreinbezoek Atelier Romain - januari 2022)

"De Faluintjes als dankbaar sponslandschap binnen het bekken van de Molenbeek"

Potentiële link met ANDERE TRAJECTEN:

- Strategisch project Landschap van Erembald tot Kraaialbos - Regionaal Landschap Schelde-Durme
- Beleefbaar Denderland - Provincie Oost-Vlaanderen en Vlaamse Overheid
- Natuurinrichtingsproject Wellemeersen en omgeving Oude Dender - Vlaamse Overheid, Provincies Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant en betrokken gemeenten
- Agro-beheersgroep De Faluintjes

E. (RAND)STEDELIJK GEBIED AALST

KENMERKEN

In het centrum is op heden geen landbouwgebruik geregistreerd. Toch ontstaan recent hier en daar enkele kleinschalige stadslandbouwprojecten zoals de smuljungle nabij het woonzorgcentrum. In de randstedelijke gordel staat de (resterende) landbouw sterk onder hoge druk door allerlei actoren op zoek naar ruimte (bijkomende bebouwing, natuur, vertuining, verpaarding, niet-agrarisch hergebruik van hoeves, ...). Naast de toenemende druk op het landbouwareaal hebben stedelingen nog vaak weinig binding met het platteland als een productief voedsellandschap. De landbouw als ruimtegebruiker wordt nog te weinig gewaardeerd. De laatste jaren werden heel wat recreatieve netwerken en linken met de open ruimte uitgebouwd. De huidige pandemie legt nog meer de nadruk op de nood aan open en groene, beleefbare ruimte in de stad, en bijgevolg de nood naar een sterke verbinding met de omliggende open ruimte. De uitbouw van de Groenpool Aalst en het project Landschap van Erembald tot Kravaalbos vormen hier reeds een rijke aanzet.

Het randstedelijk gebied van Aalst is een zeer gefragmenteerd landschap met zijn vrij dichte bebouwing, lintbebouwing, kleine landschapselementen, kleine bosjes vaak gekoppeld aan beeklopen en grotere complexen als zorgcampussen, sportcampussen, begraafplaatsen, etc.

Randstedelijk gebied (linksboven foto terreinbezoek Atelier Romain - mei 2022; facebook CSA de Hoezekouter))

"Zeer gefragmenteerd landschap met een vrij dense bebouwing en sterke verlinting"

Potentiële linken met ANDERE TRAJECTEN:

- Naar meer voedselland - De Grote Verbouwing
- ...

F. GROENPOOL

KENMERKEN

De Groenpool, gelegen in de historische Dendervallei, is een zeer waardevol openruimtegebied met hoge ecologische en recreatieve waarde. De groene long voor de stad vormt een aaneenreiging van natuurgebieden met aan de uiteinden twee zeer sterk beboste oude meersen, verbonden door bosrijke beekvalleien en de restanten van het Afflighem bos. Tegen de stad aan vinden we nog enkele recreatieve hotspots zoals het stadspark en enkele recreatie en sportcomplexen. De Dender sluit de cirkel en verbindt de twee meersgebieden via Erembodegem. In het zuidelijk gedeelte, langsheen de Dendervallei, bevinden zich de meersen als overstromingsgevoelige en natte gronden. Ze vormen onderdeel van het natuurinrichtingsproject Wellemeersen. Hier zijn minder historische meanders aanwezig dan in de Dendervallei ten noorden van Aalst.

De Groenpool is sterk bebost en bijkomende bebossing is hier een grote taakstelling. In het gebied zijn slechts enkele kleinschalige landbouwbedrijven terug te vinden voornamelijk in het noordoosten van de Groenpool. De afstand tussen het landbouwbedrijf en zijn percelen is hier vaak relatief klein. Enkele erosiegevoelige gebieden zijn kenmerkend voor de landbouw nabij de randen van de bossen en ter hoogte van stroomlijnen. De Groenpool wordt omsloten door enkele grootschalige infrastructuur, wat enerzijds een grote impact heeft de open ruimte maar anderzijds ook kansen biedt voor het verder uitbreiden van een recreatief netwerk. Stad Aalst heeft recent een visie op de Groenpool uitgewerkt (zie masterplan Omgeving, Groenpool Aalst (2020)). De nabijheid van de stad biedt er mogelijkheden om een variatie aan belevingswaarden uit te bouwen, waar natuurinclusieve en stadsnabije landbouw op zijn plaats zijn.

Groenpool (foto's terreinbezoek Atelier Romain - mei 2022)

"Ingebed in de groenpool, als zeer waardevol openruimtegebied met hoge ecologische en recreatieve waarde, liggen enkele kleinschalige landbouwbedrijven"

Potentiële linken met ANDERE TRAJECTEN:

- Gebiedsvisie en ontwikkelingsstrategie Groenpool Aalst - Stad Aalst, OMGEVING en Hesselteer
- Strategisch project Landschap van Erembald tot Kravaalbos - Regionaal Landschap Schelde-Durme
- HOP AAA+ - Regionaal Landschap Schelde-Durme
- Agro Meats Nature - Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek
- ...

Dendermondsesteenweg 50
9000 Gent - België
+32 (0) 9 233 69 76
info@atelierromain.be
www.atelierromain.be